

חדושים ובאורים

עוקצין

ומפרש דפליגי כשנתחברו הפרודים חיבור דלא סגי צי' להיותם נחשבים כאחד לענין להטמאות הכל, דמ"מ ס"ל לחכמים דחשיבי כחד לענין כביצה לטו"א, ולדעת הראב"ד איירי גם כשלא נתחברו כלל אלא שנוגעים זכ"ו, [ובפי' הראב"ד לעדיות פירש דוקא כשנתחברו ע"י משקה, ואולי היינו כשאינם נוגעים זכ"ו וכמ"ש ג"כ בהשגות שם דאם אינם נוגעים ויש תחתיהם משקה מטטרפים].

עוד הדבר מצויר במנחות ע' ז' דתניא התם התצואה והקמחים והבציקות מטטרפים זה עם זה, ומפרש רבא דלענין טומאת אוכלין קאמר, ומצויר התם דבטחים ושעורים שלמים איירי, וכן בקמחים שעדיין אין תורת צנץ עליהם, וכן מצויר בהלכות חלה להרמב"ן בנדפס ל"ב ז' ע"ש, ואע"פ שאין מתטמא הכל בנגיעת אחת, אפ"ה לענין כביצה לטו"א מטטרפין, והיינו דנקט רבא התם דלענין טומאת אוכלין קאמר, וכן העתיקה הרמב"ם בפ"ד מטו"א ה"ג כל האוכלין מטטרפין לכביצה לטמא טו"א כו', אפי' חטה עם קמח עם צנץ עם תאנה ובשר וכיוצא באלו הכל מטטרף, ואילו לענין להחשב כגוף אחד להטמאות כולו, כתב בפ"ו הי"ד הממערך אוכלין וקצנן כגון הדבילה והתמרים והצמוקים שקצנן ועשאן גוף אחד אינן חיבור לפיכך עיגול של דבילה שנפלו משקין טמאין על מקצתו הר"ז נוטל ממנו מקום המשקה בלבד והשאר טהור, ולפי מש"כ בפ"ו הי"ז דלריך שיהיו דבוקים זה בזה גם לענין כביצה לטו"א יש לפרש דהחטה עם הקמח נדבקה קצת ע"י הצנץ או התאנה והבשר, ואם יש רק קמח וחטה דג"ז בכלל, יש לפרש נמי כגון שהי' מעט לחות בקמח, ועי"ז נדבקה החטה, [ועי' לק' סק"ז נתפרש], (אבל קמח לעצמו הי' אפשר דעדיף ואף בלא שום דיבוק חשיב כאחד לכביצה לטו"א, אבל לא כן מצויר בר"ש פ"ח דטהרות מ"ח ע"ש, וע"ע פ"ח דפרה מ"ו).

סימן א

א) חולין קי"ז ב' תנינא להא דת"ר שומרים לטומאה קלה ולא שומרים לטומאה חמורה כו' חטה בקליפתה ושעורה בקליפתה כו', מאלו דדין חיבור לכביצה לטומאת אוכלין הוא קיל מדין חיבור להחשב כדבר אחד שיטמא כולו בנגיעת מקצתו, כמ"ש הרמב"ם בפ"ו מטו"א הי"ז אוכל פרוד שהוא כולו מכונס ודבק זה בזה אע"פ שאינו חיבור להטמא ואינו כגוף אחד כמו שביארנו (הוא שם הי"ד), הרי הוא מטטרף לכביצה לטמא אוכלים אחרים, והראב"ד שם כתב דא"צ להיותם גוש אחד אלא להטמא זה מחמת זה אבל אם נגע שרץ בכביצה פירורין מטטרפין לטמא אחרים והוא שיהיו הפירורין נוגעין זכ"ו כו', הנה דעתו ז"ל דפירורין הנוגעין זה בזה מטטרפין לכביצה לטמא אחרים, אע"ג דלענין להטמאות מונין בהן ראשון ושני, [ובזה אפשר ליישב דברי רש"י לקמן קי"ח ז' שפירש יידון אם יש יד לפחות מכזית כגון שהפחות מכזית הוא עם אוכלין כביצה, ובתו' שם תמהו דנגיעה אינה עושה גוש אחד, וכמצויר מהא דלעיל כ"ד ז' התורה העידה על כלי חרס אפי' הוא מלא חרדל, וכן מצירוף כלי דמנחות כ"ד א', ולמש"כ מודה רש"י דלא חשיבי כאחד להטמא כולם בנגיעת אחד, ומונין בהן ראשון ושני, ואפ"ה לענין כביצה לטומאת אוכלין שפיר חשיבי כגוש אחד, ואע"ג דמונין ראשון ושני, וא"כ לא יתטמא ע"י היד אלא פחות מכביצה, והרי קיימין אם גם להטמא לריך כביצה, מ"מ אהני חיבורם דיחשבו כביצה אע"ג שיתטמא מהם רק פחות מכביצה, וכמ"ש בשם ספר הישר לק' סק"ו ע"ש].

ומדברי הרמב"ם שם נראה דמקורו ממתני' דעדיות פ"ג מ"ב אוכל פרוד אינו מטטרף דברי ר"ד בן הרכנים וח"א מטטרף, וכן בפ"ח דטהרות מ"ח,

לחז"ל דמה שהצריכה תורה כביצה לענין חשיבות, אין סברא לומר דעיסה שהוכשרה ונילושה צמי פירות דלא תחשב כש צה כביצה לענין זה, [וכמו שתמחו צמ' זבחים ק"ה ב' ד"ה חיצורי, גם לענין עיקר הדין דלא נטמא אלא מקום מגעו, לר"ע טב"י פ"ג מ"ד], דחיצור לענין כביצה לטו"א סגי בדגירה כאחד, אף דלענין שיטמא כולו כאחד לא סגי בזה.

ולתאמור ליכא למילף מהא דאשכחן שומרים לזירוף לטומאה קלה דהיינו לענין טומאת אוכלין דיעילו שומרים לזירוף לטומאה חמורה דהיינו נבלה, והא דאינריך קרא בנבלתה ולא צעור שאין עליו כזית בשר, ע"כ הוא כמש"כ תו' דלא נילף מיטמא, ועי' א"ר טהרות פ"א מ"ב.

(ב) קב"ו ב' תוד"ה בנבלתה אע"פ דשומר הוא בסתם (כ"נ דצ"ל) כגון חטה בקליפתה החם מרבינן מקרא כו', לכאורה נראה דכל היכא דהשומר מצטרף שפיר דמי אף בסתם, שאנו רואים הקליפה והחטה כחד, וקולית סתומה של שחטה מטמאה טומאת אוכלין, ורק בנבלה שהקולית אינה מצטרפת, ואינה אלא כדן יד, צוה אמרינן דבסתומה לא חשיבא יד, גם נראה דעיקר הדבר דאח"כ שפיר ליגע טמא ואת שא"ל ליגע טהור קים לגמ' מסברא דאין תורת יד בסתם, והלכך מפרשין לקרא בזה, דעיקר הריצוי הוא מיו"ד דיטמא כמש"כ רש"י, והיינו דרשא דלעיל ק"ח א' דהנוגע צעור כנגד בשר מאחוריו טמא, דהעור אע"פ שאינו מצטרף מ"מ חשיב יד, והנוגע לאו קרא מיותר הוא, וממעטין קולית בכלל עצמות שנתמעטו כדלעיל ע"ז ב', וכמש"כ כאן, ודלא כמש"כ לעיל שם דשקולין הן, אלא דהיינו עצמות ממש. — ועי' בחדושי הגרע"א ז"ל ק"ט א' ברש"י ד"ה ואי בשומר שכתב דקולית סתומה של מת כיון שאם הכניס מה שנגד המה לבית אמרינן טומאה בוקעת ועולה, חשיב כאחי לכלל מגע, וכל הקולית טמאה מדין שומר, עי"ש.

הא דאמרינן לעיל ע"ז ב' לא נזכרה אלא שעשאו ציקי קדירה ופרש"י דבעודן עצמות ועור לא צריכי מיעוטא, כבר נתקשנו צוה בחולין סט"ו סק"ה דהיכי ממעטי הרי קרינא צוה ג"כ וכי ימות מן הבהמה אי הו' כחיב הנוגע צה, ובגמ' אפשר לפרש דה"ק לא נזכרה אלא אפי' עשאו ציקי קדירה, אבל אה"נ דגם בלא עשאו אינריך מיעוטא, גם נתקשנו שם דאין אפשר דבעודן עור ליכא עליהו טומאת נבלה ומשכנן ועשאו ציקי קדירה יחול עליהם טומאת נבלה, וגם מעיקר הבעיה שם צעור חמור ששלקו דאמרינן אי לטומאת נבלות תנינא, משמע דיש מקום לדון דע"י השליקה מחול טומאת נבלה, גם יש לעי' אמאי לא מוקמינן לבעיה

ולתאמור ניחא מה שנתקשה בתשובות אהל משה סמ"ט היכי משכח"ל חטים ושעורים שנטמאו, לדעת ה"ר יוסף צמ' פסחים ל"ג ב' דאין הכשר לפחות מכביצה, והיינו אף מדרבנן כמ"ש במהרש"א שם, [אף דבכריתות י"ג א' צמ' מצוה דמדרבנן שפיר מקבל הכשר], ולפמש"כ משכח"ל כשהיו ביחד לדעת הראצ"ד, דכי היכי דחשיבי כביצה לענין טומאה ה"נ לענין הכשר, ולדעת הרמב"ם בשנדבדקו קלת.

לכאורה ה"י נראה דצין לדעת הרמב"ם דאוכל פרוה היינו שנדבק קלת, וצין לדעת הראצ"ד דסגי בנוגעין זה צוה, ודינן כביצה לטמא אחרים, דמ"מ צריך שיגעו האוכלין המתטמאים בכביצה מן הפרודים, דצין דאם היו הפרודים מתטמאין היו מונין בהם ראשון ושני, הרי כשנוגע באחד מהן א"ל לחשבו כנוגע בכביצה, וע"כ צריך שיגע בכביצה, ואהני דיבוקן או נגיעתן שהם חשבים כביצה לטמאות אחרים, ומיהו כ"ז ה"י אפשר אם אין נוגע וחוזר ונוגע, אבל למאי דקיי"ל דיש נוגע וחוזר ונוגע הרי גם אם לא יהיו מדובקים ולא יגעו זב"ז יתטמא אם יגע בפירותים כביצה, וא"כ ע"כ דנגיעתם זב"ז, או דיבוקם יועיל להתטמאות אף בנגיעת מקלת, ועי' לק' סק"ו נתפרש.

עוד מלאנו קולא לענין חיבור לטומאת אוכלין מחיצור נבלה וכיו"צ לדעת הרמב"ם בפ"א מאה"ט ה"ו, דנראה דמפרש הא דתניא זבחים ק"ה ב' חיצורי אוכלין ע"י משקין חיבור לטומאה קלה ואין חיבור לטומאה חמורה, דמתפרש כמו שומרים לטומאה קלה ולא שומרים לטומאה חמורה, והיינו דאם יש שני חצאי ביצה אוכלין וציניהן משקה עומד הרי הוא מצטרף וחשיבי כביצה [ומ"מ משמע ככ"מ שם דהדבר ספק כשנגעה טומאה באחד אם נטמא חצירו], משא"כ שני חצאי זיתים מן הנבלה ומשקה ציניהם אינו מצטרף, ולשון הגמ' נאות לפירוש זה, וגם בסברא הדבר מובן כדאשכחן לענין שומרים דשאני טו"א, משא"כ לפרש"י שם נתחדש דנבלה כה"ג מטמאה אוכלין ואינה מטמאה אדם, וכבר כתב רש"י שם דלא ידע טעמא, ועי' פ"ו מטו"א ה"ו, [ובכת"י קדמון שנדמ"ח ע"ש הר"ח לזבחים נמצא שם כפירוש הזה].

ויש לעי' מנין קים לחז"ל דבר זה דלחצר אוכלין לכביצה קיל מלטמא שני חצאי זיתים דנבלה, או מלחצר לענין דיחשב כגוף אחד שלא למנות צו, ויש מקום לומר דמהא דנתחדש גזיה"כ דשומרים לטומאה קלה ילפי לה, דכיון דחזוין דגם מידי דלאו אוכל משלים לשיעור כביצה, ש"מ דאינו אלא ענין חשיבות, והלכך כל שנראה כביצה ביחד כבר הוא בחשיבותו, ויותר נראה דמסברא קים להו

(ג) קי"ח א' תנור וכירים יתן וגו' לכם לכל שצרכיכם לרבות את הידות, הרמז"ן והרש"א הקשו הא אין כ"ח מתמלא אלא מאורו והיכן אור היד, ואפשר לומר דהכא לענין לטמאות, דכ"ח שנטמא מתוכו מטמא אחרים מאחוריו, ומטמא נמי את הנוגע בידו, וכן נקט המל"מ פ"ז מה' כלים ה"א בדעת הרמז"ס, אבל הרמז"ן והרש"א משמע להו ז"ל דאף לענין להכניס טומאה נתרבה, ותיכף הרמז"ן דמטמא"ל ביד חלולה שיש לה חוץ, ועוד כתב א"י כגון שעשה לתנור יד של עץ ושל אבן ומחברת זו באורו וזהו שנינו כלים פ"ה מ"ב האבן היוצא מן התנור טפה, וכתב ע"ז הרש"א ולא הבנתי תירוץ דמ"מ כיון שאין יד האבן והעץ חלולין היאך הם בעצמם מקבלין טומאה, ולכאורה גם אם הם חלולין יש לשאול דכלי עץ וכלי אבן אין מיטמאין מאורין, אבל נראה כונת הרמז"ן דהיד משמש חלק מדופן הכלי, וכלי חרס שיש לו שלש דפנות טהור כמ"ס כלים ס"ב סק"כ, וה"נ כלי חרס שנפרץ חלק מדופנו ואוכלין מוגחין בעוצי הדופן הרי הם טהורים, דתוך הפירצה הרי הוא כפרוץ במילואו ברוח אמת, והו"ל כבעל שלש דפנות, ונאח"ל דדיינין עומד מרובה על דופן הכלי ופי' החיזון יורד וסותם, משכח"ל כשנפרץ רוב הדופן, אבל בתו' הרא"ש הוכיח ממתני' פ"ח כלים מ"ז ח' כמס"כ דאוכלין שצפירצה טהורין ע"י להלן, ובדין הוא דיד העץ או האבן שמשמש כדופן לכלי חרס שלא יטמא, דאינו חרס ואינו באור הכלי חרס, ואם הוא לא יטמא הרי גם הכ"ח לא יטמא מכנגד אורו של העץ, ורק מחידוש הכתוב לכם לכל שצרכיכם נתרבו ידות והרי הם נטפלים לכלי ומטמאין מאורו, וזהו שדקדק הרמז"ן יד של עץ או של אבן, דאם הוא יד של חרס אין על החלק שקותם את הדופן תורת יד, והרי הוא כחלק מן הכלי חרס, ורק הבולט חוץ לדפנות תורת יד עליו, והרי הוא בדין אחוריו של כלי חרס שנטמא, אבל יד של עץ או של אבן ע"כ תורת יד עליו גם על החלק שמשמש כדופן לכלי, ונתרבו להטמאות מדין ידות, וזה שהביא ז"ל מהאבן היוצא מן התנור טפה, נראה דנתכוין בזה להוכיח דאע"ג שהוא אבן וכלי אבן טהורים, מ"מ כשמשמש יד לכלי חרס הרי דינו ככ"ח ומטמא, וגם לשון המשנה משמע שהוא משמש כדופן התנור ויוצא ממנו, והיינו כמו שפירש ז"ל.

מה שהביאו הרמז"ן והרש"א בשם תו' דגויה"כ הוא דיד הכ"ח מטמא אותו שלא מאורו, ז"ע מנלן לחדש כן, כיון דאפשר לאוקמי לקרא דלענין לטמאות אחרים קאמר, דכשנטמא תוכו של הכ"ח הרי גם ידו מטמא כדין אחוריו, ומה סברא היא זו שיהא היד חשוב טפי מכל דופני הכלי, ועוד דהא אפשר לאוקמי ביד חלול אם באנו לפרש דמטמא מחמת היד, וגם הרי משכח"ל

לענין איסור אכילת נבלה, דבעוד העור והעצמות והגידין והקרניים והטלפים כמות שהם אין בהן משום נבלה, וכמ"ס הרמז"ס פ"ד ממאכלות אסורות הי"ח, וקמייציעא לי' בשלקן ועשאן זיקי קדירה אם יחול עליהם איסור נבלה, וזהו גם לא קשה כ"כ היאך חל האיסור אח"כ די"ל דגם כשנתבלה חל איסור נבלה על הכל, אלא דאם לא שלקו הו"ל כאוכל שלא בדרך אכילתו, וכששלקו שפיר מתחייב, משא"כ לענין טומאה דלא שייך האי טעמא, וז"ע.

קי"ז ב' תוד"ה ולא וא"ת ל"ל קרא דמורעים לא אחי כו' וי"ל דס"ד לריבוי מריבויא דיטמא, הקשה הגרע"א ז"ל לא לכתוב רחמנא לא יטמא ולא נבלתה, דהא יטמא אמרינן דנכתב משום דמילתא דאחיא בק"ו טרח וכתב לה קרא, וכיון דמחמת האי יטמא איצטרך למיכתב נבלתה, היכן אשכחן דכה"ג טרח וכתב לה קרא לתרויהו, ובתו' הרא"ש אמנם תיכף דהא דאמרינן ולא שומרים לטומאה חמורה מנלן דת"ר נבלתה ולא בעור כו', לאו למימרא דמהאי קרא נפקא, אלא מיייתין דקרא לא רבי אלא לתורת יד ולא לזירוף, וממילא לית לן מהיכן למילף זירוף, ולפ"ז נראה דהאי נבלתה היינו קרא דמיייתין לעיל ע"ז ב' וממעטין מיני' עור ועצמות וגידין וכו' כשהם צפני עצמן, והנחא כאן כ"ל גם צומן שיש עליהם בשר פחות מכזית דממילא ג"ו נתמעט כיון דלית לן מהיכן למילף שיטתרף.

ובדעת תו' נראה דקרא הכי מתפרש הנוגע בצורה ואפילו לא נגע אלא בעורה יטמא, דכד דרשינן נבלתה ולא בעורה ומרבינן מיטמא הנוגע בעור הרי ע"כ לפרש הכי לקרא, ולפ"ז מוכח בקרא למעוטי עור ועצמות, וגם למעוטי בשר פחות מכזית, דהנוגע בצורה מתפרש בכזית, וע"ז מסיק ואפילו לא נגע אלא בעור דהיינו בעור של הכזית בשר נמי יטמא, ונמצא דכל עיקר משמעותי דקרא למעוטי עור שיש עליו פחות מכזית בשר הוא רק מהא דטרח וכתב הכא דהעור מטמא מחורת יד, ומתפרש שהוא יד לכזית בשר הזכר, וזהו גם מיושב הא דטרח וכתב לה קרא, ולהאמור האי נבלתה היינו ההוא דלעיל ע"ז ב', דממעט מיני' עור ועצמות וגידין, ומתמעט מיני' נמי פחות מכזית בשר, ובתו"כ מידרשי כל חד בפ"ע התם, ואמנם תלתא נבלתה כתיבי, אבל התם דריש טפי מתלתא דחד דריש נבלתה למעט עצמות וגידים וכו', ובתו' הכי תני נבלתה למעט קולית סתומה, ובתו' הכי נבלתה פרט לאלל המפוזר, ואח"כ ממעט מנבלתה יד הארוך מכשיעור, ואח"כ פרט לעור שאין עליו כזית בשר, ואח"כ ממעט לשני חאצי זיתים ע"ג העור פלוגמא דר"ע ור' ישמעאל, ולכן יתכן דכולהו מחד נבלתה מידרשי, אלא דהדר תני להו ולא כללינהו בחדא, ועי' במלבי"ם שם.

ש"ס בפירותיהן ציחד כביצה, וכן נפ"מ כשיש יד לכעדה של שרץ או לאיברים של מת שאין להם שיעור, אם הוא בדין יד, וכן אם יש יד להכשר נפ"מ לענין הכשר, אם אין שיעור להכשר, אבל ע"י תו' כריתות י"ג א' ובפסחים ל"ג ב' דנקטו דיש שיעור להכשר, ומיהו רב ס"ל דאין יד להכשר.

מש"פ תו' דאירי שהחזי זית מחובר עם כביצה אוכלין, שאם הי' נוגע בחצי זית עצמו הי' נטמא הכביצה, אבל היד אינו משמש להכביצה משום שאינו מחובר כ"כ שיהא ניטל עם היד, והלכך אינו יד אלא להחזי זית, יש לפרש שהחזי זית עם הכביצה מחוברין כעין מש"כ הרמב"ם בפ"ו מטו"א ה"ט"ו ט"ז, דסתם פירות שמיעקן וקיצצן עדיין לא חשיבי כחד כמ"ש שם הי"ד, ומדבריהם מובאר דאם הי' הכביצה עולה עם היד דהי' נחשב גם כיד של הכביצה אף שהוא חיבור בידי אדם, וכן הפירות עצמם נחשבים כחד ע"י חיבורי אדם כמ"ש שם בהט"ו ט"ז, וע"י רש"י לעיל א' ד"ה שלא דתחב קיסם צנלה הו"ל יד, ועי"ש ברש"ש ובמש"כ בפ"ג דאהלות מ"ד.

ה' קי"ח ב' אמר רב אין יד לפחות מכזית ואין שומר לפחות מכפול ורי"א יש יד לפחות מכזית ויש שומר לפחות מכפול, פלוגתיהו בדתנאי הלכתא כמאן, ולפי שלא נתפרש בהדיא צברייתות דמייחין אם איירי ביד או בשומר, לכך לא מצאנו למימר הלכתא כפלוגי, ולא מייחין מתני' דאהלות פ"ג מ"ד שנתקשה בזה הר"ש שם, משום דע"כ לאחזי דאיכא תנא דפליג עלה דאל"כ איתותב רב, לכך מייחין צרייתא דפליגי.

והנה אם דיקא נמי דרבא מכריע דצרייתא דקולית איירי בשומר, נמצא דר' יהודה סבר דאין שומר לפחות מכזית, ואף אחרים דפליגי לא פליגי אלא בשומר, אבל ביד שפיר ראוי לומר דמודים דאין יד לפחות מכזית, וא"כ ר' יוחנן דס"ל דיש יד לפחות מכזית, ע"כ מוקים לצרייתא דת"ק ויהודה בן נקוסא ביד, וס"ל כת"ק, דאם הך צרייתא בשומר, הרי לית לן מאן דפליג אר' יהודה דאין יד לפחות מכזית, ובתו' כתבו דר' יוחנן מצי מוקי לה בשומר, ויש לפרש כונתם דמנד הצרייתא מצי מוקי לה בשומר, אבל ע"כ דמוקי לה ביד כמש"כ, וכן מתני' דאהלות פ"ג מ"ד ביד מתפרשא כדמסיק אם היו מחובים ביד"א אינו חיבור, ובמה שצקולית אין נאות לשון מחובים ביד"א, דמשמע שהעצם נתחב לתוך הבשר, ור' יוחנן ס"ל הלכה כסתם משנה, שוב הערוני דגם מצד הצרייתא א"א לומר דר' יוחנן מוקי לה בשומר, דא"כ יהודה ב"ג ס"ל דאין שומר לפחות מכזית, ומנ"ל דת"ק דפליג עלי' בשומר דפליג גם ביד וס"ל דיש יד לפחות מכזית, ומיהו למ"ש להלן דלא פסיקא לגמ' דטעמי' דיצ"ג

כפי' הרמב"ן, ולפנינו בתו' לעיל כ"ד ב' ובכורות ל"ח א' ובגדה כ"ו א' נקטו בפשיטות דלא יתכן שכלי חרס יתטמא ע"י נגיעה בידו והוכיחו כן.

מה שפירש הרמב"ן ביד חלולה נראה דהיינו שהיא כולה חלולה וסתומה לחוץ ופתומה רק לתוך חלל הכלי, ודל"ה כמש"כ בכלים ס"ב סק"ט], וכן הרמב"ן הזכיר און הכלי, וסתם און הוא כקשת ששתי רגליו מחוברין לכלי, ואם הוא חלול הרי פתח חללו לחוץ של הכלי, וגם אם הוא יד ארוך נמי יש שכלפי חוץ הוא סתום ואינו פתוח אלא לכלי, ואי לאו שנתרצו ידות לא היו חשבינן לחללו כחלל הכלי אף שהוא פרוץ לו, ואשמועינן קרא דכלי הוא ואם מת שרץ בחללו נטמא הכלי, וכעת ראינו בתו' הרא"ש שהביא פירוש הזה של הרמב"ן וכתב דלא נהירא והביא ממתני' דפ"ח דכלים מ"ז ח' דבעין של תנור ובמקום הנחת העצים משפה הפנימית ולחוץ טהור [וזה כמש"כ לעיל דצפירצה שצדופן טהור, ומיהו שמה יש לחלק דשאני עין ומקום הנחת העצים דפתיחתו הוא לשימוש התנור משא"כ פירצה, ועי' צספר מרן זללה"ה טב"ו ס"ה סק"ח ול"ע כעת], וכנראה דפירש ז"ל דהיד חלולה ופתומה גם כלפי חוץ, אבל לפמש"פ שהפתח רק כלפי פנים שפיר ניחא, ושמה ס"ל להרא"ש דאם הפתח רק כלפי פנים לא אינטריך לרצוי דידות והרי הוא תוך הכלי, אבל שפיר י"ל דהרמב"ן לא ס"ל כן, דמ"מ אינו משמש עם הכלי, וגם סתמא דמילתא הוא למעלה מדופני הכלי, ואינו אלא יד, ואפשר עוד דגם ביד החלול ופתוח משני עבריו איירי, ומ"מ מטמא את הכ"ח מאחורו, דסתם יד משופע כלפי מעלה והרי חלק התחתון שלו שפיר מחזיק מים עם דופני הכלי, וגם היד עצמו בדרך כלל הולך ומיצר, ואי לאו דנתרצה ידות לא היו חשבינן ל' כאחורו של כלי, והיינו דאינטריך לרצוי, [ועי' פ"ג דכלים מ"ד דידות שהם למעלה מעיקר הכלי אינם מטמאים מאחור שכנגדן עי"ש בר"ש ורא"ש, ואינו ענין לנד"ד].

ד' קי"ח ב' מ"ס הכשר תחלת טומאה הוא ומ"ס הכשר לאו תחלת טומאה הוא, נראה דהכשר תחלת טומאה הוא, ר"ל דמפרשינן כאילו אמר רחמנא דלטמאות צריך שיגעו מים ושיגע שרץ, וממילא מתפרש דלמקום שהשרץ נוגע שם צריכים המים ליגע, ולכאורה ר"ה צרי' דר"י דאמר לעיל א' דפירות שלא הוכשרו כחומר שלא נגמרה מלאכתו דמי, לא ס"ל דהכשר תחלת טומאה הוא, דהא ס"ל דהוא מעין גמר מלאכה לפירות, ומ"מ שפיר מצי סבר כר' יוחנן דיש יד להכשר כדתינא כוותי', משום דמקרא נדרש לפנינו ולפני פניו ואחרבאי יד גם להכשר.

שם אמר רב אין יד לפחות מכזית כו', אם יש נוגע וחוזר ונוגע, נפ"מ בפסומו כשנוגע בצ"א בעוקצין

ברם נראה דאין מכאן ראיה, דהא חיבורי אדם אינם חיבור כדחתן פ"ג דאהלות מ"ד, ושם בר"ש מן התוספתא דחלב מפורר שהיכו ועשאו גוש אחד נמי אין חיבורי אדם חיבור, והוא בגמ' נזיר ג' ב', והא דהצנץ עם הכזית נבלה חשיבי חיבור, הוא משום דיש לחלק בין טומאת מת ונבלה לטומאת אוכלין, דטומאת מת ונבלה הרי טומאתן מחמת צרייתן מן העבר, וכשנתפרדו לחתיכות פחות מכזית א"ל להחזירן לכמות שהיו, וחיבורי אדם אינם חיבור, ולכך אינם חוזרים לטומאות, משא"כ טומאת אוכלין דכל שעכשיו הוא משמש כאוכל הרי הוא מטמא טומאת אוכלין, וכשם שחלת עשיית האוכל שפיר דמי ע"י חיבורי אדם כעושה עיסה וכיו"ב, ה"נ כשחוזר ומחבר שפיר חשיב חיבור והו"ל כביצה אוכלין, והדברים מפורשים בתו' נזיר ג' ב' ד"ה ת"ש וז"ל וא"ת תפשוט מהבא דחיבורי אדם אינו חיבור וי"ל היינו דוקא בטומאת מת שהטומאה באה ממנו לזרפו לכזית לטמא אחרים ואפשר להיות שכן הקצלה אבל לזרף האוכלין לקבל טומאה כביצה מעלמא החס חיבור אדם הוי חיבור כי הך דכל האוכלים מאטרפין לכביצה עכ"ל, הנה חילקו דממת שחלבו מפורר והיכו אינו חיבור לטומאת מת, אבל לטומאת אוכלין שפיר הוי חיבור, וחלב חי' שמפורר והיכו שפיר חשיב כביצה לטמא טומאת אוכלין, ולפ"ז מה שהנוגע בצנץ אינו נטמא כנוגע בזכית הנבלה, הוא משום דלגבי הנבלה אין חיבורי אדם חיבור, אבל לענין טו"א שפיר חשיב חיבור, ולפ"ז אפשר דאם הי' כזית בשר כשר מחופה בצנץ ויגע שרץ בצנץ דיטמא גם הבשר כגוש אחד ולא ימנו בו ראשון ושני, והלכך שפיר חשיב חיבור לטו"א, אבל בגוונא שברמב"ם הנ"ל דלענין להתטמאות אינו כגוף אחד ומונין בו ראשון ושני, שמא גם לטמא טו"א אינו חשוב כביצה.

והנה להסודרים דגם לענין קבלת טומאה מדאורייתא בעי כביצה, לכאורה מסתבר דכל שמונין בו ראשון ושני וצנגיעה אחת לא יטמא כל הכביצה, דכל כה"ג לא חשיב חיבור להתטמא, ואם אינו חיבור להתטמא דין הוא הוא נמי שלא יחשב כיש בו כביצה לטמא אחרים, וא"כ מש"כ הרמב"ם הנ"ל דאוכל מכונס ודבק שאינו כגוף אחד להתטמא דמ"מ מאטרף לכביצה לטמא אחרים, יש לפרש דהיינו לשיטתי' דאוכל מקבל טומאה מדאורייתא בכל שהוא, וכל שיעור כביצה היינו רק לטמא אחרים, וזה אמרינן דאע"פ שאינו כגוש אחד להתטמאות מ"מ חשיב כביצה לטמא אחרים, אבל אם נריך כביצה בשביל להתטמא, יש להשוות דין כביצה להתטמא ודין כביצה לטמא אחרים, וכל שאינו מתטמא כאחד לא יטמא אחרים, וז"ע, ועי' להלן ד"ה ברם.

משום דאין יד או שומר לפחות מכזית, ניחא, אבל לא מנאנו כן בראשונים.

שם מיתבי ב' עצמות ועליהן ב' חלאי זיתים כו' אי ציד קשיא רישא אי בשומר קשיא סיפא כו', יש לדקדק דבעלמא כה"ג אמרינן לימא כהנאי כו' אי ציד רב דאמר כיהודה בן נקוסא, ואי בשומר רב דאמר כה"ק, ולא שייך לומר קשיא רישא קשיא סיפא דהא פלוגתא היא, ואפשר דלא פסיקא לגמ' דטעמא דיהודה בן נקוסא משום דס"ל אין יד לפחות מכזית, דשמא ס"ל דמאהיל על שתי ידות אין מאטרף, או שום טעמא אחרינא, והיינו דאמרינן דאי ציד קשיא רישא דס"ל יש יד לפחות מכזית, ומאן לימא לן דיהודה בן נקוסא פליג בזה, ואגב דאמר אי ציד קשיא רישא נקט נמי אי בשומר קשיא סיפא, אע"ג דהתם ודאי ת"ק פליג וס"ל דיש שומר לפחות מכזית, ומסיק דאצט"א ציד ורב דאמר כיהודה בן נקוסא כלומר דמה"ט הוא דפליג דס"ל אין יד לפחות מכזית, גם י"ל דנקטו בגמ' קשיא רישא דהיינו סתם מתני' דאהלות פ"ג מ"ד דלא נזכר שם פלוגתא. קי"ט א' ת"ש רי"א קולית שיש עלי' כזית בשר גוררת כולה לטומאה כו', למאי דמוקמינן לה בשומר, נראה דמתפרש דהקולית משלימה לכביצה, וגוררת כולה לטומאה דבכל מקום שיגע טמא, אם הקולית טמאה, ואם גם ליטמא צריך כביצה מתפרש דכל מקום מן הקולית שיגע בטומאה יטמא, ואחרים אומרים דאפי' הבשר כפול נמי השומר משלים, ולפ"ז מנאנו דאפי' השומר רוב נמי מאטרף לכביצה.

ולמאי דבעינן לאוקמי ציד פרש"י שאם הי' הקולית עם כביצה אוכלין ונגע השרץ בה בכל מקום שבה טמא, ומשמע דהיינו אם גם לקבל טומאה צריך כביצה, ולפ"ז צריך לפרש דהכביצה אוכלין היו מחוברין לבשר שבקולית חיבור גמור כעין מש"כ הרמב"ם פ"ו מטו"א ה"טו ט"ז וכמש"כ לעיל סק"ד, דע"י חיבור שמונין בו ראשון ושני לא יחשב שיש כאן כביצה להתטמאות.

(ו) בריתות כ"א ב' ר"ח אמר אפי' תימא דהוי כזית הב"ע כגון שחיפהו בצנץ כו', מוזאר דהנוגע בצנץ אינו מתטמא מחמת הכזית נבלה דלא חשיב לא יד ולא שומר, ומ"מ מאטרף הצנץ עם הכזית נבלה להחשב כביצה לענין טומאת אוכלין, ולכאורה ראיה מזה למ"ש הרמב"ם בפ"ו מטו"א הי"ז דאוכל פרוד שהוא כולו מכונס ודבק זה כזה אע"פ שאינו חיבור להתטמא ואינו כגוף אחד כמו שביארנו הרי הוא מאטרף לכביצה לטמא אוכלים אחרים, עכ"ל, דהא הכא הצנץ אינו כגוף אחד להתטמא מן הכזית נבלה, ומ"מ מאטרף לכביצה לטו"א.

ואז הן מטטרפין אפי' בלא כלי אלא ע"ג קרקע אבל אם אין נוגעין אין מטטרפין אפי' בכלי וכשהן נוגעין נמי שהן מטטרפין דוקא להשלים הביצה אבל לא שיהו כאוכל אחד שאם נגע הטמא במקצת טימא את כולו, עכ"ל, הנה משמע דאוכלין הנוגעין ז"ל מטטרפין להחשב כביצה שיתטמא האוכל הנוגע בטומאה אע"פ שאין בו כביצה, ואע"פ שהאחרים אינם מתטמאין ע"י נגיעתו, [ועי' בתו' רי"ד שבת שם דדעתו שאין פחות מכביצה מקבל טומאה מה"ת], וזוה נמי ניחא הא דאמר חולין כ"ד התורה העידה על כלי חרס אפי' מלא חרדל שנתקשו בזה בתו' שבת ז"א א' נדה י"ז ב', ולפ"ו שפיר אפשר לקיים דברי הרמב"ם הנ"ל בפ"ו מטו"א הי"ז גם להסבירים דפחות מכביצה אינו מקבל טומאה מה"ת, וכעת ראינו בתו' רי"ד ביצה ל"ה א' שכתב ג"כ דאע"פ שע"י נגיעה אינם נכנסים להטמאות הכל בנגיעת מקצת, אבל מ"מ אהני שאם יגע בפירורין כביצה יתטמא, ומבואר דבעי שיגע בכביצה, ועי' בספר הישר סי' רפ"ב דכל שיש כביצה ביחד בכלי הרי כל פירור שיגע בשרץ יטמא, עי"ש.

ומיהו מדברי התו' והרמב"ן והרשב"א ותו' הרא"ש חולין קי"ח ב' נראה דס"ל דדין צירוף לביצה לטומאת אוכלין כדין צירוף שיתטמא הכל כאחד, דעל מה שפרש"י שם דהא דאין יד לפחות מכזית נפ"מ כשהפחות מכזית הוא עם אוכלין כביצה ונגעה טומאה ביד, דאם יש יד לפחות מכזית נטמא הפחות מכזית וגם הכביצה אוכלין, אבל אם אין יד לפחות מכזית לא נטמא כלום, והקשו ז"ל דע"י נגיעה אין טומאה עוברת ואפילו הי' נוגע בחצי זית עצמו גם לא הי' נטמא הכביצה אוכלין, והוכיחו מהא דהתורה העידה על כלי חרס ואפי' מלא חרדל, ומהא דהכלי מטרף דמוכח דע"י נגיעה האחד לא נטמא חצירו הנוגע בו, ואם איתא דצירוף לענין טו"א הוא דין מיוחד, דקמי' בנגיעה, הרי שפיר יש לקיים דברי רש"י לענין נגיעה לטו"א אף שאין מטטרף להטמא הכל יחד, עי' לעיל סק"א, א"ו דעתם ז"ל דכל צירוף שאינו מועיל שיתטמא הכל כאחד, גם אינו מועיל שיטמא טו"א, וסוגיא דשבת ז"א א' יש לפרש בורק ב"ק על ב"ק וכיו"ב דהוי חיבור גמור, ואין בכך דוחק דגמ' עיקר הבעיה בעי לאשמועין אם אמרינן דמדמטרף לענין טומאה מייחב נמי לענין שבת, ובא"ז אופן דמשכח"ל קמיעיאל לן, וכן הוה דפסחים מ"ו א' נמי יתפרש בגיוונא דהוי חיבור לכל.

רמב"ם פ"ו מטו"א הי"ז אוכל פרוז שהוא כולו מכונס בו, ממה שהתחיל רבנו אוכל פרוז מבואר דכוונתו למתני' פ"ג דעדיות מ"ב דחכמים סבירי דאוכל פרוז מטטרף, והגר"א בא"ר פ"ח דטהרות פירש דר"ל אם האוכל פרוז טמא ונגעו אוכלין כביצה בכביצה

וא"ת והא שכתבן דחשיב כביצה לטמא אחרים ולא חשיב כביצה להתטמאות, בנוגע וחוזר ונוגע, דשני חלאי בינה טמאים שנוגעים ביחד בכביצה אוכלים טהורים מטמאין אותה כדמין טהרות פ"א מ"ה נפלו שניהן כאחת עשאוהו שני ובזבחים ל"א א' ובתו' שם, ואילו כביצה אוכלין טמאים הנוגע כאחד בשני חלאי בינה טהורין אין מטמאם מה"ת ומבואר בתו' נדה י"ז ב' דכלי חרס מלא חרדל אין החרדל מתטמא אם אין בכל קורט כביצה, וכמ"ש מרן זללה"ה טהרות ס"א ס"ק כ"ד, וי"ל דזה לאו משום דלטמא אחרים קיל, אלא דטומאה מטטרפת לכביצה, וכל שהטור נגע בכביצה אוכלין טמאים שפיר נטמא, אבל טהורין שאין בכל אחד כביצה אינן מטטרפין ע"י נגיעתם בטומאה, ופחות מכביצה אינו מק"ט מה"ת.

אין להקשות לדעת הרמב"ם דאוכלין המקובצים מטטרפין לכביצה לטמא טו"א ואילו להתטמאות מונין בהן ראשון ושני, והא בגמ' חולין קי"ח א' חזינן דכל שומר שמטטרף כש"כ שמשמש יד, וא"כ הנך אוכלין אמאי לא משמשינן כיד שיטמא הכל ולא ימנו בהם ראשון ושני, דשומר שאינו אוכל ואפ"ה מטטרף ע"כ שהחשיבתו תורה כגוף הפרי, וכש"כ שיתטמא הפרי בנגיעת הטומאה בשומר, אבל אוכלין המטטרפין הוא משום דכל האוכלין מטטרפין לכביצה לטו"א, אבל אין אחד משמש כיד לחצירו, ושפיר מונין בהן להתטמאות.

ברם עיקר הדבר שנקטנו דאם מדאורייתא צריך כביצה גם לקבלת טומאה, דבכלל זה שכל הכביצה יתטמא באותה נגיעה, אבל אם לא יתטמא אלא מקום הנגיעה, הרי"ו כאילו ליכא כביצה, שבת וראיתי שאין הדבר מוכרע, ויתכן דחיבור שמונין בו ראשון ושני, דמ"מ יחשב חיבור לענין כביצה לקבלת טומאה, דבשבת ז"א א' איבעיא לן בורק כזית תרומה לזית טמא ונמטרף עם נפילתו לאוכל שצבית ונעשה עי"ז כביצה אם חייב מחמת חשיבותו, והתם לענין כביצה לקבלת טומאה קאמר דאל"כ ל"ל תרומה, ומבואר דע"י נגיעת הזית תרומה לאוכל הנוסף נחשב כביצה לענין קבלת טומאה, אף דנגיעה ודאי לא תגרוס דלא לימנו בהו ויתטמא הכל בנגיעת האחד, ואם כי אפשר לפרש בורק ב"ק ונדבק לב"ק שצבית, מ"מ סתמא משמע דגם בנגיעה או בדיבוק קל סגי להחשב כביצה לענין קבלת טומאה, וכ"מ נמי בפסחים מ"ו א' כגון דאיכא פחות מכביצה אוכלין ונגעו בהאי ב"ק כו'.

וז"ל התו' רי"ד חגיגה כ"ג ב' הכלי מטרף מה שכתובו לקודש אבל לא לתרומה פי' אע"פ שהאוכלין הן פרודין הכלי מטרפן להיות כאילו הן אוכל אחד משא"כ בתרומה דדוקא אם היו האוכלין דתרומה נוגעין זב"ז

ככל שהאכולין נוגעין זצ"ו מטטרפין, וכשיש כביצה פירורין שנטמאו שנוגעין זצ"ו הרי הנוגע בפירור כנוגע בכביצה, אבל פירור מהפירורים שנוגעין זצ"ו שנגע בשרץ לא נטמא אלא הפירור, [וז"ע אם נטמא מדאורייתא], ולדעת הרמב"ם צריך שהאכולין יהיו קצת דבוקים זצ"ו, ג. אוכל כביצה שנטמא וחלקו, הרי הנוגע בשני החלקים כאחד נטמא כאלו נגע בכביצה, אבל אוכלין טהורים פחות מכביצה שנגע בהן שרץ אפי' נגע בכמה אוכלין כאחד שיש בהם ביחד כביצה לא נטמאו מדאורייתא, ד. פירורי חלב חי [במקום שא"ס מחשבה או כשיש ענין], שהתיקן ועשאן גוש אחד חשיבי כגוש אחד אף להיות נטמא הכל בנגיעת מקצת, ולא אמרינן אין חיבור אדם חיבור, אע"ג דלענין טומאת מת לא חשיב חיבור פירורי חלב מת שהתיקן.

(ז) מנחות ע' ב' רבא אמר לענין טומאת אוכלין והא קמ"ל דחבואה וקמחים דומיא דבצקות מה התם אוכלא בעיני' אף ה"נ אוכלא בעיני' כו', לאוקימתא דאמוראי קמאי איכא חידוש לכל חד, לר"כ דמוקי לה לענין חדש אשמועינן דאע"ג דבקררא כתיב לחם וקלי וקרמל אפי' כולהו מטטרפי בזהדי, וכן לאוקימתא דר"י לענין חמץ בפסח נמי יש כאן חידוש דגם חטים מחמיצות וחייבין עליהם משום חמץ אע"ג דסתם שאור וחמץ בצק, וכן לר"פ דמוקי לה לענין מע"ש, יש כאן חידוש דכל סוגי דגן מטטרפים, וגם אע"ג דתמחויין אחריני יניחו, דצק היינו לחם וקמח היינו קליות וחטים היינו הכוסס את החטה, אפי' מטטרפין, ועי' כריתות י"ב ב' דלענין קרבן אפשר דתמחויין מחלקין לקולא לפוטרו מקרבן, וגם אפשר דבא למעט דרך דגן מטטרף ולא דגן ותיורש ויזהר ביחד, אבל לאוקימתא דרבא יש לשאול מאי אחי לאשמועינן, וגררר מזה דברייתא לא איירי באיזה אופן נטטרפו לכביצה, דברייתא צירוף המינים איירי ולא באופן צירופם, ובזה כל האוכלין מטטרפין כדתנן מעילה י"ז ב', ומ"ש הני דנקט, [ובאופן צירופם י"ל דנפ"מ בנוגע וחוזר ונוגע ואפי' הם נפרדים, א"נ כשנחתצו ע"י מים, א"נ בנתנם בתוך הככר דנעשו גוף אחד עם הככר], והיינו דמפרש רבא דברייתא מתפרשא דהבצקות מטטרפות עם הקמח והתבואה שנעשה מהם, ובא לומר דיש בתבואה דברים שאינם בצק ואינם מטטרפים, ומפרשין דבא למעט שעורה שאינה קלופה, ואע"ג דלפי הך פירושא דברייתא משמע דממעטא גם חטים שאינם קלופים, דגם קליפת חטים אינה ראוי' לאכילה בפני עצמה ואינה בצק, י"ל דכל דממעטא קליפת שעורים סגי בהכי ליישב הא דבא התנא לאשמועינן כמה דנקט הני, דשפיר נקט התנא דומיא דבצקות למעט שעורה שאינה קלופה, וממילא לית לן מהיכן למעט גם חטה

פירורין, ופליגי אם יש נוגע וחוזר ונוגע וכפולוגתתם בתחלת הפרק, אבל רבנו מפרש דלענין אם נגע באחד מן הפרודין, [ודין נוגע וחוזר ונוגע כבר שנה רבנו בפ"ד ה"ג דנפלו שניהם כאחד עשאוהו שני], אלא דלא משמע לי' דאיירי בפרודין לגמרי ורק נוגעין זצ"ו, דהא תנן פ"ב דטב"י מ"ה דמעשה קדרה וקטניות בזמן שהן פרודין אינם חיבור, ומשמע לי' דאינו חיבור כלל גם לא להחשב כביצה לטו"א, ולכך פירש דאיירי שהם מכונסים ודבוקים זה בזה, אבל עדיין דינם כפרודים שאין נטמא אחד בנגיעת חצירו, וכמו עיגולי דבלה וכמ"ש בה"ד, ומ"מ מטטרפין לכביצה לטמא טו"א דהנוגע באחד מהם כנגע בכביצה, דהיינו דתנן דאוכל פרוד מטטרף.

והראב"ד מפרש אוכל פרוד ממש שאינם דבוקים כלל רק נוגעין זה בזה, וסגי בהכי להחשב כביצה לענין טו"א, ואם יש בפירורים כביצה והם טמאים, הרי הנוגע בפירור כנגע בכביצה ונטמא, ומתני' דטב"י דקתני דמעשה קדרה והקטניות בזמן שהם פרודין אינו חיבור, היינו לענין שיחשבו כאחד להטמא כולן בנגיעת אחד, וכדקתני בזמן שהם גוש חיבור, והיינו שאין מוין בהן ראשון ושני, וכדמסיק שאם היו גושים הרי אלו ימנו, אבל לענין טו"א אפילו פרודין אם נוגעין זצ"ו הרי הם חיבור, ובפירוש הראב"ד לעדיות פירש אוכל פרוד המתחבר ע"י מים וכמתני' פ"ח דטהרות מ"ח דקתני התם נמי מילתי' דר"ד, וכן פירשו בתו' שאנן בעדיות שם, וכן בר"ש בטהרות שם.

הא דתנן פ"ג דטב"י מ"ד דעיסה שהוכשרה במשקה ויילושה במי פירות ונגע בה טב"י דס"ל לר"ע דלא פסל אלא מקום מגעו, אם לקבלת טומאה א"ס כביצה אם מדאורייתא אם מדרבנן, יחא בפשוטו, אבל אם גם לקבל טומאה צריך כביצה, יש לפרש בנגע בכביצה, ואע"ג דאינה חיבור להתטמא הכל בנגיעת מקום אחד, מ"מ חשיב חיבור להחשב כביצה לענין טו"א, וכמש"כ לעיל בשם התו' רי"ד, ויש מקום לומר דגם אם אינו נוגע בכביצה יתטמא מה שנגע כיון שהחיבור עושה אותה כיש בה כביצה, וכמש"כ לעיל מספר הישר.

מן האמור בס"ק זה נבאר, א. חיבור לענין שיתטמא הכל בנגיעת מקצת, צריך חיבור גמור, כגון צק עם צק, או מעשה קדרה וקטניות בזמן שעשאן גוש, אבל מיעד פירות כגון דבילה ותמרים ועשאן גוש אחד אינו חיבור, לפיכך עיגולי דבלה שנגע בו שרץ לא טמא אלא הדבלה שנגע, והדבלה שנוגעת בה, שנעשית שני. ב. חיבור להחשב כביצה לענין טומאת אוכלין בין לטמאות אחרים ובין להתטמאות מן התורה, דעת תו' והרמב"ן והרשב"א ותו' הרא"ש נראה דדינו כחיבור להתטמא הכל בנגיעת מקצת, כדדן א', אבל דעת הראב"ד ותו' רי"ד

כלום, והא דנקטו בגמ' שומר שחלקו י"ל דהוא משום החיבור וכפי' תו' שלא חלקו לאוכל, דבזה מתפרש שפיר גם אם אין נוגע וחוזר ונוגע, א"נ רבותא אשמועינן דאע"ג דעד שלא חלקו לשומר הי' כל השומר מנטרף לאוכל שהוא שומר, מ"מ כשחלקו לשומר כיון דהאי לא מגין אהאי והאי לא מגין אהאי, י"ל דלא מנטרפי, ועי' בחדושי הר"ן דפירש אמנם דבשומר שחלקו פשיטא דמנטרף, ושומר שחלקו שאמרו לאו דוקא עי"ש. — אם ענינים המחזירים באשכול מנטרפים לכביצה, משכח"ל שני שומרים בחלק העוקץ שבתוך הפרי דהוא צדין שומר, כמ"ש בפי"ה"מ וברע"ב ריש עוקצין, ויש לדון אם שני עוקצין מנטרפים להשלים לכביצה, וכן מתפרש בצרייתא דראב"ע דפול וקטינית דמיייתין.

שם ב' קדורה אין מנטרפת, משמע דדוקא לזירוף אינה מנטרפת, אבל יד מיהא הוי, וחיטתה בין כך ובין כך טהורה משמע דגם יד לא הוי, ואפי' האמנעית קדורה דאינה משמשת כשומר.

שם ג' שומר אוכל שחלקו קמיבעיא לי' כיון דהאי לא מגין אהאי והאי לא מגין אהאי לא מנטרפת או"ד כיון דהאי מגין אדידי' והאי מגין אדידי' מנטרפין, מבואר מזה דהנידון הוא אם השומר של החצי השני מנטרף לאוכל של החצי הראשון, אבל רמון שחתכו לחצי, ויש בחציו כביצה עם קליפתו של החצי שלו שפיר מנטרף, ומ"מ בקליפה אמנעית של כלל שהיא קדורה, אפילו חתך הבצל לחצי ובחציו האחד הקליפה שלימה אפ"ה לא מנטרפת, דהא אף אם אוכל שחלקו מנטרף מ"מ קדורה אינה מנטרפת, דכל שהיא קדורה נפגמה מלשמש כשומר ובטל שם שומר ממנה.

טו) קי"ח ב' תוד"ה אין ונראה לפרש שזה חצי זית מחובר עם כביצה אוכלין אבל אינו מחובר כ"כ ואם הי' מגביה אותו הי' ניתק אותו כביצה אוכלין מאותו פחות מכזית דלא הוי יד לשאר אוכל אלא לפחות מכזית, מבואר מדבריהם דאם הי' חיבור הכביצה אוכלין לחצי זית חיבור חזק שהי' מיטלטל ע"י היד הי' חשיב היד כיד לכביצה ולא כיד לפחות מכזית, ויש לעי' והא קי"ל דאין חיבורי אדם חיבור כדתנן אהללות פ"ג מ"ד שאם תחב עץ לבשר לא נעשה העץ יד משום דאין חיבורי אדם חיבור, וה"נ האי יד שאין עליו תורת יד משום שמשמש לפחות מכזית נמנע שעכשיו נעשה יד ע"י חיבורי אדם, וי"ל דכבר נתבאר לעיל ריש סק"ו מדברי התו' בנזיר דדוקא למת ונבלה דטומאתן מחמת עצמם א"א לחבר בידי אדם, אבל אוכלין דתחלת יצירתם הוא לפעמים ציד"א כמו עשיית עיסה וכיו"ב שפיר מתחברין ע"י אדם, והלכך כיון דהחצי זית עם הכביצה

שאינה קלופה, דממעטינן רק את היותר קרוב למעט ותו לא.

והנה מסקינן דהא דמרבין מקרא שעורה בקליפתה דמנטרפת איירי ברכה לפרש"י וביצשה לפי' הרמב"ם פ"ה מטו"א הי"ב [וכבר רמז הכ"מ שם דכדרך שבנ"א מוסיאין לזריעה משמע ביצשים ודלא כפרש"י], אבל ביצשה לפרש"י וברכה לפי' הרמב"ם אינה מנטרפת, ומתני' דפ"א דטבוי" מ"ה דשעורים שאינם קלופים טהורים לר"מ גם באב הטומאה ולרבנן רק בטבוי"י, יש לפרש ביצשים לפרש"י וברכים לפי' הרמב"ם, ולרבנן גזרו בשאר הטומאות חוץ מטבוי"י אטו קליפה שמנטרפת, והרמב"ם בפ"ו מטו"א ה"ח סתם ולא פירש דברין דוקא איירי, כיון דבגמ' סתמו, אבל ע"כ לפרש דברין, וכבר נתקשו אחרונים ז"ל במה שהר"ש והרא"ש בטבוי"י שם לא הביאו סוגיא דמנחות, וז"ע.

ח) חולין קי"ט א' ברי' שאני אפשר לפרש דברי' אע"פ שאין זה כפול מ"מ חשובה היא, וכדס"ל לר"ש מכוח י"ז א' באוכל חטה כצרייתה דחייב מלקות כאילו אכל כזית, ולפי זה א"א לקיים מה שיש בפרש"י לקמן ב' דגם אהא דפרכין התם לענין שומר ע"ג שומר דהו"מ לשנויי ברי' שאני, דמה ענין ברי' לנידון שומר ע"ג שומר דגם בבצל גדול ליכא לשומר ע"ג שומר, ואמנם בשטמ"ק שם ל"ג לה ברש"י, וכן הק' ברש"ש, וכ"כ בתו' הרא"ש, אבל אפשר לפרש דברי' שאני שתחלת יצירת הפרי הוא צברי' המשמשת, וזה שפיר מרבין לה שומר, אף שאין זה כפול, ולפ"ו יתכן לקיים הגי' ברש"י לקמן שם, דגם לענין שומר ע"ג שומר מהני מה שכן הוא תחלת צרייתו, ומיהו גם לזה קשה מבצל, וכן משקדים [דגם זהו איכא שומר ע"ג שומר כמ"ש בר"ש עוקצין פ"ב מ"ד], וגם הם זו תחלת יצירתו, ואפ"ה אמרינן דליכא שומר ע"ג שומר, ולכן נראה עיקר כג' השטמ"ק דאין הדברים ברש"י, אלא הוא גליון, [ומש"כ דשינויא דחיקא הוא, ר"ל לענין שני שומרים, אבל לגבי שומר לפחות מכפול ודאי קושטא הוא].

שם בעי רב אושעיא שני שומרים מהו שינטרפו כו', נראה דמבעיא לי' גם בשני אגוזים וכיו"ב, [אף לפי מה שמחק השטמ"ק מלשון רש"י שני צללים קטנים], וכן מבואר דהא דראב"ע דמיייתין, ובנוגע וחוזר ונוגע, או במים המחברין, דלא איירי הכא בכיכר מנרפן, ועיקר הבעיא היא דנהי דחידשה תורה דהשומרים מנטרפים לכביצה, מ"מ י"ל דהיינו כל פרי עם השומר שלו, אבל כשאנו זריכים לזרף שני פירות לכביצה, בזה י"ל דא"א לזרף השומרים של זה לזה, דכל שומר אינו ענין אלא לעצמו, ואין חצירו נהנה משמירתו

החטים והשעורים שהם רופפים ואינם יכולים לשמש כיד לחטים, אבל קליפות הפירות המחוברים שפיר הם משמשים גם כידות, ועי' לק' פ"ב מ"ב דגם גרעיני הפרי דינם כידות, [ועי"ש ברא"ש אבל בכל הספרים גרסינן ולא מנטרפות], ואשכחן חומרא בידות מבשומר כמ"ש רש"י חולין קי"ט ב' ד"ה לא שנו לענין שלא כנגד האוכל, ואפשר דנפ"מ בקדר קצת אוכל מתחת לקליפה דבטל תורת שומר מן הקליפה, דאין שומר אלא מה שכנגד האוכל, אבל עדיין תורת יד עלי', ואע"ג דתנן פ"ב מ"ג דרמון ואבטיה שנימוק דאין מנטרף וברמז"ס פ"ה מטו"א הכ"ב דגם הקליפה אינה מנטרפת, אפשר דהיינו דוקא לענין צירוף דכבר אינה שומר אבל יד מיהא הוי, ועי' לק' ס"ג סק"ג, אי"נ נימוק שאני דשדא תיכלא בזולה, אבל קדר מעט מהפרי שקורין היום אבטיה מתחת לקליפה מסתבר דהקליפה עדיין משמשת כיד, ומיהו ברש"י חולין שם מבואר דעור שלא כנגד הבשר לא חשיב יד, ואילו שעה שכנגד העור חשיבא יד, ומשמע דעור כיון דלורת שומר עליו לא חייל עלי' שם יד, אף דאינו יכול לשמש כשומר, (ועי' בתוספתא שהובאה בר"ש פ"ב מ"ב דהעצמות והגידן והקרניים והטלפים שמנטרפין לטו"א כולם נעשים ידות לטומאת נבלה, חזין דהשומרים נעשים ידות, ומיהו התם הם בגוונא שמשמשים כשומר), וז"ע.

שם לא שומר ולא יד כו', זה כולל כל הני דתנן לקמן דלא מיטמאין ולא מטמאין במ"ד ובמ"ה ובמ"ו, וברע"ב כתב כגון כשות של קישות דלקמן פ"ב מ"א, ולא נתפרש למה דילג על כל הני דבפ"א, וגם אלו יש בהן חידוש טפי, ושמה משום דבכשות קתני בתוספתא הובאה בר"ש דאמרו לו לר"י דלא יד ולא שומר הוא.

ב **שם** מ"ב שרשי השום והצללים כו', נראה דהך מתני' אחי לאשמועינן שומרים שיש בהם חידוש, ולכך לא תני הכא קליפין דתנן לקמן פ"ב מ"ד, דזה פשיטא דהוי שומר, ואשמועינן דשרשי השום בזמן שהם לחים הרי הם יונקים מן האויר ומועילים לפרי להחזיקו בטריתו, וזו כונת הרא"ש, אבל יבשים אינם יונקים ולכך אינו אלא יד, וכן העמוד שכנגד האוכל הרי מה שממלא את המקום, זה מועיל לפרי למנוע החיישנותו, אבל מה שהעמוד צולט מחוץ לכנגד האוכל אינו משמש אלא יד.

שם שרשי המיתנא והפיגס וירקות גינה וירקות שדה שעקרן לשחלן, נראה דעקרן לשחלן לא קאי אלא אשרשי ירקות גינה וירקות שדה, ולא אמיחנא ופיגס, וכ"נ מלשון הרמז"ס פ"ה מטו"א הי"ט שהוסיף ושרשי ירקות כו', ומרן זללה"ה בס"א סק"ו הקשה דא"כ אמאי לא ערבינהו צדדי שרשי החזרים ואיך, ואפשר דשרשי

מתחברין חיבור גמור כמס"כ לעיל סקס"ד דבהכי איירי, הרי גם היד שפיר משמש כיד גם להכביזה אוכלין, [אח"כ ראיתי צוה בספר מרן זללה"ה ס"א סק"י"א עי"ש].

והא דתניא בתוספתא הובאה בר"ש בזהלות שם דאחריו שגפרך ותחצו בכוש אינו חיבור שאין חיבורי אדם חיבור, ופירשו הרמז"ס בפ"ו מטו"א הי"ב לענין טומאת אוכלין, יש לפרש משום שאינו חיבור גמור, דהא גם הממעך אוכלין ועשאן גוף אחד אינו חיבור כמ"ש הרמז"ס שם הי"ד, אבל חיבור כמ"ש שם בהט"ו ט"ז בתמרים וגרוגרות ששלקן ונעשו אום וכן ויתים שעטנן הוי חיבור, אף שנעשה ציד"א.

בר"ש שם הביא התוספתא דקולית המת שעשאה יד לסכין הר"י אינו חיבור שאין חיבורי אדם חיבור, ופירשה הר"ש שם הכנים הסכין לבית לא נטמא הבית, והנה כלים תחלת עשייתן בידי אדם וכל ידות הכלים טומאים, ולא משכח"ל ידות לכלים ולתנור דנפקא ל' מקרא לעיל א' אלא צנעשה ע"י אדם, ועם שעשאו קמא דסכינא ודאי מתטמא ע"י הסכין ומטמא הסכין על ידו, אלא דהבא לענין טומאת המת שבקולית איירינן ולענין מה אין חיבורי אדם חיבור, וכמס"כ מדברי התו' בנזיר נ' ב'.

סימן ב

א **פ"א מ"א** כל שהוא יד ולא שומר כו', יעוי' בפיה"מ במס"כ שיש מעוקצי הענבים שהם שומר, ונראה כונתו שלפעמים הענבים גדלים בצפיפות יתירה ואין אפשרות להגיע לעוקץ שהם תלויים זו אלא לאחר תלישת הענבים, ועוקצים אלו אין עליהם תורת יד אלא תורת שומר, ואפשר דאמנם עוקצים אלו רובם בתוך הפרי, אבל אין כונתו לומר דכל עוקץ, החלק שבחוף הפרי הוא שומר, והחלק שחוף לפרי הוא יד, [אף שאפשר שהדבר כן ועי' לק' סק"ד], אבל ברע"ב משמע שפירש כונת הרמז"ס דעל כל עוקץ ועוקץ קאמר, ובפ"ה מטו"א ה"א כתב דידות האוכלין הוא קצה האשכול, נראה דכל הידות הקטנים שהענבים תלויים בהם הם דדין שומר, ורק קצה האשכול הוא הנקרא יד, ובתוספתא רפ"א קתני דעוקץ הענבים טמא ומטמא ומנטרף, [כג"י אור הגנוז והגר"א], ושמה דמזה למד הרמז"ס שהפסיגים שהענבים תלויים בהם הם דדין שומר, אבל א"כ הי' לו לפרש, ועי' לק' סק"ד.

שם שומר אע"פ שאינו יד כו', פי' הרע"ב כגון קליפת הפרי, ולכאורה הקליפה נמי משמשת בתורת יד, וקרינא בה לכם לכל שצרכיכם, והא דצגמ' חולין קי"ח א' למדו לשומר בק"ו מיד, יש לפרש דהיינו קליפות

האשכול ע"י הזנב, והרמז"ס ציד נראה דחזר צו ממש"כ בפיה"מ, ויד המכבד של תמרה ד' טפחים הוא למעט אס הוא יותר מד', ולא למעט פחות מד', וכמו שצולת ונקצרים דשיעורם ג' טפחים, וכמ"ס הר"ש מן המוספתא.

במדומה דצאופן הרגיל האשכול מתפצל לכמה אשכולות ובהן הרבה פסיגות וכמ"ס הר"ש פ"ז דפאה מ"ד, ויש לדעת מה נקרא אשכול לענין זנבו שריקנה, ואפשר דרק התלוי בצרכיל [הוא הזמורה], תורת אשכול עליו, וכל המתפצל ממנו צדין פסיגות הוא דנטהרין צריקון.

שם מ"ד את שדרכן ליגזו ונעקרו, ר"ל כל הנקצרים שנעקרו אין שרשיהם מיטמאין ומטמאין, ולשון הרמז"ס בפ"ה הכ"א וכל השרשין שדרכן להגזו שנעקרו עם האוכל, ר"ל וכל השרשים של המינים שדרכן להגזו אס לא נגזזו אלא שנעקרו גם השרשים עם האוכל.

ג) סוכה י"ג ב' ואר"א אר"ה הצור לגת אין לו ידות, חיצור הענבים לאשכול ודאי

ניחא לי', דאל"כ הי' צריך לצזור כל ענב וענב ולהוליו, וכל דניחא לי' רגע לאחר קצירתו סגי בהכי לחסכו כיד, כדאמרין בקצר לאכילה ונמלך לסיכוך, ולכן צריך לפרש דאין לו ידות דקאמר היינו על יד האשכול הבולט חוץ לאשכול, וכן על הפרכיל טפח מכאן וטפח מכאן, אבל הפסיגות שהענבים תלויים בהם הם צדין ידות, או שמה נמי קרויים שומר וכדמשמע בפיה"מ ר"ש פירקין וציד פ"ה ה"א וכמ"ס כ"ל לעיל סק"א, וצאמת מהא דאשכחן ענבים כבינה כדדיינין בטמא מת שסחטן פסחים ל"ג, משמע דמטרפין לכבינה כשהם באשכול ומשמע דהפסיגות כשומרים ועכ"פ צומן שהם קצרים והענבים נפופים זה על זה, אבל סחימת הדברים משמע דבוצר לגת אין לו כלל ידות, ואפשר דלאו כל שימוש עושה ידות דהא חזינן לקמן דראויין להפכן בעתה ולמינקט להו בגילייהו לא משוה להו כידות, וכפרש"י שם דרק שימוש בידות לעשות עמרים משוה להו כידות, וא"כ ה"נ י"ל דמה שהם אגודים לא סגי לעשותן ידות כיון שאינו מטלטלן ע"י הידות, וז"ע. — הא דאמר בגמ' טעמא דלא ניחא לי' דלא נימצי' לחמרא, ולא סגי בהא דאין לו צורך בהן, י"ל דקצת ניחא לי' גם בהן שהם גם משותפים בזה שהאשכול מיטלטל על ידם, ואי לאו דלא ניחא לי' בהם הי' מקום לחשכם כידות.

שם מאן דאמר קוצר כש"כ בוצר כו', ק"ק דנקט להו בפלוגתא ולא אמרינן דתרוייהו קושטא ומינך צריכי, דגם אי אשמועינן קוצר לא הוי ידעינן בוצר כיון דניחא לי' בחיבורן לאשכול וכמ"ס כ"ל לעיל, ומשמע דקיס לגמ' דאיכא למילף בוצר מקוצר.

החורים והגפוס ר"מ קאמר להו, ואף דר"י לא פליג אלא אלזון, מ"מ גם אינך נאמרו ע"י ר"מ, משא"כ שרשי המיתנא והפיגס רבנן קאמרי להו. — ואס מתיני בשומרים איירי, יש לפרש טעמא דשרשי המיתנא והפיגס משום שהם שומרים, ולכאורה לא מסתבר שהשרשים ישמשו כשומר אלא כשהם לחים וכמ"ס הרא"ש דע"י השרשים נשארים בלחותם, וא"כ גם שרשי המיתנא והפיגס יש לפרש בלחים, וצריך טעם למה לא שנה התנא צומן שהם לחים כדקתני צרישא, ואפשר דשום וצללים מתקיימים הרבה והשרשים מתייבשים, אבל אלו י"ל דהפרי נמי אין משמשים בו אלא בעוד שהוא לח, וממילא גם השרשים לחים, ולא הוצרך לפרש.

בהא דעקרון לשחלן יש חידוש דאף שעיקר מטרמו לזרעו, אפ"ה חשיבי השרשים כמשמשים לשומר בתלוש.

ודין שרשי ירקות גינה וירקות שדה שעקרים לאכלם לא נזכר בהדיא, ונראה דהוא בכלל הנשנה במ"ג דכל שאין דרכם לקצור ידיהם ושרשיהן כל שהן, דחזינן דכל אלו שלא נכללו בכלל הרישא כמו שרשי השום והצללים יבשין חזר ושנה דינס, וכן העמוד שאינו כנגד האוכל, הלכך יש לפרש דגם שנה דין שרשי ירקות גינה ושדה שלא עקרים לשחלם, והיינו צמה ששנה דאלו שאין דרכם לקצור הרי שרשיהן כל שהן ומטמאין ומיטמאין ולא מטרפין.

שם מ"ג ויד הפרכיל טפח מכאן וטפח מכאן יד האשכול כל שהוא וזנב של אשכול שריקנה כו', בפשוטו מתפרש יד האשכול כל שהוא כלומר כפי מה שהוא, ולאפוקי מיד הפרכיל דרק טפח חשיב יד משא"כ ציד האשכול דאפי' טובא וכן פירש הרע"ב, וז"ע למה נטה הרא"ש מפירוש זה, והרי צרכיל לכו"ע בא למעט יותר מטפח, אבל פחות פשיטא דהוי יד, ומהיכי תיחי דאיצטרך לאשמועינן באשכול דקטן הוי יד, ואף לפמ"ש פ' דזנב האשכול צריך ד' טפחים נמי הי' יכול לפרש כ"ס דאשכול דאפי' יותר מטפח, או דכפי מה שהוא קאמר וכולל בין למעלה בין למטה. — בכלל יד האשכול נכללו כל הפסיגין והעוקצין שבאשכול דכולן צדין ידות כפי מה שהן, אלא דהעוקצין אפשר דכשומרים חשיבי ע"י סק"א.

וזנב האשכול שריקנה אשמועינן דאע"ג דכל הפסיגין התלויים צונב האשכול נטהרו צריקון כדתנן במ"ה דפסיגא של אשכול שריקנה טהורה, מ"מ זנב האשכול עצמו עדיין משמש כיד לענבים שבפסיגין שצראש האשכול, ודברי הרא"ש בכאן לא נתפרשו דמה ענין באורך הזנב, וגם לא משמע דכשריקן מעט נטהר הזנב וכשמוסיף לרוקן מתמא, וגם הי' ראוי לתלות בגודל האשכול שנסאר ולא בגודל הזנב, אס צריך שיהא ניטל

שם י"ד א' דארשצ"ל האיל וראויות להפך בעת
כו' חזא לבי סתר למינקט להו בגיליהו,
משמע דדעתו לשמש בשצלים ואפ"ה ס"ל לרבנן דאין
להם ידות, והנראה מפרש"י דשימוש הידות של הקשים
לשצלים הוא צמה שניתן לעשותם עמרים, וכל
שאין דעתו לעשות עמרים אף שדעתו ללקט השצלים
ולשמש בהן לאכילה, אין לו שימוש צידות, והיינו דס"ל
לר"א דמשהתיר איגודן נטרו הידות, ואף ר' יוחנן לא
פליג אלא משום שקצין לאכילה ולעשות עמרים וכבר
נחית להו טומאה, ואין עולין מטומאתם אלא בשינוי
מעשה, אבל אם קצין ע"מ שלא לעשות עמרים אין להם
ידות, והיינו קוור לסכך, אי לית לן טעמא דלא ליצדון.

ובקצין לאכילה ובססן ממש לרכך בגורן ועתיד ללקט
השצלים, ס"ל לרבנן דאין להם ידות כיון שאין
עמיד לעשותם עמרים, דמה שנוח לו יותר לטלטלן בעת
ע"י הקשים, אינו שימוש חשוב כ"כ לעשותן כידות, ור'
יוסי סבר דסגי בשימוש העתיד שלא להפקיען מתורת
ידות, וכן בצססן וסיכך בהן נמי נחלקו אם מה שנוח לו
יותר לאספן אחר סוכות ע"י הקשים מועיל שלא לצטל
מהם תורת ידות. — בצססן לרכך דמפקיעם מתורת
ידות, י"ל דהוא משום דע"י הריכוך כבר לא ניתן לעשותן
עמרים שמתכופים.

ולחאמור נתיישב מה שנתקשו לעיל לפרש"י דכיון
דעתיד לאכול השצלים אמאי אין להם ידות,
לפרש"י שימוש הידות עיקרו לעשותן עמרים, וכל שאין
עמיד לעשות עמרים, אין הידות משמשים כידות, אף
שמקילים על האספה.

ויש לעי' החינה בקשים ושצלים שפיר אמרינן דעיקר
שימוש הידות הוא לעשותן עמרים, וכל שעשה
מעשה המורה שאין דעתו לעשותן עמרים צטלו להו
מתורת ידות, אבל בסוכי תאנים ובהם תאנים ופרכילין
ובהן ענבים ומכבדות ובהם תמרים הרי שימוש היד הוא
כשנוטלן לאכלן, ולא ישתנה שימוש היד ע"י פעולה
צענפים, וכי"ד נטהרים הידות בעוד הפירות עליהם,
והרי בצרייתא מבואר דסגי בריצוי הפסולת על האוכלין
ואין צריך שירצו גם על הידות, וכן בשו"ע או"ח סי'
תרכ"ט ס"י, וז"ל דבהני כיון שצקל אפשר לחלוש
הפירות, הרי כשעושה מעשה צענפים המכשירן לסיכוך
ואינו חולש הפירות מהם, הר"ז כורק הפירות דשפיר
צטל מן הידות תורת יד, וז"ע.

מה שדן בפמ"ג שם צמ"א ס"ק י"ב לאסור לסכך
צידות אחר דישה כדין שצרי כלים, תמוה דהא
בהדיא אמרינן דבצססן שרי לסתם מתני' דעוקצין, וגם
לא דמי כלל לשצרי כלים, דכלים אינם עומדים לשצרי,
וכאן הקשין עומדים להתנתק מן השצלים ולשמש כקשין,

שם אכל קוור יש לו ידות דניחא לי' דליסכך בהו כי
היכי דלא ליצדון, לפרש"י משמע דדעתו על
השצלים להשתמש בהן אחר סוכות, וז"ע דא"כ מי איכא
למימר דאין להם ידות, הרי ודאי ניחא להו צידות
למינקט להו לחיטים בגיליהו, ומ"ט דרב מנשיא צ"ג,
אטו צריך לאכול השצלים סמוך לקצירתן, וגם קוור
לסיכוך מתפרש שאין לו בהן ענין אחר, וצלטון רש"י
ניתן לפרש גם כמס"פ תו' ושמא יתפזרו הקשים וילכו
לאיצוד קאמר, אם כי לשון ילכו לאיצוד קצת דחוק לפ"ז,
ועי' בספר מרן זללה"ה ס"א ס"ק י"ב דכתב ג"כ דכל
שדעתו לאכול השצלים אפי' אחר סוכות ודאי יש להם
ידות, וז"ע, ולהלן נתפרש.

משה"ק צרש"ש לפי' תו' דלא אשכחן ידות אלא כשהן
משמשות לאוכל ולא כשהאוכל משמש להן, לאו
קושיא היא, דה"נ הידות משמשות לאוכל לטלטלו על ידן
לסכך בהן, והקוור ע"מ לסכך רק בחיטין עזמן נמי
שפיר יש להם ידות, גם בעיקר הדבר, הנוגע בפרי נטמא
הגרעין, ונמאץ הפרי כשומר או יד לגרעין, ועי' תו'
נדה מ"ט ב' ד"ה יס.

שם אחרים אומרים עד שיהיו קשין מרובים על הידות
ועל האוכלים, יש לדקדק מ"ש קשין דנקטו ולא
נקטו כלישנא דת"ק עד שיהא פסולת מרובה על הידות
ועל האוכלים, ואין לומר דצאינך ליכא ידות, דהא
לאוקימתא דקצין לאכילה וגמלך לסיכוך פשיטא דגם
להנך יש ידות, ודכוותה גם אי מוקמינן להו בקוור לסכך,
נמי אין לחלק ביניהם לקשין, וי"ל דבכל הני הידות
מועטים וגם זימנין טובא שהם תחת האוכל ואינם בשטח
הפסולת, משא"כ בקשים דהידות שלשה טפחים, וזימנין
שהם מרובים על האוכלים, לכך נקטו קשין, אבל ה"ה
לאינך.

ברם לאוקימתא דבצססן איירי ופליגי בפלוגתא דרבנן
ור' יוסי, (צפ"א דעוקצין מ"ה), לפ"ז משמע
דרק בקשין פליגי דלא אשכחן צססן בזמורות ומכבדות,
וז"ע לפ"ז אמאי לא שנה ת"ק נמי בכולן שיהא הפסולת
מרובה על האוכלין והידות, וז"ל דמשכח"ל מעשה כעין
בצססן בכל הזמורות והמכבדות ומיתוקמא בהכי, וז"ע.
שם לר' אבא ודאי תנאי היא, נראה דלפ"ז ליכא דמידק
מדאמר הבוצר לגת אין לו ידות דש"מ דהקוור
לסיכוך יש לו ידות, די"ל דהקוור לסיכוך תנאי היא,
ואיהו קמ"ל דבבוצר לגת גם אחרים מודים דאין לו ידות,
ולא צא לקצוע הלכה בפלוגתא דתנאי, ולפ"ז אית לן
למיפסק כחכמים דאחרים דקוור לסיכוך אין לו ידות,
דנשנו דצריהם בסתמא, ועוד דהא לרב מנשיא בר גדא
אמר רב הונא כן בהדיא, ולדידי' גם אחרים מודים,
וכ"ה ברמב"ם פ"ה מטו"א ה"ז, וז"ע צמה שנתקשה
שם צכ"מ בטעמא דמילתא.

מפרש דמובלעים באוכל קאמר, כלומר דהא דקחני דהעוקצין אסורים לזרים הוא משום החלק המובלע באוכל, דחלק זה ראוי לאכילה, ואמנם לפ"ז לא יתחייב על אכילת תרומה אלא"כ יאכל כזית מן המובלע בפרי, [אם מדאורייתא אסורין], אבל במתני' דקחני דהעוקצין מטטרפין, משמע דעל כל העוקץ קאמר, ולא רק על המובלע בפרי, וזה י"ל דמה שמטטרף החלק שהוא מחוץ לפרי דהוא מדין שומר, דכיון דכולו חד לא גרע מדין שומר, וברא"ש כתב לשון אחד דהפרי ממנה להחייב בהעדר העוקץ לכך הוא שומר, אבל מהא דגבי תרומה אסור לזרים משמע דטעם אחר הוא, וז"ע שלא הביא הרא"ש מתני' דתרומות, וכתב מסבירא לדמותן לעוקץ דלעת לר"י דנשלק עמה.

וכן הא דאר"י אף עוקץ דלעת ומפרש בתוספתא מפני שנשלק עמה, נמי אפשר דרק מה שבתוך האוכל נאכל ע"י שליטה, ומ"מ כולו נעשה שומר ע"י, ולא הזכיר הא דר"י גבי תרומה, משום שאינו נאכל אלא ע"י שליטה, ואפשר גם דאין ראוי לשלקו עמה בתרומה כיון שאינו אוכל וזולע טעם הדלעת. — פשטא דמתני' דעוקץ דלעת לר"י אף מטטרף, ולשון טמא שבתוספתא ל"ד, דהא מודו רבנן דטמא ומטמא כדקחני סיפא, וע"כ ר"י לענין זירוף קאמר, ונראה דגם לר"י רק טפח דקחני סיפא והתנא סמך על זה, ואע"ג דהתם לענין יד והכא לענין שומר, מ"מ אין סביר להקל לענין שומר טפי מלענין יד, אח"כ ראיתי בא"ר שכתב דלר"י אף יותר מטפח, ומשמע מדבריו דכל העוקץ נאכל ע"י שליטה, ודלא כמ"כ לעיל דרק מה שבתוך האוכל נאכל ע"י שליטה, ומ"מ כולו נעשה שומר דומיא דעוקצי תאנים.

שם עוקץ דלעת טפח כו', מש"כ הר"ש גבי עוזרין דכל אלו עוקצין טפח, נראה דלאו צפירושא דמתני' קאמר לה, דלישנא דמתני' מוכחא דאדלעת קאי, מדלא כייל לדלעת בהדי אגסים ואיך, אלא קושטא קאמר דכיון דבדלעת שיעורו טפח, ש"מ שאינו משמש ליד יותר מטפח, ממילא זכולהו נמי שיעורו טפח, והא דלא נקט לה תנא זכולהו, הוא משום דאין הדבר בזהו, דכל הני עוקציהן קצרים פחות מטפח וכמ"ש הרע"ב.

שם ושאר כל העוקצין לא מיטמאין ולא מטמאין, פירוש עוקצי שאר פירות, לפי שאין הפרי מיטלטל ע"י העוקץ, ולכך לא חשיב יד, ואפשר דהיינו אפי' אם העוקצים מועילים בקצירתן שאפשר לקצור הרבה ביחד שאגודין ע"י הידות, דמ"מ אין זה שימוש יד, ע"י מש"כ ריש סק"ג.

בתוספתא ריש מכילתין תניא דעוקץ הענב טמא ומטמא ובאור הגנוז איתא ומטטרף, וכן

וגם כשנשאר עדיין קצת גרעינים בשבלים שרי, דהא לפרש"י שנשאר כל השבלים נמי שרי, והרי תניא דסוכי תאנים ובהם תאנים ופרכילין ובהם ענבים ומכבדות ובהם חמרים שרי בפסולת מרובה על האוכלין וא"ל שירצו על הידות, וכש"כ כשדש התבואה והסיר החטים אלא שנשאר בודדים.

נראה דקיי"ל כר' יוחנן לגבי ר"א דבססן ממש, ונמצא לדינא דקצין לאכילה ונמלך לסיכוך יש להן ידות ואפי' התיר איגודן, עד שיעשה מעשה כמו ד"שה וכיו"ב, ולאחר שעשה המעשה אפי' נשאר שבלים אין להם ידות, [אבל החטים ששבלים עמם מקבלים טומאה, אפי' אין דעתו לאוכלם לעולם, כמבואר מקו' תו' מצית שסיככו], והקוצר לסכך אין לו ידות.

פ"א מ"ה כל ידות האוכלין שבססן בגורן טהורים, צסוכה י"ד א' פליגי אס בססן ממש, או שהתיר איגודן, ולמ"ד התיר איגודן מבואר בגמ' שם דאינו אלא כעין מחשבה ואינו מועיל לעלות מן הטומאה אלא לידות לבטלן מתורת ידות, ולפ"ז אפשר דאם כבר נטמאו אינם נטהרין ע"י התרת איגודן, אבל למ"ד בססן ממש דכמעשה חשיבין ל' התם, שפיר מועיל לטהרן אף אם כבר נטמאו, ולפ"ז יהי' נפקותא צייניהו צפירושא דמתני' אס טהורים היינו מכאן ולהבא או שגם נטהרו אס היו טמאים, ושמה אף למ"ד התיר איגודן כיון דמהני לבטלן מתורת ידות, שפיר נטהרו אף מטומאה דלשעבר, וכ"מ קצת דומיא דפסיגא של אשכול שריקנה, והתם יש לדמות לשינוי מעשה דנטהרה אף מטומאה דלשעבר, דבבססן ממש דמי, וז"ע.

שם פסיגא של אשכול שריקנה טהורה שיר צה גרגיר אחד טמאה, לכאורה משמע דהנוגע בפסיגא בעוד שיש צה גרגירין נטמא כל האשכול, ולא רק הענבים שבפסיגה, וכמו דהנוגע ביד האשכול נטמאו כל הענבים שבאשכול, ה"נ הנוגע בכל ענב שבאשכול נטמאו כל הענבים שבו, [ואף אם אינם מטטרפים לכביצה ע"י לעיל ריש ס"ק זה, מ"מ נפ"מ לטומאה דרבנן דבכל שהוא], ואריך טעם למה כשנתרוקנה הפסיגה נטהרה ואינה משמשת כיד לכל הענבים שבאשכול כמו עד שלא ריקנה, וי"ל דלמישדיי קיימא. — נראה דפסיגא מיקרי הענף שאין ממנו ענפים אלא לכל ענב וענב, ולא למה ביחד, ועי' ברע"ב ובתוי"ט, וז"ע.

ד) פ"א מ"ו עוקצי תאנים וגרורות והכלוסים והחרוצים הרי אלו מיטמאין ומטמאין ומטטרפין, בתרומות פי"א מ"ד תנן דעוקצין אלו אסורים לזרים ומבואר דראויים לאכילה, אבל מתני' ראוי לפרש בהלכות שומרים וידות דבהכי איירינן ולא באוכל אדם, ונראה דבירור' תרומות שם והוצא ב"ר"ש שם

ציניהם, דלענין כבינה אף קליפת אגוזים וכיו"צ
מנטרפת, אע"ג שאינה ראוי לאכילה כלל, אבל לכחצי
פרס לא מנטרף אלא שומר שראוי לאכילה מיהא ע"י
הדחק, דהא בעינן אכילה, שו"ר צוה בספר מרן זללה"ה
לטהרות ס"א סק"ז ע"ש.

סימן ג

(א) פ"ב מ"א זיתים שכבשן בטרפיהן טהורים שלא
כבשן אלא למראה, פי"ה הר"ש דלא
כבשן לאחז אוחס בעליהם אלא למראה, הלכך אין על
העלין תורת יד ולכך העלין לא טמאים ולא מטמאים,
ולפי"ז יש ללמוד ממתניתין דכל אלו דתנן לעיל דעוקצין
לא מיטמאין ולא מטמאין, דהני מילי בסתמא, אבל אם
ליקטן על מנת לאחז את הפירות ע"י העוקצין, דינן
להם תורת יד, וז"ע דתוספתא שבר"ש לעיל פ"א מ"ד
ר' יוסי הוא דקאמר שאם לקטן לתותן על פתח חנותו
או בחופתו דינן להם דין ידות, ומשמע דחכמים פליגי,
ואפשר לתלותן על פתח חנותו או בחופתו הוא שימוש
דדדי, אבל לאחזון בעלים בכל נטילתן זהו שימוש יד, וסגי
ביחיד המכחין לזה, כדאשכחן דלכטל מחורת יד סגי
בכונת יחיד לסיכור, א"נ הרבה כובשין אותן בטרפיהן,
ואם היתה כונתם לשמש בהן כידות, הוי שימוש רבים,
ואשמועינן התנא דאין כונתם לשימוש יד אלא למראה.
והתור' בצרכות כ' א' פירשו שלא כבשן אלא למראה
דלאפוקי שלא כבשן לאכילה קאמר, וכי"ז מלשון
הרמב"ם פ"א מטו"א הט"ז שכתב שלא כבשן לאכלן אלא
למראה, וז"ע דא"כ מאי שייטי למסכת עוקצין, ועוד
דמה ענין לנו לשם מה כבשן, דאם נעשו ראויין לאכילה
מה בכך שלא כבשן אלא למראה, מ"מ השתא אוכלין
ניניהו, ומיהו שמא אינם אוכלים גמורים וזריזים מחשבה,
גם מהא דפשיטא לתנא למיתני בסתמא שלא כבשן אלא
למראה, משמע דאין כובשין אותן כלל לאכילה, ואפשר
דהכריחם לנטות מפי"ה הר"ש, מחמת דלא משמע להו
שאם נכחין לשמש בהם כידות שיועיל לעשותן כידות,
וכמשה"ק לעיל דר' יוסי הוא דקאמר לה בתוספתא,
ומשמע דחכמים פליגי עלי'.

שם בשות של קישות והנך שלה טהורה רי"א כ"ז שהיא
לפני החגר טמאה, בר"ש נחקקה למה לפני החגר
טמאה הרי אינה משמשת אלא למראה, ואפשר דהכשות
הוא חלק מעיקר הקישות, דאינו דבר נפרד שיכול לשמש
לעצמו, וזה מחלקינן דאם אין לו ענין צו, לא חשבינן
לוי כגוף הקישות, וכמו בשות של קטן פ"ט דמקואות
מ"ד, אבל אם יש לו צו ענין וחפץ צו, הרי הוא כקישות
עצמו, וכן הנך, ומ"מ לענין זירוף י"ל דאין צו ממש
כ"כ והיינו דקתני טמאה ולא קתני מנטרפת, א"נ גם

הגיה הגר"א, והנה הא דטמא ומטמא י"ל דלא אינטרין
לתנא דידן להשמיענו, דהוא בכלל מה ששינו לעיל במ"ג
דיד האשכול כל שהוא, ובכלל זה כל הפסיגות והעוקצין,
אבל לגירסא דמנטרף נריך יישוב אמאי לא תני לה
במתניתין, וכבר העיר על זה בציאור הרד"ל שם, ומש"כ
שם דמתני' לא תני אלא עוקצין הראויין לאכילה, אף אם
הי' הדבר כן, אכתי טעמא בעי, דהא מתני' תני גם דיני
העוקצין שהם טהורים, ומה נשתנו אלו שהם טמאים
ומטמאין ומנטרפין מדין שומר, גם לפמ"ש"כ לעיל הרי
לא חשיב אוכל אלא המוצלע בפרי, ומתני' קתני דכל
העוקץ של תאנים ואינך מנטרף, והיינו גם מה שחזן
לפרי אף שאינו אוכל, ולגי' הערוך בפ"ב מ"ב חותם של
יבשה מנטרף, ומפרש לה בעוקץ של ענבים, הנה כבר
נשנה הדין במשנה, אבל לשאר הפירות שם קשה, ושמא
י"ל דבעוקץ הענב שאינו נאכל, מדלא חשיב לוי בתרומות
בהדי עוקצין האסורים לזרים, א"כ הא דמנטרף היינו
משום שהוא שומר, דבהעדרו יוצא מין כמבואר פ"י
דטהרות מ"ה, וטעם זה ליכא אלא בחלק העוקץ שבתוך
הענב, ולא חל דין שומר אלא על חלק זה ולא על כל
העוקץ, [וכמ"ש הרע"ב ריש מכילתין בשאר עוקצין ע"י
לעיל סק"א] ובמתניתין לא תני אלא אלו שכל העוקץ
מנטרף, [וכמ"ש"כ לעיל דאם החלק המוצלע בפרי תורת
אוכל עליו, הרי כל העוקץ נחשב כשומר כיון שהוא אחד
עם המוצלע בפרי, משא"כ אם המוצלע רק דין שומר
עליו, י"ל דאין נעשה כולו שומר].

רמב"ם פ"ה מטו"א ה"א ידות האוכלין הן העצים
הרכין הסמוכין לאוכל כו' כמו עוקצי התאנים
והאגסים וקצת האשכול כו', נראה דתאנים אגב שיטפ'י
נקט להו דהא הם מנטרפים כדלקמן הי"ט, ואין נראה
לומר דמנטרפים רק החלק המוצלע באוכל והשאר הן
ידות, דהא בי"ל להו בהדי עוקצי האגסים דתנן צו פ"א
ה"ו דאין מנטרפין, ואם מנטרפין תאנים על המוצלע
באוכל, א"כ דכוותה אין מנטרפין דאגסים נמי על
המוצלע בפרי, ועי' ברע"ב ריש מכילתין.

ומש"כ קצת האשכול [מסתבר דהנ"ל בחולס], נראה
דהוא משום דתוספתא תניא דעוקץ ענבים
מנטרף, וגם מסתבר כן כיון שהוא משמר את המשקה
כמבואר בטהרות פ"י מ"ה, אבל ז"ע דא"כ הי' לו ז"ל
להביא הך תוספתא, ושמא סמך במש"כ כאן רק קצות
האשכול, ועי' בפיה"מ ריש עוקצין ולעיל סק"א דמשמע
דס"ל דינן עוקצין שהם מנטרפין והם הסמוכים לפרי
בתמרים ובענבים, אבל כאן בהלכות לא הביא אלא עוקצי
תאנים ואינך דתנן במתני', וז"ע.

שם ה"ב אבל אם הי' שומר הר"ז מנטרף לכבינה ולחצי
פרס, אע"ג דכילי להו בהדדי, אבל יש לחלק

והוא נשאר במקומו ובהכי איירי, וצנהגר"א הנדפס בסוף המסכת כתב דאע"פ יואל ר"ל שהוא יכול לנאח כלומר שחיבורו בפנים רפוי או אפי' נתלש, אפי' הנטרף, אבל לא איירי בינא לחוץ שזהו דין הסיפא ע"ש.

וטעמא דשל רותב מנטרפת כתב הר"ש לפי שנאכלת ומונח אותה מחמת רטיבותה, ומשמע דאף שאינו מונח אלא רטיבותה, אפי' כולה מנטרפת, ובר"ק שבת קמ"ג א' כתב לחד פירושא דהגרעינים נאכלים, ובתוספתא דתרומות ופסקה הרמב"ם פ"א מה' תרומות הי"א דגרעיני זיתים ותמרים וחרובין אע"פ שלא נכנס אסורים לזרים, ומשמע אף ביצשים, דבחר הכי כתב ושאר גרעינין בזמן שכנסן ויש בהם לחלוחית למנוח אותן אסורין לזר, מכלל דרישא אף שאין בהן לחלוחית למנוח אותן נמי אסורים, ועי"ש ברדב"ז שנתקשה אמנם בטעמא דמילתא, ואפשר דהתם סתמא דמילתא קורא עליהם שם תרומה בעודן רטובים, דא"ל לגורן שחלקר אלא"כ ניטלה ת"ג, וכיון שכבר חל שם תרומה על הגרעינין בעודן לחים, שוב לא פקע מהם כל זמן שעדיין ראויין לבהמת כהן, ומיהו בגרעיני זיתים וחרובין עדיין קשה, [עי' רמב"ם פ"ה מטו"א הי"ז י"ח], שלא מנאנו בהם דינים גם לא בלחים לענין צירוף, ועי' פ"ה הרד"ל לתוספתא רפ"ב.

שם ושל יבשה אינה מנטרפת, משמע דמ"מ טמאה ומטמאה ככל הגלעינין, ויש לעי' דבתוספתא הובאה בר"ש קתני ברוטב שנאכל חציו וחציו קיים דביבשה הכל טהור, והיינו דגם יד לא הוי, דפליגי אר"מ דאמר התם דביבשה כנגד האוכל טמא, ולדעת הראב"ד דיש לחלק בין נאכל חציו לבין אס כולו קיים נחא, דה"נ יש לפרש דבלא נחסר אף ביבשה יד מיהא הוי, ותוספתא בנחסר איירי, אבל לדעת הרמב"ם והרא"ש דסיפא פירושא דרישא קשה, ושםא מתני' ר"מ היא דס"ל דגם ביבשה כנגד האוכל טמא, ולכך נקט אינה מנטרפת, [ושלא כנגד האוכל אפשר דככל הגלעינים אינו מטמא], וי"ל דמתניתין קתני אינה מנטרפת גם באינה יואלה, ובזה רק אינה מנטרפת אבל מטמאה, אבל ביואל י"ל שפיר דגם אינה מטמאה, ואפי' כנגד האוכל, וטעמא דמילתא דהא דחשבינן לגלעינים כיד אף שאין הפרי מיטלטל על ידו, הוא משום שהוא צורך הפרי ושלמותו, וכמש"כ לעיל ריש ס"ק זה, והלכך כשמקצתו יואל דשבו אינו על זד שלימותו, הרי גם דין יד אין לו, וה"ה ככל הגלעינים דתנן במתני' דטמאים ומטמאים היינו רק באינו יואל. — ולהאמור אפשר ליישב מה שנתקשנו לעיל לפי' הרמב"ם והרא"ש דסיפא פירושא דרישא, אמאי לא שנה ברישא גלעינה של רותב אע"פ יואל שכנגד האוכל מנטרף, ולא הוי צריך למיתני סיפא כלל, די"ל

מנטרפת ואידי דת"ק קאמר טהורה קאמר ר"י טמאה. — מה שחירץ הר"ש שהכשות משמרה מלכלוך ועוד, לכאורה אכתי נך מאי איכא למימר, וי"ל דגם הוא משמרה, שלא ימשמשו כנגדו.

ב) שם מ"ב כל הגלעינים מיטמאות ומטמאות ולא מנטרפות, מאחר דלפנינו גם בפיה"מ גרס ולא מנטרפות, וכ"ה ביד פ"ה מטו"א הי"ג א"כ לא מנאנו מי שגורס מנטרפות, דהרא"ש סמך על גי' הרמב"ם בזה, וי"ע צא"ר דגרס מנטרפות, ובסוף המסכת נדפס בהגר"א ושם כתב דל"ג ולא מנטרפות, שלא שנה התנא אלא מטמאות ומיטמאות שהוא בכל הגלעינים, משא"כ צירוף דאינו שוה בכולם, ומשה"ק הרא"ש דהיכי חשיב הגרעין שבתוך הפרי יד לאוכל, י"ל דצדקא דלכס לכל צרכים דמרבין מיני' ידות חולין קי"ח א', לא כתיב יד צהאי דרשא, אלא כל צרכים, וכיון דשלימות הפרי הוא עם גרעינו שפיר קרינא צי' לכל צרכים, דפרי שניטל גרעינו מתוכו כבר אינו על שלימותו, ומ"מ דין שומר אין לו דלא דמי לשומרים שהם משמרים את הפרי ועוטפים אותו, והדבר מפורש בלשון הרמב"ם פ"ה מטו"א ה"א וי"ל ידות האוכלים הם העצים הרכים הסמוכין לאוכל שהאוכל נתלה בהן כו' וכן הגרעינים וכיו"צ מדברים שהאוכל צריך להן עכ"ל, הנה כתב בהדיא דמה שהפרי צריך לו הוא צדין יד, אף שאינו נתלה בו, וכן בפיה"מ כאן כתב שהגרעינים הושמו במדרגת ידות האוכלים, [והא דתנן בריש מכילתין לא יד ולא שומר, אינו כולל דברים שהם מעיקר הפרי], ומש"כ הרא"ש דחשיב שומר משום שהפרי מתקלקל בהעדו, לכאורה הקלקול בהעדו הוא מחמת שנפתח הפרי וכולו גלוי לאויר, וגם אם ישאר הגרעין לא ימנע את קלקולו, וי"ע.

שם גלעינה של רותב אע"פ יואל מנטרפת, ברא"ש פירש דהיינו רק שכנגד האוכל, וסיפא גלעינה שמקצתה יואל שכנגד האוכל מנטרף הוא פירושא דרישא, והדבר דחוק דהו"ל למיתני ברישא גלעינה של רותב אע"פ יואל שכנגד האוכל מנטרף, ומ"ט פלגינהו לתרי צדי, וגם הפסיק ציניהם צדין חותל, והראב"ד בהשגות פ"ה מטו"א ה"טו כתב לחלק בין אם נאכל מקצת התמרה ועי"ז הגרעין יואל, דבזה רק שכנגד האוכל מנטרף, וכלשון התוספתא רפ"ב, והיינו סיפא דמתני', אבל כשכל התמרה קיימת והגרעין נדחף ויאל מקצתו לחוץ בזה כולו מנטרף והיינו רישא, וק"ק דאם הגרעין נדחף לחוץ כבר נעקר ממקומו וצדין הוא דאף מה שבפנים לא ינטרף אף אם הוא ראוי לאכילה, כדין אוכלין הנוגעים זה בזה דאין מנטרפין כמ"ש תו' חולין קי"ח ב', וי"ל דמשכח"ל שנדחף לחוץ ע"י לחינה על הפרי

לשני הטעמים שאין מוציין אותו ואינו משמר לבשר, וז"ל דחיבור הבשר לעצם אלים טפי מחיבור הגרעין לרוטב, וכחד חשיבי, ושמה העצם גם מועיל להחזיק הבשר שלא יתקלקל כ"כ מהר.

שם הי' עליו מנד אחד רי"א רואין אותו כאילו הוא מקיפו כטבעת וזכ"א שכנגד האוכל מנטרף, נראה דר"י קאמר דרך אם יש בו כדי למתחו ולהקיפו כטבעת מנטרף, ואז מנטרף כשיעור הטבעת, וכאילו הי' הבשר אמנם מקיפו כטבעת, דהי' מנטרף כל העצם שהטבעת מקיפו, אבל אם אין בו להקיפו כטבעת אין מנטרף כלום, וחכמים בתרתי פליגי חדא דגם אם אין בו להקיף מנטרף העצם שכנגד הבשר, ועוד דגם כשיש בו כדי להקיף אין מנטרף אלא מה שכנגד הבשר, [ובחוספתא מפרש דאם יש חלל בעצם הרי מנטרף כנגד הבשר עד החלל, ואם אין חלל בעצם מנטרף רק חיסוס העליון בלבד].

והרמב"ם בפ"ה מטו"א הט"ו העתיק דברי חכמים דכשהבשר מנד אחד מנטרף העצם שמתחמו עד החלל, ואם אין לו חלל רואין אותו כעובי האוזב [דמפרש לכגון דמתני' דבבי ע"י צפיה"מ] וזה מנטרף, וזכר הכי דהט"ז כתב קולי' שהי' עלי' בשר אפי' כפול גורר את כולה לטומאה, והוא לשון חכמים שבוספתא, אבל לא פירש ז"ל אם גורר לטומאה מתורת יד, או דגם מנטרף בתורת שומר, ובחולין קי"ט א' דנו בזה בגמ' ורש"י פירש שם דקולית חשיב כולו שומר למוח שבו משום דכשנפתח אין מה שבתוכו נשמר, ומשמע בגמ' שם דהא דאמרינן דיקא נמי דבשומר עסקינן דקחני קולית, דאע"ג דקחני קולית שיש עלי' כזית בשר מ"מ מתפרש שפיר במוח שזקולית, וז"ע אם גם ברמז"ס יש לפרש כן וגורר את כולה לטומאה לצירוף קאמר, או דמתורת יד קאמר ובבשר שעל הקולית, ולכאורה ראוי לקיים הדיקא נמי שבגמ', ויתפרש לשון הרמז"ס כלשון הגמ' ומדין שומר, וז"ע. — דברי הראב"ד שם ז"ע.

שם בר"ש אע"פ יוצא כלומר אע"פ שיוצא מן האוכל מנטרפת עם האוכל כו', ע"כ אין הכונה שיצאה כולה, דא"כ איך מנטרף, הרי גם שני תמרות אין מנטרפין, דנגיעה אינה עושה צירוף כמ"ש חו' חולין קי"ח ב', ועוד דאם בא לומר דגרעינן אוכל נינהו לישמועינן גרעינן צפני עצמם, ועי' דרי"ף שבת קמ"ג א', אלא הכא כשנשאר הגרעין קבוע במקומו, ורק הפרי נלחץ קצת ועי"ז יצא מקצת גרעין חוץ לפרי וכמש"כ לעיל, ואע"ג דחיבור הגרעין לפרי רפוי מ"מ כיון שהוא בטבעו ועד שלא יצא לחוץ הוא מנטרף עם הפרי, הרי גם כשיצא מקצתו לחוץ מ"מ מקצתו שבפנים מנטרף, ולדעת הראב"ד אף המקצת שבחוץ מנטרף אם לא נחסר מן הפרי.

דאי הוי קחני הכי היינו מפרשים הא דמסיק ושל יבשה אינה מנטרפת דקאי איוצא אבל כשאינו יוצא שמה אף ביבשה מנטרפת.

שם לפיכך [הגר"א מחקו] חותל של יבשה מנטרף ושל רוטב אין מנטרף, גירסת הר"ש חותם והוא עוקץ, ומאחר שלא הוזכר במתני' ציחוד הרי הוא צדין שאר העוקצין דלא טמא ולא מטמא, אבל ביבשה נראה דהחומס נאכל אגב התמרה ולפיכך מנטרף, ואפשר דמה"ט גם ברוטב הוא מיהא צדין יד כיון שעמיד להיות כגוף הפרי, ואין מנטרף דוקא קאמר אבל טמא ומטמא, [וכן לפי הרמז"ס והראב"ד נראה דאין מנטרף דוקא קאמר אבל טמא ומטמא], והכי מסתברא, וברוטב אין החומס נאכל שעדיין לא קלט מתיקות והרי הוא כעץ, וכן מצויר בחי"ט בשם מהר"ם דביבשה החומס נאכל ולא ברוטב.

והרמב"ם והרא"ש פירשו דחותל הוא קרום שעל הגרעין ברוטב, והוא נדבק לפרי ביבשה, ולכך אינו מנטרף ברוטב אע"פ שהגרעין מנטרף, [וק"ק] טעמא דמילתא למה גרע מן הגרעין ושמה רגילין לקולפו שמפריע למצינת הגרעין, אבל ביבשה הוא והפרי חד, וז"ל דגם בחוספתא דחולין שהביא הר"ש גרסי חותל.

והראב"ד בפ"ה מטו"א הי"ד פירש דחותל הוא קליפה חיצונית שעל התמרה וביבשה היא נאכלת עם התמרה, אבל לא ברוטב, ובכ"מ תמה שאין אנו רואין על התמרה קליפה שאינה נאכלת, וכהיום הדבר מנוי בתמרים רטובות שמקפידין אותם בקור ואח"כ נקלף מהן קליפה דקה, [וכ"כ בתו' שבת ע"ג ב' ד"ה ואחת שיש קליפה דקה על התמרה עי"ש], וזו הקליפה ביבשה היא חלק מן התמרה ונאכלת עמה, וק"ק ברוטב מי גרעה הך קליפה מקליפי אגוזים וכיו"צ דאע"פ שאינם נאכלים אפ"ה מנטרפין מדין שומר, וז"ל שאינה מוסיפה שמירה לפרי מחמת דקותה ורכותה, ושמה נמי על פי רוב היא קדורה במקצת שכבר מתחילה להקלף, ודמי לאמצעית דבגל לק' מ"ד, א"נ כיון דלכשתחייבש תהי' אוכל לא מחלקינן להחשיבה עכשיו כשומר, והרי היא כמקצת פרי שעכשיו אינו ראוי לאכילה ועמיד להיות ראוי, דבזמן שאינו ראוי אינו מנטרף ולא חשבינן ליה כשומר.

שם עצם שיש עליו בשר שכנגד האוכל מנטרף, היינו כשהבשר מקיף לעצם מכל צדדיו וכמו התמרה לגלעין, ויש לעי' בשלמא בגלעין הרוטב אמרינן דחשיבא שומר, אם משום שנאכלת ומוצץ אותה מחמת רטיבותה, וכמ"ש הר"ש, אם משום ששומרת על הפרי שבהעדרה יתקלקל הפרי כמ"ש הרא"ש, אבל בעצם לכאורה ליכא

מטו"א הכ"ז כתב שגם הקליפה שסביב הנימוק אינה מטטרפת, וזה ודאי חידוש הוא דאפילו אם הקליפה לא נימוקה והרי היא כבתחלה, אפ"ה מה שכנגד הנימוק אינו מטטרף, ואפשר דגם מה שהנימוק אינו מטטרף איצטרך לאשמועין, דיש אחרים קטנים שזרמון ואצטיות שמטטרפים, וכן אור שצאגוז משמע דמטטרף, ע"י ר"ש לק' מ"ח שהביא תוספתא צאגוזים ושקדים המתקרקשין, והיינו שגתייבשו ומשמע דעד שלא גתייבשו פשיטא דמשתערין כמות שהן אף שיש בהם אור ועי' רמב"ם פ"ד מטו"א הי"א, אף לאור הגדול שסביב מעי האצטיות מסתבר שאינו מטטרף, וס"ד למיחש המקצת שנימוק כאילו שהי' אור מתחלתו, קמ"ל, וגם בזה יש חידוש טפי כשהנימוק צאמנע, עי' רא"ש.

שם שלם מכאן ומכאן ונימוק מן האמצע אינו מטטרף, מהא דשנאו התנא צבא צפ"ע ולא הוסיף ברישא שנימוק מקצתו ואפי' צאמנע, נראה כמו שהוא בתוספתא דגם אין הצדדין חיבור זל"ז, וזהו דבר תימא שהר"ש לא פירש מאומה וגם לא הביא התוספתא, ומן התוספתא משמע נמי כמ"ש הרמב"ם דגם הקליפה אינה מטטרפת, דאם הקליפה שכנגד הנימוק מטטרפת דין הוא שתחבר שני הצדדים.

לשון התוספתא צפ"ז רמון שנימוק חזיו וחזיו קיים הר"ז אינו חיבור נמוק האמצעי והצדדין קיימין אין הצדדין חיבור זל"ז, לשון חיבור משמע במסכת טב"י לענין שיטמא הכל בנגיעת חלק, ודכוותה יש לפרש נמי הכא דאם נגע טמא בנימוק לא נטמא השלם דאף תורת יד אין לו, וכן כשהנימוק צאמנע ונגע טמא בלאחד מן הצדדין לא נטמא חצירו, וצריך טעם אמאי צמתיתין קמיי רק שאין מטטרף ולא קמיי רבותא טפי דגם אינם חיבור זל"ז.

וז"ל הרמב"ם צפ"ה מטו"א הכ"ז הרמון והאצטיות שנימוק מקצתו אין הנשאר חבור לאותו שנימוק, ואין הנשאר מן הקליפה מטטרף, שהרי אין שמירתו מועלת כלום, וכן אם הי' שלם מכאן ומכאן ונימוק מן האמצע, אין הצדדין חבור זל"ז ואין קליפתו מטטרפת, עכ"ל, הנה דקדק ז"ל להביא גם לשון התוספתא דאינם חיבור זל"ז וגם לשון המשנה דאין מטטרפין, ושנה לשון המשנה לענין הקליפה שכנגד הנימוק, ואם הי' הדין דהקליפה שכנגד הנימוק אינה מטטרפת דלאו שומר היא, אצל תורת יד עלה, הי' הלשון הזה מדוקדק דהקליפה רק אינה מטטרפת אצל חיבור הוי, ואילו הנימוק עצמו גם אינו חיבור, אצל א"א לומר כן, דאם איתא דהקליפה הוי יד, א"כ דין הוא שאם נטמא נד אחד שיטמא גם חצירו, כיון דאם הי' נוגע בקליפה שכנגד הנימוק הוי נטמאים שניהם.

שם דמתניא בתוספתא נפל ממנו גרגר יחידי כו', כבר העיר ברש"ש דמתניתין היא בטהרות פ"י מ"ה, ולא משמע דאיתא בתוספתא לענין תמרים ומתני' דהתם בענבים, דלשון גרגיר אינו אלא בענבים.

שם ביבשה כנגד האוכל טמא שלא כנגד האוכל טהור דר"מ, ביבשה לעולם אין הגלעין מטטרף והוא בכלל כל הגלעינים דמתני' דאין מטטרפין, ומ"מ יד מיהא הויין דקמיי מתני' דטמאין ומטמאין וכמ"כ לעיל טעמא דמילתא, וקאמר ר"מ דגלעין שבוין אין עליו תורת יד שאינו משמש לטלטל התמרה על ידו, ומנא שלימות הפרי כבר יא' כיון שהוא בחוץ, והלכך אינו מטמא, אצל חלק הגלעין שצפנים עדיין הוא בדין יד ככל הגלעינים, וחכמים פליגי דכיון שיא' מקצתו בחוץ כבר אינו על נד שלימות הפרי, והלכך גם מה שצפנים אינו בתורת יד.

שם ברוטב שנימוק חזיו וחזיו קיים כנגד האוכל מטטרף כו' איזהו כנגד האוכל רבי אומר עד חלל, צריך פירוש מאי חלל דקאמר הרי בגרעין התמרה עסקינן, וגם מאחר דכבר תני ברישא רוטב שנאכל חזיו וחזיו קיים, מאי הדר תני בנימוק חזיו, ומ"ש דברישא לא קאמר איזהו כנגד האוכל, ואלא משמע לומר דאיזהו כנגד האוכל ט"ס ונשתרצב מסיפא דסיאה ואזוז ועלם וכמו דאמנם ליתא לפנינו, דגם הגר"א בהגהותיו מקיים הגירסא שצ"ש, ושם בנימוק מאיס וס"ד שאינו עתיד למוץ את גרעינתו ולא יטטרף גם מה שכנגד האוכל, קמ"ל, א"י צנאכל מתפרש שחתך את התמרה ברחבה וחלק את ארכה לשנים ונשאר חזי גרעין מוקף תמרה כמתחלתו וחזי גרעין בלא תמרה, ואילו נימוק כולל גם שנימוק חזי מכל אורך התמרה, ובה נמנא הגרעין כל ארכו מגולה ברוח אחת, וס"ד דלא יטטרף גם מה שכנגד האוכל, קמ"ל, והדר מפרש איזהו כנגד האוכל עד החלל, כלומר דדוקא אם האוכל מקיף את רוחב הגרעין משלש רוחותיו עד החלל שאחר הגרעין, משא"כ אם נימוק חזי תמרה ממש לארכה, דנמנא שהאוכל מקיף חזי מרוחב הגרעין, בזה לא אמרינן דכנגד האוכל מטטרף, והא דקמיי שלא כנגד האוכל אינו מטטרף דמשמע שיש חלק גרעין שהוא שלא כנגד האוכל וחלק שהוא כנגד האוכל, הוא משום דשפיר אפשר דנימוק חלק מאורך התמרה, וכמו צנאכל, דג"ז בכלל.

ג) שם מ"ג הרמון והאצטיות שנימוק מקצתו אינו מטטרף כו', פ"י הר"ש דאין חשבו אוכל מה שנימוק, וצ"ע דהא ודאי איכא נימוק שאין עליו תורת אוכל בפשיטות, ומתני' לא קמיי כמה שיעור נימוק, ואפשר לפרש בנימוק ציורה, וא"כ מאי אמי לאשמועין, ודוחק לומר דאמי לאשמועין דכל נימוק שהוא, כבר אינו אוכל ואינו מטטרף, וברמב"ם פ"ה

ויש לעי' בטעמא דאמנעית קדורה אינה מטערפ, והרי בכל השומרים לא מאלנו דאס נחקר מקצת מעצמו דבטל לי' מתורת שומר, עי' לק' מ"ה ו', ונראה דאמנעית דדיינין זה היא דקה כמו החינוכה וזקל נופלת כשאנה שלימה, והלכך לא חשיבא שומר אלא כשהיא שלימה, וגם בחינוכה לא הוצרכו לטעמא דאין שומר ע"ג שומר אלא בזמן שהיא שלימה. — ומ"מ מלשון המשנה משמע דאמנעית קדורה אינה מטערפת אבל יד מיהא הו', דהא בחינוכה קמני טהורה והיינו דגם יד לא הו', ואילו באמנעית קדורה קמני רק דאינה מטערפת.

(ה) שם מ"ה המחלק לבשל אע"פ שלא מירק אינו חיבור, נראה דהיינו דוקא כל זמן שהחמור מחובר לזה שלא מירק, אבל אם חתך את החמורים ונשאר רק מה שלא מירק אע"פ שדעתו עדיין למרק, הר"ז חיבור, כיון שהיא חתיכה אחת לעצמה ככל החתיכות, ולא זו בלבד אלא אפי' חתך קצת מן החמורים, באופן שבעת השטח החמור הוא מיעוט לגבי הנשאר מחובר, נמי נראה דהוי חיבור, ויש לעי' נמלך שלא למרק או לכבש או לשלוק אם חוזר להיות חיבור במחשבה לחוד, או דבעי מעשה, כמו בקורר לאכילה ונמלך סוכה י"ד א', והדעת נוטה דקמי' במחשבה. — הא דתנן דאינו חיבור איירי אפי' אחוץ בקטן ובטמא והגדול והטהור עולה עמו, עי' רפ"ג דטב"ו.

נראה דהא דמחלקין בין מחתך לבשל למחתך לכבש ולשלוק, היינו בסתמא שלא חשב כלום, דבזה אמרינן דבבשול לא ניחא לי' בחיבורן ובכבישה ושלוקה ולהניח על השולחן ניחא לי' בחיבורן, אבל אם חתך לכבש ודעתו למרק עד שלא יכבש ועד שלא ישלוק, אינם חיבור, דלא עדיף התחיל לפרק לאחר שחשב שלא למרק, מזה שבתחלת החתיכה דעתו לפרק ולמרק.

שם התחיל לפרק אוכל שהתחיל בו אינו חיבור, בר"ש כתב שני פירושים האחד דאיירי שחתך כמה צללים ובכל צלל כמה חתיכות שלא מירקן, ובחתך לכבש או לשלוק או להניח על השולחן דהוי חיבור, ואמרינן דאח"כ כשהתחיל לפרק ולקח צלל אחד ופירק ממנו חלק אחד מן החמורים, דכל הצלל הזה כבר אינו חיבור, אבל שאר הצללים עדיין כמחוזרים, והפירוש השני דגם בצלל הזה שאר החתיכות דינם כמחוזרים, ורק זה החתך שפרקו אמרינן דמשהתחיל לפרקו כבר אינו חיבור אף כשעדיין חלק ממנו מחובר.

אבל הרמב"ם בפ"ו מט"א ה"ז ח' נראה דמפרש דפירוק לא שייך התחלה וסוף [ולא גרס למרק כדמשמע בר"ש, דבזה שייך התחלה וסוף], דפירוק פירושו הבדלה, ולכן התחיל לפרק מתפרש שפירק,

והנה יש לשאול מנ"ל להרמב"ם להכניס בכאן דין הקליפה, דילמא איירי שגם הקליפה נימוקה, [ומ"מ עדיין לא נתפרדה החבילה], אבל אם הקליפה בשלימותה שמה גם מטערפת, ולכן אפשר דהרמב"ם דקדק מלשון המשנה דקמני אינו מטערף ולא קמני אינו חיבור, דאחי' לאשמועינן דאיירי שהקליפה לא נימוקה, והי' מקום לומר שתטערף וקמ"ל דאינה מטערפת, דאינה שומר אלא לנימוק, ואמנם מאחר שאינה שומר הרי גם יד אינה ואינה חבור, ונמצא דחידוש המשנה הוא בדין הקליפה, לכך העתיק הרמב"ם לשון המשנה דאין מטערף על הקליפה, ולקמן בפ"ח ה"ג שהעתיק רישא דתוספתא לענין ריקק לא הזכיר אלא דאין חיבור ולא הזכיר לירוק, [לפ"ו לא ידעתי היכי דמי ברקיק שנחרר שהנשאר אינו חיבור אח"כ א"א כלום מן הנשאר ליטל על ידו].

הקשה מרן זללה"ה בס"ב סק"ז אמאי אין הקליפה מטערפת, נהי דאין לה דין שומר כנגד הנמק, אבל הרי תניא בתוספתא תרומות פ"י ופסקה הרמב"ם בפ"א מה' תרומות ה"י דקליפי אצטית אסורין לזרים, א"כ משמע דהיא עצמה אוכל, וא"כ תטערף, ואפשר דהא דאסורה לזרים מדרבנן הוא ומשום דזימנין דנשאר זה מהאוכל, אבל הכא לענין לזרף כל הקליפה דיינין, א"כ שמה כנגד הנימוק מיגרע גרע דשדא תיכלה בכלה, ואף בתרומה י"ל דהיתה מותרת לזרים.

שם מחני' הפיטמא של רמון מטערפת והנץ שלו אינו מטערף רא"א אף המסרק טהור, יתכן לפרש והנץ שלו אינו מטערף אבל טמא ומטמא דיד מיהא הו', וכש"כ המסרק דטמא ומטמא, ואחא ר"א למימר דאף המסרק טהור וכש"כ הנץ, ויתכן לפרש דת"ק קאמר והנץ שלו אינו מטערף, והי"ה שהוא טהור, אבל המסרק טמא ומטמא, ואחי' ר"א למימר דגם המסרק טהור, ועי' במלכת שלמה, וי"ע.

(ד) שם מ"ד כל הקליפין מטמאות ומיטמאות ומטערפות, אחי' לרצוי שומר דזרעים ושומר דאילנות ושומר דבשר ציצים ודגים, כדמרבין לכולהו מקראי חולין קי"ח ז', ובאינם ראויים לאכילה ומדין שומר הוא דאיתרבו.

שם רי"א שלשה קליפין בצלל הפנימית בין שלימה בין קדורה מטערפת האמנעית שלימה מטערפת וקדורה אינה מטערפת והחינוכה בין כך ובין כך טהורה, בחולין קי"ט ז' מצוה דהחינוכה טהורה משום שאין שומר ע"ג שומר, ולפ"ו ע"כ דהפנימית היא עצמה חשיבא אוכל, דאם היא שומר הרי לא יתכן לחשוב את האמנעית כשומר, וכ"ה ברש"י חולין שם וצרא"ש כאן, ולשון מטערפת לאו דוקא דהא היא עצמה אוכל היא, ולכו"ע אף בפחות מפול ולהכשר מטערפת.

(ו) שם מ"ר צינה מגולגלת עד שיגוס ושלוקה עד שירסם, נראה דשלוקה שאכל מקצתה, דהקליפה שכנגד הנאכל אינה מאטרפת, וכמו בנימוק במ"ג. — כאן נמי משמע דשלוקה היינו מבושלת הרצה, ע"י תו' זכאים ז' ב'.

שם ע"ס שיש בו מוח חיבור עד שירסם, ברש"י חולין קי"ט א' כתב דע"ס שיש בו מוח חשיב שומר גם בחלק שאין שם מוח, ורק כל זמן שהוא סמוך, אבל משנפתח אינו שומר אלא כנגד המוח, ולפ"ז מתפרשא מתני' בכנגד המוח דבזה הוי חיבור עד שירסם.

שם הרמון שפרדו חיבור עד שיקיש עליו צקנה, הר"ש והרא"ש פירשו שחתכו לשנים, וז"ע מה ענין בזה לבטל שמירת הקליפה, ובחולין קי"ט ב' פשוט לגמ' דשומר אוכל שחלקו דכל פלגא מגין אדידי', גם לשון שפרדו לא מתפרש שחלקו, אבל בפיה"מ פירש שהרמון שלם אלא שלחץ על קליפתו לנתק הגרעינין מעליו, ואשמועינן דלא סגי בפירוד זה עד שיקיש עליו צקנה להשלים הפירוד.

שם כיו"ב שלל הכובסין כו', נראה דנקט כיו"ב משום דשלל הכובסין אינו חיבור אלא מדרבנן, כמבואר שבת מ"ח ב', ורמון וע"ס וצינה חיבורן מדאורייתא.

בפשוטו ה"י נראה דהא דמיימין בשבת שם חנן שלל של כובסין ושלשלת של מפתחות והבגד שהוא תפור בכלאים חיבור לטומאה עד שיתחיל להחיר, דהיינו מתניחין דידן, ומה שהוסיפו שלשלת של מפתחות, כבר כתבו תו' בכורות כ"ז ב' דרגילות הש"ס להוסיף ולגרוע במשניות טהרות, ופיר' הוסיפו כאן שלשלת מפתחות דמיתניא בפרק בתרא דפרה צהדי הנך, וז"ע למה נקטו הראשונים ז"ל בשבת שם והר"ש צפרה דצרייתא היא, והגרע"א ז"ל בתוספותיו צפרה הניח צ"ע"ג למה לא הביאו מתניין.

הא דמשניין בשבת שם דמקל שעשאו יד לקרדוס שלא בשעת מלאכה עשוי לזרקו בין העצים, משא"כ שלל של כובסים דניחא ל"י גם שלא בשעת מלאכה דאי מיטנפי הדר מחזור להו, ולא תירצו כלום בשלשלת של מפתחות ובבגד שתפור בכלאים, היינו טעמא משום דעיקר החילוק הוא דמקל שעשאו יד לקרדוס הרי בזמן חיבורו מוכח שאינו עשוי להשאירו שם ואינו אלא עראי, משא"כ בשלשלת של מפתחות דשפיר יכול לקיימן ציחד, וכן בגד שהוא תפור בכלאים יכול למוכרו לנכרי, וגם כשחזרו יחזור ויחפרנו שלא צפשתן, ואין ניכר עכשיו שחיבורו עראי, וכל מה דהוי קשיא ל"י הוא משלל של כובסין דגם בזה מוכח דהחיבור עראי דאין מקום לחצר הצגדים יחד, וע"י משני דמ"מ אין לו למחר להחירן דדילמא הדר מיטנפי.

ודאמרין דאוכל שהתחיל בו אינו חיבור, אינו אלא לדיוק דכל האוכלין האחרים שלא התחיל בהן הרי הם כמחזירין, אבל על זה שהתחיל בו דהיינו שפירקו לא שיך לדון, והו' שכתב ואפילו התחיל לפרק מה שחתך כל אוכל שעדיין לא פרקו חיבור ואם נטמא מקצתו נטמא כולו, וזו כונת הכ"מ שם, אבל הראב"ד פירש כאחד מן הפירושים שזר"ש ולפיכך השיג עליו, וזר"ש נמי משמע דמפרש כפי' הרמב"ם דחידושא דמתני' הוא הדיוקא דאוכל שלא התחיל בו דינו כמחזיר, ומפרש לה על אותו צלל וכפי' הר"ש שהיו כמה חימוכים באותו צלל.

שם האגוזים שאמנן והצללים שחממן הרי אלו חיבור, לפמ"ש"כ הר"ש דאיידי באגוזים שתלויים בעוקץ אחד וכן בצללים, יתכן לפרש דרק אלו שמחזירים ציחד מתחלת גדולם הרי הם חיבור, אלא שזה רק כשאוסף הרצה אגוזים וקושרם ציחד וכן צללים, אבל שלשה אגוזים התלויים בענף אחד אינם חיבור זל"י דלא דמו לאשכול ענבים, וזימנין דהענף הגדול המחברן אינו בתורת יד, ולפ"ז ל"ק דחיבורי אדם אינו חיבור, דהכא במחזירים ידי שמים איירינן, אבל לפי' הרמב"ם והרא"ש קשה דהא חיבורי אדם לאו חיבור נינהו וכמשה"ק הראב"ד בפ"ו ה"ב, וז"ל דכיון שכולם עושים כן והדבר נחון לקיומם שפיר מקרי יד, וזו כונת הראב"ד ה"א שם, וע"י לעיל ס"א סק"ו דלגבי טו"א גם חיבור ציד"א הוי חיבור, [וגם מפתחות שקשורים בשלשלת הוי חיבור זל"י לטומאה כדתנן שלהי פרה, ע"י רמב"ם פ"ב מה' פרה ה"ו, והוא מדרבנן דומיא דשלל של כובסין ע"י תו' שבת מ"ח ב', וה"נ י"ל דהוא מדרבנן], ומיהו לפ"ז לא ינטרפו לכבייה, ומ"מ אין מונין בו ראשון ושני, וז"ע, וע"י צפי' הראב"ד שם.

שם האגוזים והשקדים חיבור עד שירסם, נראה דבא לומר דאפי' התחיל לפרק את הקליפה עדיין הנשאר חיבור, ודומיא דצינה שלוקה דעד שירסם ולא סגי במה שהגיס, ולא דמי לרישא דהתחיל לפרק באגוזים, דהתם הנידון לבטל חיבור הנעשה בידי אדם, משא"כ הכא דהנידון לבטל חיבור הקליפה שנעשה בידי שמים, והרמב"ם בפ"ו ה"א כתב אע"פ שנסדקה קליפתה, ולכאורה טפי הול"ל דאפי' הסיר מקצתה, אלא דאין דרך הרמב"ם לכתוב מה שלא נתפרש צהדיא, ובכלל עד שירסם הוא דלא מהני נסדק עד שירסם, אבל נחסר מקצת לא נתבאר צהדיא, ומ"מ קושטא הוא וכמשה"ב, וגבי צינה הדבר כמפורש במשנה וכן ברמב"ם שם ה"ב, ובתוספתא דקתני עד שיתחיל לפרק רבותא אשמעינן דאפי' ריסם, עדיין חשיב חיבור עד שיתחיל לפרק, ופליגא אמתני' כמ"ש הר"ש, אבל התחיל לפרק לחוד לאו כלום הוא.

נתפרש במאי פליגי, ובחזירין יתכן לפרש דפליגי באוכל
עצמו שנפסל אם חוזר לדין שומר, דאם חזירין היינו מה
שקורין היום חזרת, א"כ עיקר הפרי הוא העלין והם
ירוקים בתחלתן, ואם נתייבשו החיצונים והלבינו ס"ל
לראב"ז דחזירים להיות כשומרים, ורבנן קברי דהם צדין
פרי שנפסד, גם י"ל דרבנן קברי דאין שמירתן שמירה
שאין מהדקין לאוכל, ובכרוב אפשר דסתמא אין אוכלין
אותן, אבל ראויין להאכל ע"י הדחק, וקברי רבנן דאין
מנטרפין, וראב"ז קבר דמנטרפין.

(ח) שם מ"ח עלי צללים כו', נתבאר במנחות ס' ו'
(א"ה, נדפס לקמן סימן ד').

שם בר"ש תניא בתוספתא האגוז והשקד והתמרה
המתקשקשין משתערין לכמות שהן פ"י מתקשקשין
מתוך שנתייבש האוכל ונתמעט ומתחלתו כשהי' מלא לא
הי' מתקשקש ופולגתא דמנחות שייכא הכא כמו במתני'
כמדומה דאגוזים ושקדים בגמר פרים מתקשקשים, ולא
משום שמתייבשים אלא משום שחיבורם לקליפה מתרופף,
ועוד דבשטותו משתערים כמות שהם עם הקליפה ומי
יוכל לשער כמה שנתמעטו ע"י ייבושם, ולו"ד הר"ש ז"ל
הי' אפשר לפרש דהנידון כאן משום שיש חזיר צפנים
ולכן הם מתקשקשים, ואשמועינן דמשתערין כמות שהן
עם האויר, ולא דמי לבזל ופת ספוגית דממעך את חללן,
דהכא השומר מנטרף כמות שהוא, וכן מתפרש לשון
הרמב"ם בפ"ד ה"י שהעתיק התוספתא כלשונו דהיינו
שמשתערין כמות שהן בקליפתן.

(ט) פ"ב מ"ט קישות שנטעה בעץ והגדילה כו'
טעורה כו', יש לעי' לר"ש דנקוב
כאינו נקוב משוי ל' לכל מילי לבר מהכשר, לענין
להפקיע טומאתו מהו, מי מדמינן לה להכשר, או"ד
שאני הכשר דבעי כדרך שבנ"א מוציאים לזריעה ועץ
נקוב לא חשיב כדרך שבנ"א מוציאים לזריעה, אבל לענין
טומאה בעי מחובר ממש, ובתו' חולין קכ"ח א' כתבו
דמסתמא טומאה כהכשר, ובאמת קרא דכל זרע זרוע
אשר יזרע בקבלת טומאה כתיב, ומיני' ילפינן בתו"כ
דמחזר נטהר, וה"ק קרא כל שהוא כדרך שבנ"א
מוציאים לזריעה מק"ט אם הוכשר, וממילא שמעינן דכל
שאנו כדרך שבנ"א מוציאים לזריעה לאו בר קבולי
טומאה הוא, וממילא ה"ה דפקעה טומאתו, וכן בתשו'
הרא"ש כלל ז' ס' ד' פשוט ל' דטומאה והכשר כי
הדידי נינהו, ועוד הדבר מפורש בפ"ה דמעשרות מ"ב
דבבלי' שהשרישו צעלי' טהרו מלטמא אע"ג דלענין
שאר מילי חשיבי כחלוש כמבואר בתוספתא שם פ"ג
ובר"ש שם, והיינו משום דהתורה ריבחה טהרה יתירה
אצל זרעים כדמפרש בירו' שם, והיינו דרשא דר"ש שבת
ז"ה ז' ומוקמי לה רבנן להך השרשה דבבלי', ומבואר
בהדיא דלענין להפקיע טומאתם ילפינן מהאי קרא

שם עד שיתחיל להחיר, פר"ש שמעשה מוציא מיד
מעשה, וכן פרש"י בשבת שם, ומ"מ אפשר שאין
זה אלא בהני שהם חיבור לטומאה ולא להזי', דחשיבי
מחזירין רק מדרבנן, אבל הני דחשיבי מחזירין גם להזי'
כדתנן פכ"ט דכלים מ"ב שלש כסמות של זמר כו' חיבור
לטומאה ולהזי', דחיבורן דאוריתא, שמא לא סגי במה
שהתחיל להחיר, עד שיתיר רובו, וי"ע.

יש לעי' בהני דתנן בכלים שם שהם חיבור גם להזאה,
מאי טעמא, והא חיבורן עראי ועומדים להחלק ומה
דיניהם לבין שלל של כובסין, וכבר נתקשה בזה מרן
זללה"ה בכלים סל"ד סק"ב עי"ש, ולפמ"כ הר"ש בחד
פירושא שהם טרם נתחלקו מתחלת עשייתן, אולי הי'
מקום לומר שזה הגורם לחשבן כחד, אבל לאו כלום
אפשר לפרש כן כמ"כ מרן זללה"ה שם, וגם הסביר
דחוקה, דמה לי אם קדם חיבורן או לא קדם, ואפשר
דכל הני דתנן התם אורחא דמילתא שהם נמכרים ביחד
עד י"ב מטפחות וכן אינך, ולכן הוא מחזרם יחד לצורך
מכירתם, וכיון שיש לו צורך לגופם לחזרם, אף שהוא
לזמן, שהלוקח יפרידם, מ"מ השתא חיבורם חיבור וחשיבי
כחד, משא"כ שלל של כובסים דחיבורם הוא מלכא
שא"כ לגופה, שאינו עושה אלא שלא יאבדו, ואין לו ענין
בשום מספר להיותם יחד, הלכך חיבורם כמקל שעשאו
יד לקרדוס שכתבו תו' שבת מ"ט א' דגם בשעת חיבורו
אינו חיבור מדאוריתא, ומסתברא גם דבבלי הני דכלים
כשמחזרם מחזרם בצורה נאה ומסודרים כראוי, משא"כ
שלל כובסים דשולל כל בגד הבא לידו וצביל צורה שהיא.
— ולהאמור נראה דאם חיבר י"ג מטפחות וכן אינך,
דכולם נתבטל חיבורם, דמספר כזה אין צו הענין
המבוקש והר"ז כשלל של כובסים, ולכן אם הזה על
הראשונה לא הועילה הזאתו אלא עלי', וגם כל הי"א
הסמוכים לה עדיין צריכים הזאה, [ולשון פיה"מ כלים
שם לאו דוקא עי"ש], ועי"ש בספר מרן זללה"ה בזה,
ובמ"כ לפרש דאיידי שחיברם זה על זה ומשמישים יחד
בצורה זו.

(ז) שם מ"ז עלי ירקות ירוקים מנטרפים ולבנים אינם
מנטרפים, נראה דאיידי בירקות שעיקר
אכילתם הוא הקלת, וקמ"ל דמ"מ העלים מנטרפים,
והר"ש פירש דחזו לאכילה, [ועי' פסחים ל"ט סוכה
י"ג], ויש לעי' א"כ מאי איריא דמנטרפין, הלא גם צפני
עצמם אוכל נינהו, ושמא אה"ג, ועיקר החידוש דלבנים
אין מנטרפין דגם שומר לא חשיבי, א"כ שמא גם ירוקים
אינטריך לאשמועינן בהני דסתמא למישדיי קיימי, דמ"מ
חשיבי אוכל. — אם הלבנים חשיבי יד, הדבר תלוי אם
הם מהנעקרים או מהנקרים עי' פ"א מ"ג ד'.

שם ראב"ז אומר הלבנים מנטרפין בכרוב מפני שהן
אוכל ובחזירין מפני שהן משמרים את האוכל, לא

(ועי"ש י"א ז' י"ז א' צילפותות דחגיגה ופסולת גורן ויקב, אס גס ידות מימעטי מינייהו).

(י) שם מ"י כלי גללים וכלי אדמה שהשרשים יכולים לצאת בהן אינם מכשירים את הזרעים, מדלל קחני סתם כל כלים שהשרשים יכולים לצאת בהן אינם מכשירים את הזרעים, משמע דלא סגי במה שהדפנות חלשים לחוד, אלא אע"פ שהשרשים יכולים לצאת בהן הרי הוא מכשיר את הזרעים אלא"כ הוא כלי גללים וכלי אדמה, ועי' במל"מ פ"ג מבכורים ה"ט שכתב דאפשר דבהני אף קודם נקיבה יונקים מן הארץ, ולכאורה ע"כ כן דהא מתניתין לענין מים שבהם איירי דאין בהם שרשים, ואמרין דחשיבי כמחזירים, ועדיפי מניקב ככונס משקה דעדיין מכשיר את הזרעים כדאמר שבת ז"ה ב', [מש"כ הראב"ד פ"ג מטו"א הי"א דגם כ"ח כן, ז"ע דהא בהדיא אמרו שבת שם דכ"ח בעי נקיבה לענין הכשר זרעים], ולפ"ז מה שמצינו כהיום שקיות פלסטיק או גיילון י"ל דמכשירים את הזרעים אף כשהם חלשים והשרשים יכולים לצאת בהן, דמ"מ עד שלא ניקבו אטימותם מוחלטת, ואין למים שבהם כל קשר עם העפר שבהן, וי"ע.

— מדפס בספר דמאי סימן ט' —

בר"ש הביא תוספתא דענין נקוב העומד ע"ג יחידות אינו מכשיר את הזרעים, בד"א מלמטה אבל מן הצד מכשיר, ולכא' זה סותר להמבואר בסוגיא דשבת ז"ה ב' דאף נקב מן הצד עושה דין נקוב, אס לא דנדחוק דבעינן שע"ג יחידות הוא דמחלקין בהכי, ועי' מל"מ פ"ג מבכורים, ויתכן לפרש דמן הצד למעלה מן העפר קאמר, והיינו דמסיים אס יש ע"ג הנקב עפר כל שהוא אינו מכשיר, ר"ל שאס הנקב כנגד העפר אינו מכשיר, [ומש"כ בזה בר"ש לא נתפרש, וכמש"כ מרן זללה"ה בעוקצין סי' ד' עי"ש], ואע"ג דפשיטא דנקב שלמעלה מן העפר לאו כלום הוא דא"כ כל ענין כנקוב הוא שהרי מה שגדל בתוכו עולה למעלה מדפנותיו ורואה את הקרקע מזדדיו, וכמ"ש הרשב"א הוצא צ"י או"ח סי' של"ו, י"ל דלענין כל מילי פשיטא, אבל לענין הכשר זרעים ס"ד דהתורה ריבתה טהרה יתירה כדאמר שבת ז"ה ב', ואפי' נקב מן הצד יחשב כמחזר, וה"ה כל ענין שאינו נקוב שהגדל בתוכו עולה למעלה מדפנותיו, קמ"ל, א"י שמא אף כשהמים הם כנגד הנקב [ומעט מים, מחזיקים עצמם בגודש, ואינם נשפכים דרך הנקב] מ"מ לא חשיבי כמחזירים כיון שהעפר אינו למעלה מן הנקב, ומרן זללה"ה בעוקצין סי' ד' כתב דז"ל דלא מיתניא צי ר"ח ור"א.

ברם גס מן המשנה דקחני מלאהו עפר עד שפתו הרי הוא כטבלא שאין לה לבזבז, קשה, דהא משמע

להרבות טהרה, ועוד נראה לה"ר לזה, דאס איתא דטומאה כשאר מילי ובעי חיבור גמור, א"כ מוכחא מתני' דחיבור הקישות שיצא לחוץ אליו טפי מחיבור שע"י הנקב בע"כ, דהא ע"כ כחלוש לר"ש, וא"כ תקשה לאצ"י גיטין כ"ב א' דסבר דבזבז נקבו אזלינן, א"ו טומאה כהכשר, וממילא נוף לא עדיף מנקב, ולפ"ז אף לענין הכשר ס"ל לר"ש דמה שבתוך הענין כחלוש, וכ"מ בפרש"י חולין שם.

ולאחמור לא שייכא הך פלוגתא דר"ש ורבנן בפלוגתא דידהו בענין נקוב, דהא לענין הכשר לא פליגי, אלא פלוגתא אחריתי היא, אס יניקת הנוף מהני לענין. (דמאי סי' ט' סק"ו וע"ש בכל הסימון).

שם אר"ש מה טיבה ליטהר אלא הטמא בטומאתו והטהור יאכל, בתו"ט דקדק אמאי לא קחני והטהור בטומאתו, ויש בזה חידוש גדול, דהא מסקינן פסחים ל"ד ב' דשחילי תרומה שנטמאו ושחילי טהור מלטמא ואסורין מלאכול, דמעלה עשו בתרומה דאין זריעה לתרומה, וגם ר"ש מודה בזה דאף מה שמוסיף לגדול אחר ששחילי דגם הוא אסור באכילה, וסחמא איירינן הכא בקישות של תרומה דנפסדת ע"י טומאה, וא"כ לרבנן אע"ג דנטהרה אסורה באכילה, ואע"ג דמה שיצא חוץ לענין לא נטמא כלל, מ"מ כיון דהכל נטהר על ידו, חשיבין ל"י כחלק מן הענין וגם הוא אסור באכילה, דכיון דאינו חלוק ממה שבענין לענין טומאה, אין לנו לחלקו ממה שבענין לענין אסור אכילה, וכמו כל מה שמוסיף בשחילי תרומה שנטמאו ושחילי, ואשמועינן ר"ש דלדידי' שלא נטהרה, ורק היוצא בחוץ לא נטמא כלל, הלכך שרי אף באכילה, אה"כ ראינו שכבר כ"כ במ"א.

בחולין קכ"ח א' בעי אצ"י לר"ש אס מה שחון לענין נעשה יד להכניס טומאה לענין כן פרש"י שם, ויש לעי' אס איתא דנעשה יד להכניס טומאה לענין, א"כ ה"ה שישמש יד להוציא טומאה מן הענין, וא"כ איך יאכל הטהור הרי בפרישתו מתטמא בנגיעת היד, [ואי לאו דחשיב יד י"ל שיחתוך משהו מחוץ לענין שלא יגע במה שבענין], וי"ל דנתזין בכל כחו כדאמר כריתות ט"ו ב', א"י בענין שהוא טב"י.

יש להסתפק לזד דנעשה יד, וכן אי בזהמה בחיי נעשית יד לאבר דמביעיה לן גמי התם, אס יפסלו במקוה מדין הוי' ע"י טהרה, ונראה דכיון דאס האבר והענין נטמאו, ראוי לומר דגם הבהמה ומה שחון לענין יפסלו מדין הוי' ע"י טהרה, דהא מטמאין העובר עליהם, ולענין אפר פרה מסתבר דלא חשיבי מקום טהור, א"כ ה"ה עד שלא נטמאו יש כאן חסרון בזה"ו ע"י טהרה, וכן משמע מהא דפשיטא לגמ' סוכה י"ג ב' דידות פסולין לסיכוך, ואין בהן פסול אלא משום דבר המק"ט,

שבה, ור"ל דורעים שבעפר שע"ג טבלא יונקים מארעא כיון שרואין את האויר מארבע רוחותי.

ונראה דלדינא אית לן למינקט דנקב מן האד דינו כעצין נקוב וכדעת רש"י וזו גם דעת הראב"ד כמ"ש במל"מ שם וכן דעת הרשב"א המובא בב"י או"ח סו"ס של"ו, הובא במל"מ שם, ומשה"ק שם מדברי החו' מנחות ל"ק דהא בגמ' גיטין מצויר דהמים מגיעים עד הנקב כדאמר רבא שם דלא מפסיק אוירא דמיא כי ארעא סמיכתא דמי, ולכך הוצרכו לפרש למה שאין המים נכנסים, וכן מה שדקדק מן הרשב"א שם כבר דחה ז"ל בעלזמו והרי הדבר מוכרע מדברי הרשב"א עצמו שהביא בב"י, ובלא"ה נמי ניחא טפי לאוקמי בשא"ל נקיבה מלאוקמי בניקב מן האד שהרי צריך לאוקמי שהעפר מגיע עד הנקב וזה דחוק קצת בנקב שמן האד לומר שהספינה מלאה עפר עד נקבי המשוטות, ואף שבר"ש משמע דלא סגי בנקב מן האד וכ"כ במאירי בשבת, מ"מ קיי"ל כוותיהו דרש"י והראב"ד והרשב"א וגם סוגיא דשבת הכי משמע וכמש"כ מרן זללה"ה.

בשיעור הנקב של ע"ג דתנן במתני' שהוא כשורש קטן, וה"ל אמרינן בשבת ז"ה ב', לא זכינו לדעת שיעור זה כמה, ובמ"ב סימן של"ו ס"ק מ"ב כתב דהוא פחות מכזית והביא כן בשם המאירי, וכ"ה בפיה"מ [שו"ר שכ"ה ברמב"ם פ"ה מתרומות הט"ו] וזרע"ב סופ"ה דמלאי, וכ"כ מרן זללה"ה בספר זרעים בהלכות ערלה, ובשביעית סכ"ב סק"א, והנה אין ספק שהוא פחות מכזית כמבואר בשבת שם, אבל אכתי לא ידענו שיעורו, ובפשוטו נראה הדברים דשיעור זוטר הוא וכשורש קטן דחזיון שהוא קטן טובא ומעט יותר מכונס משקה, ותדע דהא תנן בפ"ק דערלה דאילן שנעקר וגשתייר צו שורש פטור ומפרשין דהיינו כמחט של מיתון, הרי דצמקום שלא הזכירו שורש קטן, וצריך שורש חשוב, שיעורו כמחט של מיתון, ואף שלא ידענו שיעור מחט של מיתון מ"מ כל ששם מחט עליו ודאי שיעור זוטר הוא וכ"כ מרן זללה"ה בהלכות ערלה דין י"ח, וכש"כ הכא שהזכירו שורש קטן ודאי זוטר הוא ממחט של מיתון, ובצעל הטורים בפ' חוקת כתוב כלוף, וכנראה ה"ל גרים כן בגמ' או במק"א, שאל"כ לא ה"ל מפרש שיעורו, וכנראה ר"ל כשורש של לוף, ולוף הוא ממיני הצללים כמש"כ בפיה"מ שביעית פ"ה מ"ב, ובאמת הצללים שרשיהם דקים טובא, ובמאירי בשבת שם כתב מעט פחות מכזית, וז"ל דתיבת מעט היא ט"ס, וכן בספר מ"א נקט בפשיטות דשיעורו פחות ממחט של מיתון, ועי' חו' זכאים ז"ה א' דמשמע דתבשיל עב קצת אפשר לבשלו בכלי שניקב כשורש קטן לפי שסמיכותו קותם את הנקב, ומשמע נמי דהוא נקב קטן, ועי'

דרך טבלא שאין לה לבזבז שנתן עפר על גבה חשיבא מחובר אבל נקב מן האד לא סגי, וכן מבואר בפ"י הר"ש שהרי פירש דטבלא שנקובה מנדה לא סגי עד שיהפכה על גדה, ובאמת פ"י הר"ש במשנה דחוק וכמש"כ מרן ז"ל שם, ויתכן לפרש דכשמלאהו עד שפתו דינו כנקוב אפי' לא הוסיף עוד עפר, דגם כשהעפר בשוה עם הדפנות יונק הוא מן הקרקע, ואף את"ל דלענין כל דיני עצין נקוב לא סגי בהכי, מ"מ לענין הכשר זרעים אפשר דמודו חכמים דהתורה ריבחה טהרה אלל זרעים ומוקמי לה בכה"ג, א"ל לאו זרעים הנטועים בעצין קאמר, אלל במים שבעצין קאמר וכיון שהמים על העפר הרי הם כבר למעלה מדפנות העצין, ואף למה שדדנו דנקב מן האד כנגד המים לא משוי ל"י כנקוב וצריך דוקא שהנקב יהא כנגד העפר, מ"מ מים שע"ג העצין עדיף, והיינו דקתני הרי הוא כטבלא שאין לה ליזבז, ר"ל כדן מים שע"ג עפר שע"ג טבלא שאין לה ליזבז, וכן לפי קמא שכתבנו דלענין זרעים מיתניא, נמי ה"ק שהזרוע בעצין שמלאהו עפר עד שפתו הרי הוא כזרוע ע"ג טבלא שאין לה ליזבז, כלומר דעד שפתו דינו כמעט לשפתו, ולפי"ז לא למדנו ממתני' לענין דין נקב מן האד, ושפיר י"ל דכמו כטבלא שאין לה ליזבז חשיבא מחובר ה"ה בנקב אחד מן האד, והא דנקט במתני' טבלא היינו לומר דשוה עם הדפנות דינו כמעט לדפנות, או דלענין מים קאמר וכשהם למעלה מן הדפנות, ודוקא בכה"ג, אבל מים כנגד הנקב שמן האד והעפר למטה מן הנקב באמת לא סגי בהכי.

כתב מרן זללה"ה שם דהא דעצין נקוב חשיב מחובר היינו דוקא כשיש בו זרעים, אבל עפר סתם המונח בע"ג אין דינו כמחובר, ולפי"ז כש"כ מים לחוד שבעצין דודאי מכשירים, ומש"כ הר"ש דהמים כמחברים היינו מים שהם בע"ג שיש בו זרעים, ועי' רמב"ם פ"ט מה' כלים ה"ב דל"מ כן, ולפי"ז יתכן לפרש התוספתא הנ"ל בעצין שאין בו עפר ורק מים יש בו וזוה מחלקינן דבעי דוקא נקב מלמטה דלא מעט המים שסביבות הנקב דינם כמחובר, אבל אם הנקב מן האד חשיבי המים כתלושים, וז"ע בזה, ועי' בפיה"מ, וז"ע.

נראה דהא דאמר שבת ז"ה ב' לר"ש דהתורה ריבחה טהרה אלל זרעים, היינו דוקא זרעים הזרועים בעצין נקוב, דלא קרינא בזה כדרך שבנ"א מוציאים לזריעה דזרועים חשיבי, אבל מים שבאותו עצין מכשירים לר"ש, דכיון דבעלמא ע"ג לר"ש לאו כמחובר, גם המים שבו אין דינן כמחובר.

ר"ש פ"ב מ"י וטעמא דטבלא שאין לה ליזבז בשיש עפר על גבה זרעים שלה ינקי מארעא כו' כ"נ דל"ל, ובתיבת שלה נתחלק הא' בה', ואפשר דל"ל זרעים

תליא בפלוגתא דלקמן, אבל אחי לא נתפרש טעמא
דפלוגתא הכא.

ו נראה דכשאמרה תורה מדת עשרון, אף דמתפרש
כדרך המודדין שלא ידחוק ושלל יפזר, מ"מ
אם דחק ונכנס יותר או שפזר ונתפשט ונתמלא בפחות
מן הרגיל, נמי חשיב עשרון, דסו"ס בעשרון קא כייל,
דגם כשמודד באופן הרגיל לא מוזדמן תמיד אותו
השיעור, וע"כ שהמדידה היא הקובעת את השיעור, ולכן
גם כשדחק או פיזר בזונה נמי המדידה קובעת, וס"ל
לגמ' דעיסה יש לדונה כסולת שחפח או שנלטמק, וכך
לי נלטמק מחמת דחיקה לנטמק ע"י המים, וכן בחפח,
והיינו דפרכינן דסו"ס כי קא כייל לעשרון קא כייל,
ושפיר קרינן צ"י עשרון סולת, והכי ס"ל לר' יהודה
לקושטא דמילתא, ומשינן רבה ור"י דאמרי תרוייהו
דר"מ ס"ל לכמות שהן היו משערינן, ולא חשיב כסולת
משנשתנה ע"י המים, ועשרון סולת אמר רחמנא ולא
עשרון עיסה, והו"ל חסר או יתר.

ויעוי' בשטמ"ק שהוכיח דלר"י שרי לכתחלה למדוד
עיסה, דהא מסקינן דמדאורייתא אפשר לעשות
מן המוצחר ע"י שיחמץ מאצראי, ורק משום גזירה
דילמא אחי לאחוי מעלמא לא עבדינן הכי, וא"כ אין
כאן מקום להקל במידי דאורייתא, וע"כ דמדאורייתא
אפשר להציא גם עיסה ולמדדה בעשרון, ואע"ג דלדחוק
הקמח או לפזר נראה דאינו רשאי מדאורייתא, דכשאמרה
תורה עשרון הכונה כפי המדידה הרגילה, מ"מ עיסה
שאני דכסוג סולת חשיבא, ולא אמרה תורה איזה סוג
סולת להציא, וכן מהא דשרינן לגבל מנחת חוטא במים,
נמי מוכח דשרי לעשות כן לכתחלה, דמשום עבודה קשה
אין להקל בכלום, כיון שזו מצותה, וע"כ דשרי לכתחלה
לגבל ולקמוץ ולא חשיב כקומץ חסר או יתר. — ונראה
פשוט דדוקא במים אמרינן כן דמשנצלע בסולת חשיב
כמאן דלימא, וכלמות שבאורי חשיבין ליי, אבל אם עירב
משקה אחר אפילו כל שהוא פסול, דחשיב כהוסיף מין
אחר למנחה.

שם ולשקול פורתא מיני' וליחמצי' מאצראי כו', לשון
הגמ' מפורש כפי לשון קל והגון שבפרש"י, ולא
נתפרש מה מקום לנטות מזה, וגם הפירוש השני קשה
מאד לכיון שמהא עיסה כעיסה, וגם אין רמז בגמ' מזה,
ושמא קים להו ז"ל דשאור נריך לשהות כמה ימים עד
שיהא ראוי לחמץ, ואף כשיניחוהו סמוך לשאור, ולכך לא
יתכן לקיים הגמ' כפשטה וזה פשיטא דאין לומר
שהמתנדב תודה נריך להמתין עד שהשאור שבזדה
מתוכה יהא ראוי לחמץ, דפשטא משמע שהמתנדב תודה
יכול להציאה מיד, ועוד דבשטה"ל ע"כ כן, שהרי נמדד
בעשרון של מקדש ונפסל בלינה, וז"ע.

ברמב"ם סופ"ם ממעה"ק שכתב דאם ניקב יותר מכדי
שורש קטן לאו כלי הוא, ואין ר"ל משום דיותר משורש
קטן כבר הוא כזית ע"י לח"מ שם, אלא דמפרש דמה
שאמרו בגמ' שורש קטן היינו לומר דזהו שיעורו ויותר
מזה כבר בטל שם כלי מיני', ואפשר דהטעם כפי' תו'
שם דהעשוי לתבטל עב שיעורו בכדי שורש קטן, ומיהו
בהלכות כלים לא נזכר ברמב"ם שיעור כזה, או דבנקב
כזה בסתמא עדיין שם כלי עליו לענין מצות שצירה, ואף
ללענין טומאה סגי בזונס משקה, ולפ"ז שורש קטן
שאמרו היינו מכונס משקה עד שורש קטן, דאף בזונס
משקה סגי, והרמב"ם העתיק לשון הגמ', ולפי דשיעור
שורש קטן צא לאפוקי למעלה מזה לכך פירשו הרמב"ם
בהדיא, ובספר כלים ס"ג סק"י נתבאר בענין אחר והוא
עיקר.

סימן ד

(א) **מנחות נ"ב ב'** מחמי' רי"א אף היא אינה מן
המוצחר, יש לדקדק מאי לשון
אף דקאמר, ונראה דאם לש עיסה בלא שאור והמתין
לה עד שהתמיצה ואפאה נמי כשרין ללחמי תודה ושתי
הלחם דחמץ יניחו אלא שאינה מן המוצחר, ולכך דנו
ר"מ ור"י כיצד יעשה מן המוצחר ע"י שאור, והיינו
שהשיב ר"י לר"מ דגם אם בודה להן שאור מתוכן אינה
מן המוצחר, וכן בסיפא נקטו אף היא היתה חסרה כו'
לומר דאף תקנה זו של ר"י אינה תקנה דהו"ל חסירה
או יתירה. — ובסנהדרין נ"ב א' תנן נמי אר"י אף
הוא אם מת צידם לא היו מקיימין צו מצות שריפה כו',
ונראה דהיינו נמי משום דהא דנותן סודר קשה לתוך
הרכה וזה מושך כו' עד שפותח את פיו, הוא נמי טעדיקי
שהמציאו שיהא גם פיו ולשונו קיים ולא ישרפו אלא בני
מעיו, וע"ז קאמר ר"י דגם טעדיקי זו אין צה כדי לתקן
הכל דאף צה יש חשש שמא ימות צידם, וכמו דמתפרש
אף היא היתה חסרה כו'.

נ"ג ב' סו"ס כי קא כייל לעשרון קא כייל רבה ור"י
דאמרי תרוייהו לכמות שהן כו', יש לעי' מאי
פריך לעשרון קא כייל והא עשרון סולת אמר רחמנא,
וה"ה שני עשרונים דכתיב גבי שטה"ל נמי אסולת
מתפרש, וכן המדות לתודה דילפינן ע"ז צ' נמי כולן
בסולת מתפרש, ואיך אפשר שיציא עשרון עיסה בזמן
שאין המדות שוות, ומה ענין זה לכמות שהיו או כמות
שהן, התם הרי לא נמסרו השיעורים על בשר חי או
מבושל, ושפיר יש לדון במה משערינן, אבל כאן שאמרה
תורה סולת מה מקום להכשיר למדוד עיסה, ועי' לק'
נ"ד א' תוד"ה ת"ש שכתבו באמת דנידון דמתיתין לא

מדרבנן, בשטמ"ק בשם תו"ח פירש דיינו לשמואל ורשב"ר ור"ל אבל לרב ור"ח ור"י הוא מדאורייתא, ור"ל דיתכן דסברי דהוא מדאורייתא, ויהא דפליגי בלמק וחזר ותפח הוא לרבותא דשמואל דאף בזה משערין כמות שהיו מדאורייתא, אבל אין לזה הכרח ושפיר אפשר דגם אינהו סברי דתפח רק מדרבנן, ורק בלמק וחזר ותפח הוי דאורייתא, וזה יתכן לפי מה שפירש להלן בשטמ"ק דלרבה פלוגתאם לא קאי אמתני' אלא פלוגתא באפי נפשה היא צדין נטמא וחזר ותפח, דלפ"ז ו"ל דרב ודעימ' דאמרי כמות שהן היינו אפילו בלא הי' זו כשיעור מעיקרא, ושמואל ודעימ' אף בהי' זו כשיעור מתחלה נמי אמרי דמדאורייתא לכמות שהיו דכיון שנטמא בלמק תו לא חשיב, ופליגי בהכי לרבותא דשמואל, אבל לפי מה שפרש"י דפלוגתאם אמתני' קיימא ומתפרשא מתני' בשר העגל שחפח לאחר שנטמא ובשר זקנה שנתמעך וחזר ותפח, וא"כ הרי מוכח ממתני' דדוקא בהי' זו כשיעור מעיקרא משערין כמות שהן ולא כשלא הי' בהן כשיעור מתחלה, וא"כ אף לרב ע"כ דרק מדרבנן טמא מכאן ולהבא בשר עגל שחפח. — לפי השטמ"ק ז"ל דהא דאמרינן ומ"ס אין דיחוי באיסורין, דהיינו דעכ"פ זה מוכח, אבל יתכן דסבר דאף בלא הי' זו כשיעור מעיקרא ותפח נמי משער כמות שהוא, ולפ"ז אינו ענין לדיחוי באיסורין, ומ"מ ק"ק למה לן לדחוקי בהכי, הלא טפי ראוי לומר דמדפליגי בלמק וחזר ותפח, ש"מ דרק בהכי פליגי, ובמתני' כו"ע מודו דאינו אלא מדרבנן, דלמעטוי בפלוגתא עדיף, ואחיא גמ' כפשטה דסברי אין דיחוי באיסורין, ועו"ק דא"כ למה הוצרך רבה לחדש דפליגי בלמק וחזר, ולמה לא אוקי דפליגי אי מתני' מדאורייתא או מדרבנן לענין בשר עגל, וגם אם הי' ידוע דנחלקו בלשון דמר אמר כמות ומר אמר לכמות, נמי הי' אפשר לקיים כן ולפרש דקאי רק אבשר עגל, וז"ע.

ויש לעי' פת ספוגיית דתנן התם בעוקצין דמשחערת כמות שהיא, והיינו מדאורייתא, דהא מתני' דינא דאורייתא קתני שהרי מדרבנן מודה ר"ל דכמות שהן לחומרא ולפרש"י פלוגתאם אמתני' קיימא, ואמאי הרי מתחלה לא הי' זה כשיעור ורק תפחה ע"י אפי"י ומלישנא דרבה דקאמר כל היכא דמעיקרא כו' משמע דכללא כ"ל האוכלין ול"ד בבשר עגל וזקנה, וז"ל דפת שאני דכיון שנעשית אוכל ע"י האפי"י, אין לנו ענין במה שהי' קודם האפי"י, וכל שיש זה כשיעור בשעת אפי"י הר"ז כאילו יש זה שיעור משעת קצירה, וכש"כ לענין דיינס שנאמרו בפת כגון אכילת מנה ובסוכה וכיו"ב.

שם ב' דמ"ס יש דיחוי באיסורא כו', ז"ע הרי בבשר עגל טהור עסקינן והיידון רק לענין קבלת

(ב) ג"ד א' שמואל ורשב"ר ור"ל אמרי משחערין לכמות שהן, יש לעי' מה סברא היא זו, אטו תחלת ברייתו של האוכל חשונה טפי, והרי אוכלין שנעשו בידי אדם נמי חשובין לקצוע שיעורם, ועכשו לפנינו אוכל שיש בו כביצה ולמה לא יקבל טומאה, ומה בכך שקודם ביטולו הי' קטן, והרי דיינינן עליו צדינו מכאן ולהבא ללא שום קשר עם העצר, ואלא דמי לכזית מן המת דהתם יש מקום לומר דבשעת פרישתו מן המת נקבע דינו לפי גדלו באותה שעה, וצדקת קשה בבשר זקנה שנתמעך, כיון דהשתא לית צי' כביצה מה מקום יש לטמאות, וז"ל דהרבה אוכלין ניתן לשנות גדלם ע"י כבישה ביד, ותנן שם בעוקצין ברישא דפת ספוגיית משחערת כמות שהיא, ובקל כובשה אדם בידו ומצטמקת הרבה, ושפיר יש מקום לומר דאף כשהיא כבושה בידו עדיין חשונה כפי מה שהיתה ולא נחצטלה חשיבותה ע"י כבישתו, ויש מקום לומר שזה תלוי באם יכול להחזירה לקדמותה, והי"נ בשר זקנה שנתמעך ו"ל דחשבינן למיעוץ הוה כעין כבישה ועדיין בחשיבותה קיימא, וגם יתכן שאפשר למתחה ולהחזירה לכמות שהיתה, וכן תפיסת בשר העגל בקל ניתן לזמקה ע"י כבישה ביד, ושפיר אמרינן שאין להתחשב בתפיחתה שע"י ביטול, ואין לה חשיבות אלא כפי שיעורה קודם התפיחה.

ולפ"ז נראה דאין פלוגתאם אלא בבשר עגל ובשר זקנה ובשינוי שנעשה בהם ע"י ביטול, אבל אין מזה רא' לנידון אוכלין ובשר וחלב שהניחם בחמה ונטמא או בגשמים ותפחו, דשינוי שע"י חמה וגשמים ו"ל שהוא סוג אחר, והיינו דלא פרכינן עליהו השתא ממתני' דטהרות דמייחין לקמן לענין דיחוי באיסורין דהשתא אין פלוגתאם כללית אלא רק בעגל וזקנה שנשתנו ע"י ביטול וכ"מ קצת ממתני' דקתני עלי צללים ובני צללים ופת ספוגיית ובשר עגל וזקנה משמע דכל סוג הוא נידון בפ"ע, והיינו נמי דלא פרכינן מפת ספוגיית למ"ד לכמות שהיו, ומיהו בלא"ה ו"ל דפת שאני וכמש"כ לקמן סק"ג.

נראה דלא פליגי בגירסת המשנה, ולכו"ע הגירסא במשנה היא לכמות שהן, אלא פליגי בפירושא דמ"ס דהכונה לכמות שהיו ומ"ס דהכונה כמות שהן. שם מדרבנן, מבואר דמתני' דינא דאורייתא קתני, ולפ"ז לרב ור"ח ור"י משערין מדאורייתא כמות שהן, וכן פת ספוגיית דקתני ברישא דמתני' דמשחערת כמות שהיא היינו נמי מדאורייתא, דדומיא דבשר עגל וזקנה מתפרשא, וק"ק היכי סתים תנא דינא דאורייתא לקולא ולא מדכר דמדרבנן מק"ט.

(ג) שם אמר רבה כל היכא דמעיקרא הוה צי' כו' וכל היכא דמעיקרא לא הוה צי' והשתא הוה צי'

טומאה אם חשיב שיש בו כבינה וכמבואר בצרייתות דמיייתין לעיל, וא"כ מה שייך בזה דיחוי, הרי לעולם יכול להוסיף לכל אוכל עד שיהא בו כבינה, ולא אמרינן דנדחה כשלא הי' בו כבינה, וה"נ כשתפח זשר העגל הר"ו כהוסיף עליו, ונלא משמע דהשתא מתפרשא פלוגתתן בצשר עגל נבלה דבזה שייך שפיר דיחוי כיון שכבר חל עליו איסור נבלה, ופקע ממנו כשנהי' פחות מכזית, והנידון שיחזור אליו האיסור מבלי שנוסף עליו דבר אסור, ונ"ל דכיון דאין מיתוסף עליו דבר מן החוץ אלא הוא עצמו תפח, שפיר שייך גם בזה ענין דיחוי. שם הניחן בגשמים ותפחו כו', יש לעי' אמאי לא פריקין מהכא למאי דס"ל מעיקרא דפלוגתתם בלא הי' בו כשיעור ותפח, דס"ל לרב ור"ח ור"י דכמות שהן משערינן, והא הכא משמע דדוקא משום שהי' בו כשיעור מעיקרא הוא דמהני חזר ותפח, אבל בלא הי' בו כשיעור מתחלה לא, ולפי מה שפירש בשטמ"ק בשם תו' דגם השתא לאוקימתא דרבה קיימא מתני' דבשר עגל שתפח בלא הי' בו כשיעור מעיקרא, ולכו"ע כמות שהן משערינן אלא דלרב ודעימ' אפשר שהוא מדאורייתא ולשמואל ודעימ' מדרבנן, ופלוגתתן בלמק וחזר ותפח הי' לרבנותא דשמואל דאף בזה טהור מדאורייתא, א"כ השתא נמי תיקשי ממתני' נמי לרב, וי"ל דמתני' שפיר אפשר לפרש הא דהניחן בגשמים דדינא באפי נפשי' הוא ולא קאי דוקא ארישא, ואף בלא הי' בו כשיעור מעיקרא נמי איירי, [שו"ר כן בירו' תרומות פ"ב ה"ה ע"ש], וגם אפשר דתפיחה שע"י גשמים אינה מחזירה את הלימוק שנעשה ע"י החמה, אלא הוא כח מחודש של תפיחה, ולפי' אין בזה ענין מה שהי' בו כשיעור מתחלה, וגמ' השתא לא נחית אלא דעכ"פ הא ודאי מוכח מכאן דבזה' בו כשיעור ולמק ותפח דכמות שהוא משערינן מדאורייתא, א"נ שמא בזית מן המת ואינך שכבר חלה ההלכה עליהן, בזה באמת לא מהני תפח מדאורייתא כשלא הי' בו כשיעור מעיקרא, דהנידון לעולם בלמפרע, משא"כ בצשר עגל שתפח שהנידון לענין קבלת טומאה מכאן ולהבא בזה הוא דס"ל לרב ודעימ' דכשתפח משתער כמות שהוא מדאורייתא, ולכך שנה התנא בלמקו וחזרו ותפחו משום כזית מן המת ואינך, אף דבכבינה אוכלין אף בלא הי' בו כשיעור מתחלה נמי מהני תפח, וכ"נ דעת הרמב"ם וכמ"ש להלן.

שם תיובתא למ"ד יש דיחוי באיסורין תיובתא, לכאוי' השתא ראוי לן למיהדר למאי דהוי ס"ל מעיקרא דמתני' בלא הי' בו כשיעור, ופליגי אי כמות שהן או לכמות שהיו, ולא שמיע להו צרייתא דמיייתין לעיל דבשר זקנה שלמק טהור מכאן ולהבא, א"נ ליטנא דמתני' דקתני לכמות משמע להו דכדמעיקרא קאמר ופליגי אצרייתא, דזה ודאי עדיף מלמיהר דאשתמיט להו

וכן נראה דעת הרמב"ם שהעתיק מתני' דעוקצין דבשר העגל שתפח כלשונה בפ"ד מטו"א ה"ט וכתב משתערין כמות שהן, וסתמו כפירושו דמדאורייתא קאמר, ובלא הי' בו כשיעור מתחלה, והיינו כרב ודעימ' למאי דהוי מפרשין מעיקרא [ולמ"ש בשטמ"ק אפשר נמי לומר דכאוקימתא דרבה קיי"ל אלא דאף לדידי' לרב ודעימ' אפשר דכמות שהן משערינן מדאורייתא, והכי מתפרשא מתניתין, אלא דאין לזה הכרח], ומיהו לענין איסורין כגון נבלה וחלב וכיו"צ כתב בפ"ד ממ"א ה"ד דדוקא בזה' בו כשיעור ולמק וחזר ותפח חייבין עליו, אבל בלא הי' בו כשיעור ותפח אין חייבין עליו, והוא משום דמפרש למתני' דטהרות כפשטה דהניחן בגשמים אהני דרישא קאי, ומשמע דדוקא בזה' בזה כשיעור ולמקו וחזרו ותפחו חייבין עליהם ולא כשלא הי' בהם כשיעור מעיקרא, והוא משום דחלות האיסור חל עליהם מעיקרא והנידון בלמפרע, אבל לענין כבינה לטומאת אוכלין שפיר מהני תפח אפילו כשלא הי' בו כשיעור מעיקרא וכמ"ש לעיל לחלק בזה, וזהו שבהלכות טו"א שם ה"ה כתב רק דין כבינה אוכלין טמאים שנתמעטו

משחטרת כמות שהיא מדאורייתא ואף לשמואל ודעימי' אליבא דרבה וכמס"כ לעיל, וכן בסלת שחפח ע"י מים הא קיי"ל כר' יהודה דלא חשיב חסר ויתר דכמות שהן משערינן וכמס"כ לעיל סק"א דעשרון סולת קרינא צי'. — בעיקר מה שקבע הגר"א ז"ל את דבריו על מס"כ הרמ"א דאור שצין עלי הירקות אינו עולה בחשבון, ז"ע שזה אינו ענין לתפח שזה סתם אור שצין אוכל לאוכל וגרע מחלל שצפת סופגנית שצריך למעך, ויהאס נראה דאין ר"ל המשהו אור שנמצא בהכרח בכל פת סופגנית, אלא ר"ל אם אירע שיש זה חלל מיוחד גדול קצת כמו שהוא מצוי לפעמים באיזה מקומות בתוך הפת, וכן גרע מחלל שצנללים ושצעלי צנללים דחנן בעוקצין שם שצריך למעך.

עוד יש להוכיח דראוי לפסוק להלכה דכמות שהן משערינן מהא דקיי"ל כר' יהודה דמציא שאור ונותן לחוך המדה וממלא את המדה, ואף שכתבו תו' בד"ה ת"ש דפלוגתא ר"מ ור"י לא שייכא לפלוגתא דכמות שהן דהתם טעמא דר"מ משום דעשרון סולת אמר רחמנא ולא עשרון עיסה ור"י סבר דעשרון סולת קרינא צי', היינו דאין ראוי מר"מ דלכמות שהיו, וכן לר"י בשהעיסה עצה דנמצאת יתירה צוה שפיר אמרינן דעשרון סולת קרינא צי', ומה שדחק ונכנס יותר מן הרגיל אין בכך כלום, אבל כשעיסת השאור רכה דנמצאת חסרה, ועשרון סולת אמר רחמנא, אין מקום להכשיר אלא משום דכמות שהן משערינן ועשרון סולת קרינא צי', והא דלא פרכינן מזה לשמואל ודעימי', י"ל דהוא משום שלא נזכר בדברי ר"י דשירי לעשות גם עיסה רכה, דרק ר"מ פריך ל', למאי דלא ס"ל האי סברא, דנמצאת חסרה או יתרה, ואפשר לומר דר"י באמת לא החיר אלא בעיסה עצה דנמצאת יתירה, וזה שפיר דמי אף אי לכמות שהיו, דהרי זה כדחק בעשרון דנמי עשרון קרינא צי' כיון דצי' קא כייל, אבל למאי דפסק הרמב"ם כר"י והחיר גם רכה וגם עצה הרי מוכח דכמות שהן משערינן מדאורייתא, עכ"פ לענין כבינה לטו"א דלהא דמיא, [לאפוקי כזית נותר וכיו"צ וכמס"כ לעיל בדעת הרמב"ם].

ד) ולענין הלכה בזכית מזה משערינן כמות שהוא לאחר אפי", וכדתנן בפת סופגנית, וכס"כ הכא דתחלת המלואה היא בפת, וכן לענין אכילת כזית בסוכה, ומיהו בתפח לאחר אפי"י יש להחמיר לענין מזה וסוכה דהוא דאורייתא, דלא מהני תפח, ולענין ברכה אחרונה בכל הדברים נראה דכמות שהוא משערינן, ואף בתפח, דאף אם רק מדרבנן משערינן כמות שהוא, נמי מסתבר דגם לענין ברכה אחרונה יש להחמיר מדרבנן, כיון דסו"ס הוא נראה ככזית, וכן לענין בהמ"ז מדרבנן, ולענין כזית מרור בתפח, מסתברא דכעין דאורייתא

ולא כתב בהם דין הניחן בגשמים ותפחו, דזוה אף כשלא הי' בהם כשיעור מעיקרא מהני תפיחה וכמו שהעתיק בה"ט מחנ"י דבשר העגל שנתפח, ורק לענין חלב ודם כתב שם בה"ט דין חזרו ותפחו, וכן בפ"ד מאה"ט הי"ג לענין כזית מן הנבלה וכעדשה מן השרץ חילק בין הי' בהן כשיעור ונמקו ותפחו ללא הי' בהן כשיעור, ומס"כ שם דבלא הי' בהן כשיעור מטמאין מדרבנן, למד כן מהא דסוגיין דאמרינן דאף אי מדאורייתא לכמות שהיו משערינן מ"מ טמאין מדרבנן, וה"ה לדין כזית מן המת וכעדשה מן השרץ דבאמת לכמות שהיו משערינן. — ברייתא דמיייתין נ"ד א' וכן בפיגול וכן בנותר, מתפרש לדעת הרמב"ם כדמפרשין לה למ"ד לכמות שהיו, דבטומאת נותר ופיגול קאמר, ומדרבנן, דמדאורייתא הרי בפיגול ונותר לא מהני תפח, ואשמועינן דאף בטומאת דרבנן אחמרו רבנן, וכדאמרינן בגמ', ואע"ג דרישא דברייתא דבשר העגל שנתפח מתפרש דטמא מכאן ולהבא מדאורייתא, מ"מ הא דוכן בפיגול היינו מדרבנן, ותחני הרי"ח שליט"א העיר דאפשר גם לפרש דתפח ואח"כ נעשה נותר או פיגול, וזוה לדעת הרמב"ם לפמס"כ משערינן כמות שהן מדאורייתא, ומיהו פשטא מתפרש שנתפח לאחר שכבר נעשה נותר. והלום ראיתי בזהגר"א בל"ח סו"ס חפ"ו שכתב לפרש דלמאי דמסקינן בתויביתא למ"ד יש דיחוי באיסורין, תו הדרינן לאוקימתא קמיייתא, ולפ"ז בתפח, כמות שהוא עכשו משערינן מדאורייתא ואף באיסורין כמו נותר ופיגול, ואלא הזכיר ליישב מחנ"י דטהרות וכנראה דפשוט ל' ז"ל דאיכא לפרושי דסיפא דהניחן בגשמים ותפחו לאו ארישא קאי ומילתא באפי נפשי' הוא], אלא דסיים ז"ל שאין צידו להקל למעשה כיון שהר"ש בטהרות כתב דממחנ"י מוכחינן דאין דיחוי באיסורין, וממה שהרמב"ם והרשב"א בשבת נתקשו נמי בקו' תו' דלא מהני תפח, והנה כבר כתבנו דהרמב"ם והרשב"א לא הקשו אלא לרבה לשיטתו, ואין מזה ראיה למסקנא דסוגיין, והר"ש בטהרות י"ל דשפיר כתב דלשמואל ודעימי' אכתי מוכח כן, ואדרבה ממה שהר"ש והרא"ש בעוקצין כתבו בסתמא דבמנחות פליגי אי כמות שהן או לכמות שהיו משמע דס"ל דזו היא מסקנא דסוגיין, ובר מן דין הרי דעת תו' בשטמ"ק דגם אליבא דרבה אפשר דס"ל לרב ודעימי' דקיי"ל כוותייהו, דתפח משחטרת כמות שהוא מדאורייתא, ולמס"כ לעיל גם דעת הרמב"ם בבשר עגל שנתפח דמשחטרת כמות שהוא מדאורייתא, וירקות דמרור מסתבר שיש לדמותם לניידון בשר עגל לגבי טומאת אוכלין, ומיהו כזית מזה דבעינן אפי"י לשמה י"ל דדמי למידי דאיסור דזוה דעת הרמב"ם דלא מהני תפח בשלא הי' בו כשיעור, אלא דתפח שע"י אפי"י עדיף, דהא פת סופגנית לכו"ע

צעוד שלא הי' זהם כשיעור, דלפ"ז הי"ה אס זירק שני חנאי בינה, אין נראה, אלא דוקא בתפח החמירו חכמים כיון דתורמוס זה נגע בטומאה ולא ניתוסף עליו כלום מן החוץ, ועי"ש במל"מ דלידד לפרש הא דתורמוסין כשהי' זהם כשיעור ונלטמון וחזרו ותפחו, ונגעו בטומאה קודם שזמקו, וקצת משמע כן מלשון תורמוסין טמאים דקתני בתוספתא, וז"ע.

(ו) נ"ד ב' אלא הכא בתרומה גדולה עסקין ורישא צעין יפה וסיפא צעין יפה היא, יש לעי' אי בתרומה גדולה הא תנן בפ"ח דתרומות מ"ז שאין תורמין לא במדה ולא במשקל ולא במנין, ושם י"ל דה"ל אלא דעדיפא פריך, ובני שמואל נ"י מירך דגם באומד שייך מנין ומדה, דיכול לאמוד את מנין ויכול לאמוד את מדה, אבל פשוט משמע דבמנין ובמדה ממש קאמר, ואפשר דה"ל שגם בתאנים במנין ובגרוגרות במדה יש עין יפה, שפיר שרי להפריש במדה ובמנין, דהא כל עיקר הא דאין תורמין במדה ובמנין הוא כדי שיתרום צעין יפה, ולפ"ז היינו חידושא דברייתא למאי דס"ד השתא דבת"ג איירי, וכן נראה ברמב"ם שהעתיק הברייתא כלשונה לענין ת"ג בפ"ה מה' תרומות הי"ח, ומשמע דשרי במנין ובמדה ממש, ומ"מ לו"ד הרמב"ם ז"ל הי' נראה דאף כה"ג אין תורמין במדה ובמנין, דהא ודאי אף במוסיף על אחד מארבעים אינו רשאי לתרום במדה ובמנין, וז"ע.

שם א"ה אימא סיפא אר"א בר"י אבא הי' נוטל עשר גרוגרות שבמקצו כו', אע"ג דאף אי רישא בת"ג מ"מ שפיר יכול ראב"ר"י להוסיף דאף בתרו"מ או במע"ר הי' ר"י נוטל גרוגרות על תאנים, י"ל דס"ל לגמ' דלפ"ז הי' ראוי שזכיר דבתרו"מ או במע"ר קאמר, ומדנקט סתמא ש"מ דרישא נמי בהכי איירי, ולכא' אפשר לפרש דרישא איירי צין בת"ג וצין בתרו"מ, אלא דלמש"כ לעיל לנ"ד דבת"ג אינו רשאי לתרום במנין ובמדה, א"כ ע"כ רק בתרו"מ איירי.

נ"ה א' כי אחא ר"ד אר"א שאני גרוגרות הואיל ויכול לשולקן ולהחזירן כו', נראה דרק לענין מעשר מהני האי סברא, דכיון דכל כח הפרי נשאר אזור בגרוגרות ויכול לשלקן ולהחזירן לכמות שהיו, שפיר חשיב עשירית, אבל צעוד שהם גרוגרות אס כז' לענין טו"א ומאכלות אסורות וכיו"צ כמות שהן משערינן, דסתמא אמר רבה לעיל כל היכא דמעיקרא הוה צי' והשתא לית צי' הא לית צי', וכללל הוא דלא יתכן שלא לחשוב כמות שהוא, וכן מפורש ברמב"ן שבת ז"א א' דלענין הולאת שבת כל שלא שלקה משתערת כמות שהיא, אף לתרומה משתערת כמות שהיתה, והדברים ק"ו ומה לענין שבת דבחשיבות הדבר נקבע השיעור לגבי הולאה, אמרינן דאין לה חשיבות אע"ג שיכול לשולקן ולי"ד הרמב"ן ז"ל הי' מקום גדול לומר דלענין חשיבות לגבי

תיקון, ואי מדאורייתא משתער לכמות שהי' לחומרא, הי"ה צוה"ז דהוי דרבנן, דמנאות מרור שהיא מדאורייתא צוה"צ תיקנו חכמים לקיימה צוה"ז, אלא דלמש"כ בדעת הרמב"ם דלענין טו"א משתערין כמות שהן מדאורייתא, מסתבר דה"ה לענין מרור, וכן אנו רגילין ע"פ מרן זללה"ה לשער הכוזה תמכא לאחר ריסקון כמות שהוא, וריסקון לא עדיף מתפח, ושם א' גרע, וגם דעת הגר"א ז"ל נוטה לשער כמות שהוא מדאורייתא בכל מילי, אלא דחשש לדעת הרמב"ן והרשב"א, ולעיל כתבנו ליישב, וכ"נ ממש"כ הר"ש והרא"ש אמתני' דבשר העגל שחפח דפליגי אמוראי אי כמות שהן וכמש"כ לעיל, וכן לענין ככותבת ביוהכ"פ יש לחשוב כמות שהוא ואף בתפח, דדמי לטו"א. — בכל תערובת של צינים וקמח כשטורפין הצינים עם הסוכר ואח"כ מוסיפים קמח, אין התפוחות מתיחסות לקמח לצד, כי גם הצינים עם הסוכר כשלעצמם תופחים ונהפכים לגוש צבישול ואפי"י, אלא שלפעמים מאטרפים הכל לענין ברכת מזונות ומעין ג' וכצ"ע סי' ר"ח ס"ב וס"ט, ומיהו לענין שיעור ד' צינים לחייב בזהמ"ז והמוציא, לא מסתבר דמאטרפים. — במ"צ סי' ר"י סק"א וכן בשע"ת שם כתבו דפת סופגנין שנתפח עד שאין האוירים שבו נרגשים האוכל כות ממנו כמות שהוא אינו מברך כו', ואין ספר זרע אמת תח"י וז"ע מה צין זה לפת סופגנין דתנן דמשתער כמות שהוא.

(ה) נ"ד א' טהור לשעבר וטמא מיכן ולהצא, יש לעי' למאי אינטריך לאשמועינן דטהור לשעבר, ודוחק לומר דאגב סיפא דזקנה תני לה, והתם אשמועינן דאף שנטמאה מ"מ כשנלטמקה נטהרה מלטמא אחרים, דגם התם אין צורך להשמיענו, והו"ל למיתני כי מתניתין דמשתערין כמות שהן וממילא ידענא הכל, ולמה שזידד במל"מ בפ"א מטו"א הי"א לפרש התוספתא שהציא הר"ש בפ"ח דפריה מ"ז דתורמוסין טמאים שחפחו בקדירה מלאה משקין טהורין הר"ז אומר טמאני וטמאחיו, דאף שנגעו התורמוסין בטומאה כשלא הי' זהם כשיעור, נמי מטמאין כשתפחו, יתכן לפרש דה"ל ככה"ג קאמר שבשר העגל נגע בטומאה כשלא הי' בו כשיעור, ומ"מ כשתפח טמא מכאן ולהצא, דכיון דלא נוסף עליו כלום מן החוץ, ועכשיו הוא כבינה, גזרו חכמים לטמאותו כאילו נגע בטומאה לאחר שתפח, [להסבירים דפחות מכבינה אף אינו מק"ט], ושפיר אינטריך לאשמועינן דמ"מ לשעבר טהור, ולפ"ז הא דטמא מכאן ולהצא אינו אלא מדרבנן, ומ"מ אס עיקר דין תפח משתער כמות שהוא מדאורייתא שפיר נקט וכן בפיגול וכן בנותר, וכן בכלל הא דטמא מכאן ולהצא הוא גם לענין טומאה דאורייתא אס יתזור ויגע עכשו. — מה שכתב במל"מ שם שאם בתורמוסין איירי שנגעו בטומאה

שם דאחי דיבור ומבטל דיבור, י"ל דהיינו צמינו שלית, אבל לאחולי שם אוכלין על אוכל י"ל דמי לטומאה וכמעשה חשיב, דהא לענין טומאת אוכלין נשאר דדינס.

שם מחשבה ולא הכשר לא הכשר ולא מחשבה, היינו אלו שסופן לטמא טומאה חמורה שאין צריכין לא הכשר מים ולא הכשר שרץ כדאמר נדה נ"א א' ובשאר דוכתי, ולפוס ריהטא נראה דקרא דוכי יפל מנבלתם על כל זרע זרע אשר יזרע טהור הוא, כולו מיותר, דהא כתיב בחר הכי וכי יתן מים על זרע ונפל מנבלתם עליו טמא הוא לכס, וממילא ידענא דאם לא ניתן עליו מים טהור הוא, ואם אינטריך כל זרע זרע אשר יזרע לרצוי שומרים לזרעים ואילנות ובשר כדאמר חולין ק"ח ב', הו"מ למיכתב בקרא בחרה וכי יתן מים על כל זרע זרע אשר יזרע ונפל וגו', ולכן ע"כ האי קרא בא לומר דסופו לטמא טומאה חמורה דלא הוי דומיא דזרע, אין צריך לא הכשר מים ולא הכשר שרץ, ודינו כאילו כבר הוכשר ונפל עליו שרץ, והנה טומאתם טומאה עצמית, דע"י ילפותא זו גילתה לנו תורה שיש בהם כבר בחלתן טומאה לטמא אוכלין ומשקין, ומ"מ אין מטמאין אלא בכביה, דקרא גלי לן דטומאת אוכלין ומשקין כך היא טומאתן, ומיהו ר"מ צוהים ק"ה א' ס"ל דכיון דטומאתן טומאה עצמית ובעלמא סגי בכזית בטומאת מת ונבלה, הרי ה"נ מטמאין בכזית, אלא דזה דוקא בדנקיט ל' בדי', אבל בדמחית אחרעא דינו בכביה, דאהני קרא דאיירי בטומאת אוכלין לומר דצריך כביה, ואהני הא דטומאתו עצמית ולא אשכחן שיעור כביה בטומאה עצמית, לומר דבדנקיט ל' בדי' וכש"כ בדנקיט ל' בפומי' דשיעורו בכזית, וכן נמי שער המשחלת מטמא מחיים לר"מ דכל דבר דסופו לטמא טומאה חמורה מטמא מיד, ואע"ג דבעי אוכל דומיא דזרע וכדחזין דבעי מחשבה, כבר נתקשו בזה בתי"ק ע"ז א', ותיירו דכיון דסתם שער לאכילה, חשיב ל' ר"מ כאוכל אף קודם שחיתה ע"ש.

שם כל האוכלין המיוחדים לאדם צריכין הכשר וא"צ מחשבה, נראה דבכלל זה פירות מאילן שנטעו לגדר או לסייג, וכן ירקות גינה שזרען לבהמה, ע"י מעשרות ס"א סק"א.

ב) שם מ"ב החותך מן האדם ומן הבהמה כו' הרי אלו צריכין מחשבה והכשר, בכריתות כ"א א' אמרינן וקשיא לן מחשבה ל"ל תעשה חתיכה שלו מחשבה, ופרש"י דכיון דחתיכי אחשבי דאי נגעה ב' טומאה מקבל טומאה, וצריך פירוש, דאם חתך לאכילה הרי יש כאן מחשבה ממש, ואם לא חתכו לאכילה א"כ למה תעשה חתיכה שלו מחשבה, ונראה דבחוקת קמחא קאמר, וס"ל לגמ' דבחוקת מבהמה יש לדמות

הוא"ה סגי צמה שיכול לשולקא דכבר מנעיין כמות, שו"ר דרשב"א שם דחלק באמת על הרמב"ן שאין לחלק בין שבת לתרומה, אבל נראה דלענין טו"א וכיו"צ גם הרשב"א מודה, כש"כ לענין טו"א וכיו"צ.

והנה רבנן פליגי עלי' דר"א דר"א ולא שרו גרוגרות על תאנים צמינן, ויש להסתפק אם גם דדיעבד ס"ל לחכמים דכמעט במעשרות הוא דכמות שהן משערינן, ולית להו סברא דיכול לשולקן, או"ד רק לכחלה פליגי דכעין רעה הוא, אבל דדיעבד הפירות מתוקנים, דמודו לסברא דיכול לשולקן (ומ"ש הרמב"ם בפ"ה מה"ת הי"ח דדיעבד תרומתו תרומה התם בתי"ג איירי), וממה שהרמב"ן בשבת שם הזכיר הא דיכול לשולקן כדבר מוחלט, אין רא' די"ל דקושטא קמפרש דאף אי ס"ל סברא דיכול לשולקן מ"מ קודם ששלקן לא חשיב אף לענין הוא"ה, [ולבשר ששלקן הרי כו"ע מודים], ומיהו מדברי הרשב"א שם שהקשה על הרמב"ן שאין לחלק בין שבת לתרומה, ולא חירץ דלרבנן לא מהני הא דיכול לשולקן, ולכך פטור קודם שחפת, ולאחר ששלקן הרי גם לרבנן משתערין כמות שהן, משמע דס"ל דמודו רבנן בסברא דיכול לשלקן.

ואם הפריש תאנים על הגרוגרות במדה, נמי י"ל דזהא תליא, דאם לית לן סברא דיכול לשולקן, אין כאן אלא משום עין רעה, ודיעבד שפיר דמי, אבל אם לית לן סברא דיכול לשולקן ה"ז ממעט במעשרות, וע"י בחוספתא פ"ד דתרומות לבשר הך ברייתא קתני דרשב"ג ס"ל דסלי תאנים וסלי גרוגרות שוין ותורמין ומעשרין מזה על זה, והיינו דשרי תאנים על גרוגרות לפי מדה, ומבואר דלא ס"ל הא דיכול לשלקן, וס"ל כמות שהן, ולא חשיב ל' אפילו כעין רעה, [ואפשר דאיירי כשדמיהן שוה], ולא נתבאר אם ת"ק פליג דאף דדיעבד חשיב כמעט במעשרות, או דרק לכחלה, וקצת משמע דכי היכי דרשב"ג לית ל' סברא דיכול לשלקן ה"נ דת"ק לית ל' וראצריי שדבריו נשנו לבשר הא דרשב"ג הוא דחידש הך סברא, וי"ע.

סימן ה

א) פ"ג מ"א יש צריכין הכשר כו' מחשבה והכשר כו', בקדושין נ"ט ב' ילפינן מקרא דכי יותן דמחשבה דטומאה כמעשה דמי, ויש להסתפק אם מזה נמי ילפינן דמהני מחשבה, או דמסברא קים לן דסגי במחשבה, בין לאוכלין בין לכלים, ומקרא ילפינן רק דמעשה דמי ולא מהני מחשבה לבטלה, וכן יש להסתפק אם מחשבה לאוכלין לענין מע"ש הוי כמעשה, כגון אם חשב על עולשין לאכילה ונמלך לבהמה אם יכול לחלל מע"ש עליהם, ואע"ג דלענין תרומה מסקינן בקדושין

משכח"ל טומאה קלה במת, כיון דבזכות לא משכח"ל כמ"ש בשטמ"ק שם אות ה'.

בדה נ' ב' אריצ"נ ק"ו אם מטמא טומאה חמורה שלא במחשבה לא יטמא טומאה קלה שלא במחשבה כו', ממה ששינוי פלוגתא דריצ"נ בגזול שנפל לגת, הדבר מוכח דלאו בכל סופו לטמא טומאה חמורה פליג, ונראין הדברים וכ"כ במ"א פ"ח דטהרות דמשום דנבלת עוף טהור חידשה זו תורה טומאה ע"י אכילה דוקא, מזה יליף דחשיבא כעומדת לאכילה בלא מחשבה לטומאה חמורה, וא"כ כש"כ לטומאה קלה, אבל מהא דכל נבלה ושרץ מטמאין טו"ח שלא במחשבה, ליכא למילף מידי, דשפיר החמירה תורה שיטמאו אף כשאניס ראויין לאכילה, וזוהי ניחא משה"ק חו' לק' נ"א א' ד"ה שום דהו"ל לחכמים להשיב דלא מצינו טו"ח שזריכה מחשבה, ולמש"כ מזה אין תשובה לנבלת עוף טהור דחויבו דרך אכילה, אבל ממה שא"כ הכשר שפיר השיבו חכמים, דגם בנבלת עוף טהור ה"י אפשר לחייב הכשר גם לענין טו"ח, וכבר העיר מזה ג"כ במ"א שם.

שם אמר להן תרנגולת שביצנה מוכיח כו', אם יצנה כרך היטה, יש לפרש שהתרנגולת נפלה לגת וגתו מאסתו, ולדעת הר"ש והרא"ש דלהלן דמודה ריב"ז בכפר, ע"כ לפרש כן.

שם אלא בכפרים ומי איכא למ"ד דלא בעי מחשבה והמתן כו', יעוי' בתו', אבל בר"ש ורא"ש פ"ח דטהרות מ"ו נקטו האי לישנא כפשט' דגם ריב"ז מודה בכפרים דבעי מחשבה, אלא דלא נתפרש מאי עביד ל' לק"ו דילי', ועי' ברש"ש בטהרות שם, ונ"ע.

ד' שם מ"ד השבת משנתן טעמו בקדירה אין זו משום תרומה ואינו מטמא טו"ח, משמע דחד שיעורא לתרוייהו, ולכאורה לענין טו"ח ראו' שלא יטמא משעה שנפסל לשמש לכמך, ומסתבר דמשהתחיל להתבשל כבר נפסל לכך, ואילו לענין שחפקע קדושת התרומה ממנו, לכאורה כל עוד שראוי לשמש זו כתבלין לא מסתבר שחפקע קדושת התרומה, דנהי דכתבלין אין חייבין בתרומה, אבל תרומה שעדיין ראוי' לשימוש לאדם לאכילה אף רק ע"י טעם, אין סברא שיהא דינה כנפסלה לאדם, (עי' בספר מרן זללה"ה דמאי סט"ו סק"א) וכן לשון הר"ש והרא"ש דמשנתן טעמו הו"ל כעך בעלמא, ולשון הרמב"ם דהר"ז כוזל, ומשמע דכבר נפסל לגמרי אפי' מליחת טעם, ושם אינו נפסל לשמש לכמך עד שכלה טעמו. — לפנינו כאן הגירסא משנתן טעמו ומתפרש שכבר כלה נתינת טעמו, אבל בצרכות ל"ט א' ובגדה נ"א ב' הגירסא משנתן טעם, וכן הוא לשון הרמב"ם בפט"ו מתרומות ה"ב ובפ"א מטו"א ה"ו ז' ובכ"מ שם דדעת רבנו דרז חגיגה לא פליג אדר"ח ומוקי לה שפיר גם בפחות מכזית, וכמש"כ, ומיהו לפי אוקימתא דילי' אין ראוי' דלא מהני מחשבה למת פחות מכזית וכמש"כ, עי"ש, ומ"מ לא תיקשי דא"כ

לנבלת בהמה טהורה דא"כ מחשבה כדתנן לקמן מ"ג, דה"נ מה שחתך הו"ל כנבלת בהמה טהורה, דאף שנתנבלה מאליה א"כ מחשבה, וכש"כ בנחתך סתמא, אבל על חותך מן האדם ל"ק ל' דאף בחותך סתמא שפיר צריך מחשבה. — ויש בזה נפקותא לדינא דמשמע דקיימא כן במסקנא דאם לא חתך לכלבים כדמשני הרי תעשה חתיכה שלו מחשבה, ומיהו בנחתך מאליה, או שחתך חש"ו, י"ל דבעי מחשבה. — נראה דאם חושב שאם יטרוך יאכלנו, דחשיבא מחשבה, וא"כ שיחשוב שיאכלנו בודאי, דחותך סתמא לא עדיף.

ג' שם מ"ג נבלת בהמה טמאה בכ"מ כו' צריכין מחשבה וא"כ הכשר, בכריתות כ"א מפרשין דלריכה מחשבה להחשב כאוכל להשלים לכביצה אוכלין, ואיכא דמוקי לה בפחות מכזית מן הנבלה שזריפה ליותר מכזית אוכלין טמאין דהוי ביחד כביצה, [עי' לעיל ס"א סק"ו דלענין טו"ח חיצורי אדם חיצור], וכשחישב על הנבלה לאכילה מנטרפין לטמא אחרים, והנבלה א"כ הכשר כיון דכשהיתה כזית מטמאה טומאה חמורה, אבל כשלא חישב על הנבלה לאכילה אינה משלימה לכביצה, ואיכא דמוקי לה בזכות נבלה שחיפהו בצנץ המשלימו לכביצה, דבחישוב עליו משלים לכביצה והנוגע בצנץ טמא [אפשר דהצנץ מחטמא מן הכזית אם מדרבנן, אם מדאורייתא דחשיב כאית זי' כביצה, ואפשר דאיירי שהצנץ כבר נטמא כשהי' זו כביצה], אבל בלא חישוב עליו לא חשיב אוכל ואינו משלים, והכזית נבלה א"כ הכשר כיון שנטמא במשא, ובתו' שם נקטו דמאן דמוקי לה בזכות נבלה ס"ל דבפחות מכזית נבלה, הרי גם הנבלה צריכה הכשר, מדתלי טעמא דא"כ הכשר משום דמטמאה במשא, ולא קאמר משום דכזית מטמא במגע כשהי' מגולה, ולו"ד ז"ל אין נראה הכרח לדש בזה פלוגתא, וכדמשמע לישנא אפי' תימא דהוי כזית, והא דקאמר טעמא משום דמטמא במשא, י"ל דהאי טעמא עדיף ל', דכמות שהוא הוא מטמא, וע"כ ז"ל כן, דאף אם נימא דפליג וס"ל דפחות מכזית נבלה אמנם צריך הכשר, מ"מ בזכות ראוי' לומר דא"כ הכשר, דמה שחיפהו בצנץ לא ביטל ממנו הא דסופו לטמא טו"ח, עכ"פ כשיתגלה, וע"כ ז"ל דטעמא דמטמא השתא במשא עדיף ל', ואח"ל פליג י"ל דפליגי אס' לפחות מכזית ממת מהני מחשבה, דלמאי דמוקי לה בזכות וטעמא דמת משום דטומאה בוקעת, חו' אין ראוי' דלא מהני מחשבה לפחות מכזית ממת, ועי' ברמב"ם פ"ג מטו"א ה"ו ז' ובכ"מ שם דדעת רבנו דרז חגיגה לא פליג אדר"ח ומוקי לה שפיר גם בפחות מכזית, וכמש"כ, ומיהו לפי אוקימתא דילי' אין ראוי' דלא מהני מחשבה למת פחות מכזית וכמש"כ, עי"ש, ומ"מ לא תיקשי דא"כ

ופשטיקן לה ממתני' דש"מ למתוקי טעמא עבדי לה ופרש"י מדקתני משנתנה טעם, וז"ע דהא גם אי לעצורי זוהמא עבדי לה מ"מ רק משפלות טעמה ניתנת לזרים ואינה מטמאה טו"א, והרי לא נסתפקו במציאות אם פולטת טעמה או לא, דהא ר"פ גופי' אמר אי למתוקי טעמא עבדי לה, ולר"ד רש"י ז"ל אפשר לפרש דמעיךר הדין דמותר לבשל שבת של תרומה, מוכח דלמתוקי טעמא עבדי לה, דלעצורי זוהמא אין להחיר להשתמש בתרומה לכך כשאח"כ משליך את הפרי עמו, כשצטמא לכמך קיימא, וכמבואר בר"ש רפ"א דתרומות בשם תוספתא.

והנה מסקינן דגם מ"א דשיבתא צפה"א אע"ג דאין אוכלין השיבתא ורק שותין המים, ובמ"ב סי' ר"ה סק"י כתב דאם ביטל הירקות לשמות מימיהן לצד מצרך שהכל, וקשה דהא השיבתא אין זו משום תרומה ואינו מטמא טו"א והוא כעך בעלמא כלשון הר"ש והרא"ש או כזבל כלשון הרמב"ם פ"א מטו"א, וסתמו לאשפה ואפ"ה מצרכין על מימיו צפה"א, וכמ"ש נמי במ"ב סי' ר"ד ס"ק כ"ב, [ואין לנו מקור לחלק דשאני שבת דעיקרו למימין], ודברי המ"א בשם המרדכי ענין אחר הוא שכתב דמ"א דכולהו שלקי היינו צומן שעיקרן לטבל בהן מאכל, ואז גם כששותרו מצרך צפה"א, אבל אם עיקרו לשתי' מצרך שהכל, אח"כ ראיתי צבית מאיר בזה ולדבריו אפשר לקיים דברי המ"ב, וז"ע.

מש"ב הרמב"ם בזה טו"א שם שאם חשב עליו לקדשה אינו מתטמא טו"א, ר"ל שחשב עליו לקדשה בשעה שזרעו, או שמתא סגי כשלקטו לקדשה, אבל זרעו ולקטו סתם ומלך לקדשה לא פקע מיניה מלהתטמא טו"א, שהרי סיים דרך משנתן טעם בקדשה פקע ממנו טו"א, הרי דלא רק דלא סגי במחשבה, אלא גם צנייתו לקדשה לא סגי לבטל ממנו טו"א, והראב"ד השיג לפי שהלשון עלול להטעות דגם בזרע ונלקט סתמא מהני מחשבה לקדשה שלא יטמא טו"א, והרמב"ם סמך על מש"כ דרך משנתן טעם בקדשה פקע ממנו טו"א, ועיי"ש בכ"מ שסתם ולא פירש דכונת הרמב"ם רק בזרע או בליקט לקדשה, אבל ע"כ זו כונתו, ומקורו מסוגיא דנדה שם, וכעת ראיתי בספר מרן זללה"ה עוקצין ס"ו סק"א שכתב דליקטן לקדשה לא מהני שלא יתטמאו טו"א, וסייע לזה מהא דחולין קכ"ז ב' דלעת וכו' שלקטן ע"מ לייבשן, ולכאורה יש לחלק דהתם לא קיימי להכי כלל, וכלקטן ע"מ שלא לאוכלן דמי, דלא סגי בהכי לבטלן מטו"א, אבל הכא שבת עשוי גם לקדשה, וז"ע.

שם מתני' לולבי זרדים ושל עדל ועלי הלוח השוטה אינן מטמאין טו"א עד שימתקו, כל מידי דעיקרו לאכילה אפי' טעון כמה תיקונים מטמא טו"א מיד, וכמו

טעמו, שוב הראני בני י"א נ"י דביר' רפ"א דתרומות משמע דשבת משנתן טעם כבר אין זו משום תרומה עיי"ש, אבל לכאורה מדאמר התם משלך נתנו לך משמע דלא ס"ל דסתם שבת לכמך עבדי וז"ע.

ואפשר עוד דכיון דסתם שבת לכמך עבדי, הרי גם כשמשלו אינו חוזר לדין תבלין, אלא הרי הוא כאוכל המתבשל, דהא לא מסתבר שאם יבשל שבת טבל שלא יהא נריך לעשר את התבשיל, דכמו שבקדשה יש קדושת תרומה דהא רק השבת נימח, ה"נ בטבל תהא הקדירה אסורה מדין טבל, וע"כ דכיון דעשוי לכמך אינו חוזר לדין תבלין, והלכך אף כשמתבשל מעט וכבר נפסל לכמך, מ"מ עדיין מטמא טו"א דדין אוכל העומד לבישול עד שיפיג טעמו, ולא כתבלין, ולפ"ז אמנם חד שיעורא הוא להיות נותר מדין תרומה ושלא לטמאות טו"א, והיינו כשיפיג כל טעמו, וז"ע.

— נמצאו בזה עוד דברים —

יר' תרומות פ"א ה"א זרור תבלין שנתנו לתוך קדירה זו וחזר ונתנו לתוך קדירה אחרת אם ביטל טעמו מותר כו' מה בינה לבין שבת כו' דדין ה' שלא טמא טו"א כו', משמע דהיר' מפרש דהא דתנן בפ"ג דעוקצין דהשבת משנתן טעמו בקדירה אין זו משום תרומה ואינו מטמא טו"א, איירי כשעדיין לא נפסל מאכילה, דנפסל פשיטא ואין צורך לאשמועינן דגם אוכל גמור שנפסל פקע ממנו שם תרומה, ומשום דשבת הדין כן דפקע ממנו שם תרומה אף בעודו ראוי, לכך אינטריך בצרייתא לאשמועינן דצנור תבלין אין הדין כן וכל שיש בו טעם עדיין שם תרומה עליו, ופריך מ"ש תבלין משבת, ומשני דשבת דדין שלא יטמא טו"א ורבנן לחומרא בעלמא אמרו כן, והלכך משנתן טעמו אמרו דפקע ממנו שם אוכל משא"כ בשאר תבלין, והדברים ז"ע דאטו ליכא תבלין שהם כמו שבת, והרי אדרבה סתם שבת לכמך עשוי כדאמר נדה נ"א ב', וסתם תבלין אין מטמאין טו"א כמ"ש תו' חולין ו' א' וביומא פ"א ב' ובגדה, וז"ל דנוקי לצרייתא דתבלין, תבלין שעשוי לאכילה טפי משבת, ודוחק, גם הא דשבת פקע ממנו שם תרומה אף בעודו ראוי, קשה דכיון דמדרבנן חלה עליו שם תרומה, ראוי שיהא דדין תרומה דעלמא דכל זמן שלא נפסל מאכילה הרי הוא בקדושתו, ובפשוטו מתני' דשבת אשמועינן דטעם קלוש שבשבת לאחר בישול לא חשיב למישוי ל' כאוכל, והרמב"ם בפ"א מטו"א כתב שהוא כזבל, משמע דלא חשיב טעם בשום דוכתא כה"ג, וז"ע.

— עד כאן —

בברכות ל"ט א' בעי ר"פ מ"א דשיבתא מאי למתוקי טעמא עבדי או לעצורי זוהמא עבדי לה

שם סק"ג, והשתא נחא צמאי פליגי דהיינו אם אכילה זו בשדה שע"י הדחק משוי להו כאוכל לענין טו"א.

— נדפס בספר שביעית סימן ד' —

שביעית פ"ד מ"ז מאימתי אוכלין פירות האילן בשביעית הפגים משזריחו אוכל בהן פתו בשדה, נראה דבהני פגין הוא דנחלקו ר"ע וריב"ז בעוקצין פ"ג מ"ו אם מטמאין טומאת אוכלין דר"ע כבר חשיב להו אוכל וריב"ז סבר דאכילה ע"י הדחק היא ונהי דשרי בשביעית אבל אינם מטמאין טו"א, וכן בוסר שנחלקו שם היינו נמי בוסר דצמ"ח שהביא מים לאוכל בהן פתו בשדה, וכ"מ בירו' ע"י להלן, ומיהו ז"ע לפ"ז אמאי לא נחלקו נמי בזיתים בגוונא דמ"ט, וע"י לק' כתבנו ליישב.

שם בירו' ה"ו רחב"ז אמר שתי תבואות אחת מן הבית ואחת מן השדה וכתב מן השדה כו', כלומר דקרא אחי לרבוזי דשרי לאכול באופן שרגילין בשדה, ולכאורה אם ר"ע ס"ל מסבירא דמטמא טו"א, מהיכי חיתי לומר שלא יהא ראוי לאוכלן בשביעית, ואפי' להכניסן בבית, ולכן נראה דלכתב דרבי קרא הך אכילה בשביעית ס"ל לר"ע דמטמא טו"א, אבל אי לאו האי קרא לא הוי מטמא טו"א עד שיגיע לטומאה, וריב"ז ס"ל דלא ילפינן מזה לטו"א.

שם ריב"ז בעי פגין מהו לעשות מהן מלוגמא מאחר שהוא אוכל בהן פתו בשדה יהא אסור או מאחר (שהוא) שאינו [כ"כ דל"ל] מכניסין לתוך הבית יהא מותר, מיבעיא ל"י אם ייבנין ל"י קולא דמאכל בהמה שעושין ממנו מלוגמא לאדם, דכיון שאסור להכניסן בבית לאכול מהן, הרי אינם בגדר אוכל אדם, או דכיון דבשדה שרי הרי הוא צדין אוכל אדם דאסור מלוגמא, ולא איפשטא, ולכאורה לר"ע דמטמא טו"א ה"י ראוי לומר דדינו כאוכל אדם ממש ואסור לעשות ממנו מלוגמא, ולריב"ז הוא דאיכא לספוקי, אבל סתומת הדברים משמע דלר"ע נמי מיבעיא ל"י.

שם תמן תנין הפגין והבוסר רע"א מטמא טו"א כו' תני כאן מיד ולית כאן מיד, אפשר דר"ל דקמני סתמא הפגין והבוסר ומשמע מיד, אבל לית כאן מיד אלא הפגים משזריחו והבוסר משהביא מים, וזה כפי מש"פ לעיל דפלוגתתם רק באלו שנאכלין בשדה.

שם הכל מודין בשביעית הכל מודים חברייא אמרין שאינן מטמאין טו"א, אפשר דר"ל הכל מודין בשביעית שאוכל בהן פתו בשדה, אף חברייא שאומרין שאינן מטמאין טו"א, א"כ חברייא אמרין אף הסוברים שאינן מטמאין טו"א, [ובפ"ז ה"א אמרין דעולשין חשבות הן לטמא טו"א בשביעית, והיינו משום דאוכלין מועטים, ויתכן לפרש גם בכאן דבשביעית פגין ובוסר

תורמוסין דתניא בתוספתא פ"ג דגם עד שלא המתקין מטמאין טו"א, ובשבת ע"ד ב' אמר דנריך למישלקינהו שבע זימנין, אלא הני סתמן לאו לאכילה אדם קיימו וכדאמר בירו' רפ"ז דבשביעית דתורמוסין עיקרן אוכל אדם, משא"כ הני דמתניתין, ומ"מ אם המתקין שפיר מטמאין טו"א, מידי דהוי אעור דאמר עירובין כ"ח ב' דאם שלקו מטמא טו"א.

ה' שם מ"ה הקושט והחמס כו' א"ל ריב"ז אם נלקחים בכסף מעשר מפני מה אין מטמאין טו"א כו', ע"י צ"ש משה"ק מקור דניקח בכסף מעשר ואינו מטמא טו"א, וע"י בתו' נדה נ"א ב' עירובין כ"ח ב', ועיקרן של דברים, דכל הני דמתני' הם פירות בשלימותן על עיקר שימושן, אלא שהשימוש הוא מעין תבלין וכיו"ב, והלכך אם שימוש זה חשיב כאכילה דין הוא שיטמא טו"א ושלקחו בכסף מעשר, ואם אינו כאכילה דין הוא שלא ילקחו בכסף מעשר ולא יטמאו טו"א, והיינו דקאמר ריב"ז, וגמנו וגמרו כוונתי כדאמר נדה שם, אבל קור הוא אפשרות של שימוש נוסף בדקל שלא נעשה לכך וכמדומה דרוב צנ"א אין דעתם עליו, והלכך כל שלא חיקנו לאכילה, אינו מטמא טו"א, ומ"מ כשלוקחו ע"מ לתקנו לאכילה, שפיר יכול לקנותו ממעות מעשר, דלאחר שחיקנו לאכילה הרי הוא גם מטמא טו"א, ולא דמי לעור דאין לקנותו ממעות מעשר אפילו על דעת לשלקו, אע"ג דלאחר ששלקו מטמא טו"א וממילא גם נקנה ממעות מעשר, דעור עומד לשימוש עור ואינו עומד להיות נאכל ע"י שליטה, והלכך גם כשדעתו לכך לא מהני להחיר לקנותו ממעות מעשר, דסתמא ראוי לומר שלא ישלים מחשבתו לשלקו ולאכלו, משא"כ קור דכל הלוקחו על דעת לאכלו לוקחו, ואף אי רובא דאינשי משאירים אותו על העץ להקשות, מ"מ כל הלוקחים אותו לאכילה לוקחים אותו.

טעמיה דר"ע דמחלק בין מעשר לטו"א, נראה דס"ל דמרבינן גם תבלין ליקח בכסף מע"ש, ואפשר דלטעמיה אזיל בשבועות כ"ו א' דדריש כל התורה בריבוי ומיעט וריבה הלכך מרבינן הכל ולא ממעטינן אלא מים ומלח, אבל לענין טו"א ציינן מכל האוכל אשר יאכל.

ו' שם מ"ו הפגין והבוסר ר"ע מטמא טו"א כו', כבר כתבנו בשביעית ס"ד סק"ז דנראה דרק בפגין משהזריחו ובבוסר שהביא מים דתנן בהו בשביעית פ"ד מ"ז ח' דאוכל בהן פתו בשדה, קאמר ר"ע דמטמאין טו"א, ולא קודם לכן, וגם לא צמינים אחרים, ושכ"מ בירו' שם, והא דלא פליג נמי בזיתים משיכניסו רביעית לסאה דתנן התם צמ"ט דפוגע ואוכל בשדה, הוא משום דזיתים עיקרם לשמן ואכילתן עראי, ולא חשיבא אכילה זו שע"י הדחק לטמא טו"א, וכמש"כ

כלשון התוספתא אלא דהתם קמני מתחת הקורה מתחת הגפת ומתחת הזגים, כן הוא באור הגנוז וכן העתיק הרמב"ן זצ"ל שם, וכפירוש הרמב"ן זצ"ל דהוא דמסיק שם ה' הנפרץ יותר מד' קצין לכור מקצלין טומאה, [ועי' בספר מרן זללה"ה ס"ו סק"ה דנקט כנראה שהנידון אם עתיד ללקטן וי"ע]. — כלשון הרמב"ם מצואר דשיעור זה דד' קצין הוא בין לזיתים ובין לענבים, וכנראה מפרש דמה שאמרו בגמ' וכמה פריצי זיתים רישא דמתני' נקטו אבל קאי גם לענבים. ברמב"ם שם כתב דנקטן לאוכלין אע"פ שהם פחות מד' קצין מקצלין טומאה, ולפי"ז נראה דטעמייהו דצ"ש דסתמא חשבי להו כעומדין לאכילה, אבל לגי' שצ"ש דבטלה דעמו וכן העתיק הרמב"ן שם, צ"ע במאי קמיפלגי ומ"ט דצ"ש.

שם הקצח צ"ש מטהרין וצ"ה מטמאין כו', לפי מאי דמשמע ברכות מ' א' הרי עיקרו לטעמא, אבל כנראה הרבה אוכלין אותו דרך אימני' דר"י מקלפא ל"י, ולפי"ז יש לפרש דזהא פליגי דצ"ה סברי כיון דאכלי ל"י דינו כאוכל, וצ"ש סברי כיון דראוי שלא לאוכלו כדאמרין התם ועיקרו לטעמו הרי דינו כתבלין.

— נדפס בספר מעשרות סימן א' —

יש לעי' כרשינים אמאי חייבין במעשר הרי נורעים לבהמה, דרך בשני רעבון נאכלים לאדם כמ"ש בירוש' שלהי חלה, וברמב"ם פ"ב מתרומות ה"ב וז"ל הכרשינין אע"פ שאינן מאכל אדם הואיל ואוכלין אותן בשני רעבון חייבין ברתו"מ, וסתמו כפירושו אף שלא בשני רעבון וכשנורעו לבהמה, ולכאורה נראה מזה דכשם שאמרו בירוש' ריש ערלה צנוטע לסייג ולקורות ולעצים דלריך שיהא ניכר שהם למטרות אלו, וכ"ה ביו"ד ס' רנ"ד סכ"ג, ה"נ צנוטעו לבהמה לריך שיהא שינוי בדבר כגון שקוטרס קודם גמרן, או שהבהמה אוכלת מן המחובר, או שזורען בצפיפות יחירה, וכיו"ב, אבל דבר שנורע ונאסף בשוה לאדם ולבהמה, אף שדעמו להאכילן לבהמה לא מיפטרי ממעשר, ולעולם אמרינן נמי דזמינין דמימלין, ואין דעמו לבהמה מחלטתן לכך.

ובזה נמי אפשר ליישב משה"ק תו' נדה נ"א א' למאי דס"ל לרבא דמתני' דהסיאה והאזוב והקורנית שצחצר איירי צנוטעו לבהמה, א"כ מ"ש חצר דנקט, ולמשה"כ י"ל דהני אין דרך לזרען צחצר אלא"כ מיחדן לבהמתו שהיא מקרסמת בהן מן המחובר, או שיקצרס קודם גמר גידולן, [והיינו נמי דלרבא אשי מתפרש צעלו מאליהן, דאין דרך לזרעם צחצר], ולכך קמני שצחצר לאורוי דר"ל שזרען לבהמה.

בתוספתא פ"ג דעוקצין והוצאה צ"ש שם נחלקו ר"י ור"ש אם כרשינין מטמאין טו"א, א"ל ר"י

גם לריצ"נ מטמאין טו"א, ויתפרש חזרי"א אמרין דגם בשביעית ריצ"נ פליג, אבל ל"מ כן].

בענבים אף למש"כ הר"ש בשביעית צ"ב מ"ז והרא"ש במעשרות פ"א אות ה' דמשהבאישו היינו נמי שיעור שלישי, אבל לא מנאנו שיהא נמדד בשיעור י"ן היוצא ממנו, כדאמרין בזיתים לשמן, ונראה מזה דשליש דענבים נמדד באכילתן, והטעם דענבים אכילתן ג"כ עיקר, משא"כ זיתים דאכילתן עראי ועיקרן לשמן, וזה אפשר ליישב משה"ק לעיל מ"ט לא פליג ר"ע בעוקצין לומר דזיתים נמי מטמאין טו"א קודם עוהמ"ע משהבאישו רביעית או חצי לוג, כדפליג בתנאים וענבים, דכיון דזיתים עיקרן לשמן הלכך אינם מטמאין טו"א אף כשכבד נאכלים לאדם בשדה, כל זמן שלא הגיעו לעוהמ"ע.

— עד כאן —

עוקצין שם פריצי זיתים וענבים צ"ש מטמאין וצ"ה מטהרין, צ"ש הציא פירוש הערוך (בערך אללא), שאין נפרקין צבית הבד, והיינו דקמני בתוספתא אלו הן פריצי זיתים וענבים היוצאין מתחת הגפת ומתחת הזגים, ור"ל שהם יוצאים שלימים מתחת הגפת והזגים, והם ענבים וזיתים שלקו בגידולם ונשארו קשים וכמ"ש בפיה"מ, וכן פרש"י צ"ב מ, והנה לא פירש הר"ש כיצד מתפרש לפ"ז הא דאמרין צ"ב מ ק"ה א' וכמה פריצי זיתים רא"ה ארבעת קצין לקורה כו', וברמב"ן צ"ב מ שם בשם ר"ח מפרש דדוקא כשלא נשארו שלמים צבית הבד אלא ארבעת קצין דכיון שהיו כל כך מועטין וכודד הקורה עליהם ואפ"ה לא נפרכו ש"מ דקשים הן, אבל אם היו יותר מד' קצין אין רא"ה ממה שלא נפרכו שהם כל כך קשיין, ושפיר מודו צ"ה דמטמאין, [לכא"ו כ"נ כונתו וז"ל, עי"ש, ולכאורה ה' גם מקום לומר איפכא דעד ד' קצין שכיח שישארו שלמים גם אם אינם כ"כ קשים, כי צהוה שמוצאים שלמים גם ענבים רגילים, (עי' ראב"ד פ"א מטו"א הכ"ד), אבל נשארו ארבעת קבים שלימים ש"מ שהם קשים, אבל צ"ע דמנ"ל דכולם קשים דילמא חלק מהם נשארו שלימים אף שאינם קשים, וגם לפי הרמב"ן יש לשאול כן, ואפשר דכל דחזינן שהם קשים אמרינן דקשיותם גרס להם שלא נפרכו, ולא תלינן בסיבות אחרות, וגם לפרש"י שמודדין צכמות השמן שיוצא מהם נמי יש לשאול שמה אחד מהן שמנו מועט ואחד שמנו מרובה וצ"ח מגיעים לשיעור זה, וע"כ צ"ל דרך שיערו חכמים לחשבן כשויס.

דברי הרמב"ם פ"א מטו"א ה"ב שכתב זיתים וענבים הקשים שנפרצים ויוצאין מתחת הקורה כו', יש לפרש כפי' הערוך ויוצאין מתחת הקורה לאו דוקא ועיקרו שנשארינן שלימים מתחת הקורה, [ונקט יוצאין

מקרטע איכא צינייהו, ופירשו שם צמו' דאצ"ש ור"ע קאי, וז"ע מה מקום לשאל מאי צינייהו, הרי צהדיא אר"ע דגם משניאודו עדיין אינס מקבלין טומאה כל זמן שיכולים לחיות אם יחזירו למים, ושיעור זה מצויר בשבת ק"ז ב' דהיינו עד שייצא כסלע צין סנפיריו, ומשה"ק חו' לפי שני שצ"ש והוא פרש"י שם דמה צין צ"ה ור"ע קאמר, הרי מפורש צהדיא דצה"א משימותו, י"ל דגם צדיגים איכא פרכוס כונצ הלטאה, [כדתן צבהמה צפ"א דאהלות צהותו ראשיהם ומפרכסין], והיינו דפרכסין מאי צינייהו, דכשאינו יכול לחיות קרוב הדבר שפרכוסו כונצ הלטאה וחשיב כמת גס לצ"ה, והרי שחט שנים או רוב שנים צבהמה וחי' חשבים כמתים אע"פ שמפרכסין וכמ"ש ברמב"ם פ"צ מטו"א ה"ו, וה"נ יש מקום לומר צדיגים שניאודו ואינס יכולים לחיות, וע"ז אמרין דג מקרטע איכא צינייהו והיינו שמפרכסין וקופץ כח כמ"ש חו' שם, דצוה לצ"ה אינו מטמא דאין זה פרכוס כונצ הלטאה אלא שעדיין הוא חי, ולר"ע מטמא כיון דשוב אינו יכול לחיות, ולפ"ז למדנו דגם לצ"ה כשפרכוסו חלש הרי הוא כמת ומטמא טו"א, וז"ע בלשון הרמב"ם פ"צ מטו"א ה"ו שכתב עד שידמו כאבן ולא יתגדלו.

בחולין שם מיציעא לן צולדו לדגים סימני טריפה, ופרש"י דלר"ע קמיעיא ל"י, והיינו כשעדיין לא יצא צו כסלע ומחמת חוסר המים הוא עדיין יכול לחיות אם יחזירוהו למים, אצל נולדו צו סימני טריפות, וז"ע אטו כשהוציא דג טריפה מי יטמאו ר"ע כשעדיין יכול לחיות, וה"נ כשהוציאו ונטרק, ושמה גס צהוציא טריפה מיציעא ל"י, והרמב"ם פ"צ מטו"א ה"ו פסק כצ"ה ומ"מ העתיק האיציעא, ונראה דאירי כשכבר יצא צו כסלע, ומ"מ הרי לצ"ה עדיין אינו מטמא טו"א, ומיעיא ל"י דשמה כשכבר נוספה צו טריפות מודו דמטמא, [ואשכחן גוסס ציד"ש דההורגו חייב, וגוסס ציד"א דההורגו פטור צסנהדרין ע"ח א', וה"נ מה שיצא צו כסלע הוא כגוסס ציד"ש, אצל כשנטרק דנעשה מעשה בגופו יש לדנו כגוסס ציד"א, ומיעיא ל"י דשמה מודו צוה צ"ה דמטמא].

(ח) שם יחור של תאנה שנפסח ומעורה בקליפה ר"י מטהר ומכ"א אם יכול לחיות, יש לעי' אמאי לא נקט לה צתאנה שדלדלה ומעורה בכל שהוא ומה יתרון ציחור, וי"ל דלרבותא דרצנן נקט לה דאף שהפירות עדיין בעץ והעץ מעורה בקליפה אפ"ה דינו כחלוש, מדע דבחולין קכ"ז ב' דתניא אילן שנפסח וצו פירות הרי הן כחלושין, משמע ברש"י שם דנחלש לגמרי איירי, שפירש רבותא דהם כחלושין אע"פ שהם לחין, ולא פירש אע"פ שמעורה, ואפ"ה אינטריך לאשמועינן

לר"ש יש לך דבר שחייב צמעשרות ואינו מטמא טו"א א"ל ר"ש יש לך דבר שאינו מטמא טו"א וחייב צמעשרות, נראה דפלוגתאן צסתם כרשינין, אצל אם חישב עליהם לאדם מודה ר"ש דמטמאין טו"א, ועד שלא גזרו עליהם לחייבם צמעשרות, נראה דמודה ר"י שלא היו מטמאין טו"א עד שלא חישב עליהם לאדם כחלוש, דהא סתמן לצבהמה, ורק צשעת רעצון נאכלין לאדם, ופלוגתאן אם צמה שגזרו לחייבם צמעשרות צסתמא, נכלל גס שיהיו מטמאין טו"א, דהא כל שחייב צמעשרות מטמא טו"א, והיינו דקאר"י יש לך דבר שחייב צמעשרות ואינו מטמא טו"א, ור"ש סבר דכיון דעד שלא נתחייבו צמעשר לא היו מטמאין טו"א, הרי נשארו כן צדיקין, ומה שגזרו לחייבם צמעשר אינו גורם שגם גזרו לטמא טו"א, והיינו דקאמר ר"ש יש לך דבר שאינו מטמא טו"א וחייב צמעשרות, ופיר"ש דר"ל והכרשינים אינס חייבים צמעשרות, והיינו מדאורייתא, דמדרבנן כו"ע מודו דחייבים, כדתן מע"ש פ"צ מ"ד ושם צמ"צ איירי ר"ש גופי' ככרשינין של תרומה, אלא מדאורייתא קאמר דכיון דעד שלא חייבם צמעשר לא היו מטמאין טו"א, הלכך נשארים צדיקס, ועיקרו דכלפי שאמר לו ר"י דכל החייב צמעשרות מטמא טו"א, אהדר ל"י ר"ש דאה"נ וכיון שאינו מטמא טו"א כדקאמינא הלכך נמי אינו חייב צמעשרות, כמו שהי' קודם תקנה, וכשתיקנו לחייבו צמעשרות אין בכלל זה דמטמא טו"א, ואהדר ל"י ר"י אף אתה כפרת צהלכה, כלומר שלא החשבת את ההלכה שתיקנו לחייבו צמעשר שיהא בכלל זה החומר דכל שחייב צמעשרות מטמא טו"א.

ולר"ש צ"ל דפלוגתא דצ"ש וצ"ה צמע"ש שם לענין כרשינין אם שורין ושפין צטהרה, היינו צחישב עליהם לאדם, דאל"ה הרי אינו מטמא טו"א, וכן צ"ל צדעת הרמב"ם שצפ"צ מה"ת ה"ז כתב ככרשינין דשורין צטהרה ושפין ומאכלין צטומאה, וצפ"א מטו"א ה"ט כתב שאין הכרשינין מקבלין טומאה אלא"כ חישב עליהם לאדם, ולפ"ז פסק הרמב"ם כר"ש וזה דלא כמ"ש צכ"מ שם, וק"ק דהא קי"ל ר"י ור"ש הלכה כר"י, וגם סתמא דמתני' נדה נ' א' דכל החייב צמעשרות מטמא טו"א נמי משמע כר"י, וכן מתניחין דמע"ש משמע צסתם כרשינין ודומק לאוקמי דוקא צחישב לאדם.

— עד כאן —

שם מ"ז הקור הרי הוא כעץ כו', נתבאר לעיל סק"ה, ולישנא דמתני' היינו לישנא דר' יהודה בעירובין כ"ח ב' ועי' צא"ר.

(ז) שם מ"ח דגים מאימתי מקבלין טומאה צש"א משניאודו וצה"א משימותו רע"א אם יכולין לחיות, בר"ש הביא מה שאמרו חולין ע"ה א' דג

ו'ל דמ"מ מייתי שפיר דאשכחן מידי דתורת חלוש עליו לטו"א ותורת מחובר לטומאת נבלות, וה"נ י"ל דמשכח"ל חלוש לטו"א ומחובר לענין שבת.

חולין קב"ז ב' ה"ד אי דיבשן הן ועוקציהן פשיטא כו', פרש"י דגם לענין שבת חלושין הן, והוכרח לזה דאם לענין שבת הוי מחובר מאי פשיטא דלענין טו"א הוי חלוש, וכן נקטו התו' והרשב"א שבת ק"ג ז' דסוגיין מוכחא דביבשו הן ועוקציהן הוי חלוש לענין שבת, מיהו מש"כ שם לחלק בין נמקו ליבשו ז"ע דהא דתו' הכי מייחבין דרייתא דיבשו הרי הן כמחוברין, ועכ"פ לענין שבת, ונריך לפרש דיבשו הן בלא עוקציהן, ו'ל דה"נ אלא כונתם דנמקו ודאי מתפרש הפירות לבד, ועי' במ"א סי' של"ו סק"א דנקט בדעת הרמב"ם דאף ביבשו הן ועוקציהן חשיב כמחובר לענין שבת, ועי' בזה"ל שם סי' ז' בשם אחרונים ז"ל דאין הכרע בדעת הרמב"ם, ובאמת הרמב"ם לישגא דגמ' ותוספתא נקט, ואם בגמ' מתפרש בלא העוקצין גם ברמב"ם יתפרש כן, אלא דמשמעות הגירסא ברמב"ם בפ"ח מה"ש ה"ד שהאילן יבש וכמ"ש בגמ' וכו"כ מרן זללה"ה בס"ג וגריס כן בגמ' וכמו שהוא בתוספתא, וכמבואר בדבריו בפ"ז מטו"א ה"ד, ולפ"ו ע"כ דס"ל דגם ביבשו הן ועוקציהן חשיב כמחובר לענין שבת, דיבש האילן מסתבר דהוא כיבשו הפירות ועוקציהן, ו'ל דהא דפרכין אי דיבשו הן ועוקציהן פשיטא, היינו רק לענין טו"א, ומיהו מרן זללה"ה כתב לחלק בין יבש האילן ליבשו הפירות ועוקציהן, דביבש האילן חשיב טפי כמחובר, ולפ"ו לא מלאנו דעת הרמב"ם דדין יבשו הפירות ועוקציהן, וגם לא מלאנו דעת התו' ביבש האילן, ומרן זללה"ה נוטה דביבש האילן גם לדעת תו' חשיב כמחובר לענין שבת. — ולענין הלכה בשבת, יבשו הפירות בלא עוקציהן לכו"ע חשיב כמחובר, יבשו הפירות ועוקציהן לדעת רש"י ותו' והרשב"א חשיב כחלושין, והדבר ספק אם הרמב"ם חולק, יבש האילן לדעת הרמב"ם חשיב הפירות כמחוברין, וכו"ה בתוספתא, ואין ראי' אם התו' חולקין, ודעת מרן זללה"ה דגם לדעת תו' הוי כמחובר.

שם לעולם הן ועוקציהן כו', יש לעי' הא קושטא הוא דכרוז ודלעת שיבשו בלא עוקציהן נמי כבר נפסלו מאכילה, וא"כ למה זה נפרש דהתנא נכתבין בנמקו באידיהן עם העוקצין, ו'ל דדרייתא דכרוז ודלעת איירי בין ביבשו העוקצין ובין בלא יבשו, אלא דדיוקא דשאר פירות מיתוקמא בהן ועוקציהן.

עוקצין שם במשנה ומכ"א אם יכול לחיות, צפיה"מ וכן צרע"ב כתבו אם יקשרו ויחברו הענף, ולכאורה גם בלא נשאר מעורה, אם יחברוהו היטב יכול

דחלושין דמי, כיון דהם באילן, ודומה קצת לפירות שבצניץ שא"ל, וכש"כ דיש חידוש טפי בזמן שהיחור מעורה מבתאנה מעורה.

ברי"ו נ"ב ח"ח הביא הך ברייתא דחולין, ומדבריו נמי מבואר דפירש כשנפסח לגמרי ולא נשאר מחובר כלל [ואפשר דלכך שנה התנא שם אילן שנפסח ולא שנה יחור, שיהא המוצן דדיינין בחלק האילן שנפסח ונשאר מנותק לגמרי], שסיים דתו' הכי ואפי' בעצי הדס אמרינן מותר לקוטמו ולפושחו, וכן במאירי בחולין שם נמי מבואר שפירש שלא נשאר מעורה כלל, וזה דלא דנקט בזה"ל סי' של"ו ס"ח דכונת הרי"ו שהביאו הרמ"א שם להחיר גם במעורה, ועי' צפ"י הרד"ל לתוספתא.

טעמיה דר"י דס"ל כיון דמעורה מעורה כדאמר חולין קב"ט ז', נראה דהוא משום דליף מטומאת נבלות, דכיון דאמר רחמנא עד שיפול כדדרשינן חולין קכ"ז ז', הרי בכלל זה גם דאינו מטמא טו"א, דאם ה' נחשב כחלוש הרי ראי' ה' שיטמא כדן אבר מן החי, אבל אי לאו ה' קרא ודאי ראי' לומר דמעורה כחוט השערה לאו כלום הוא, וכדאמר חולין קכ"ז ז' אי דאין מעלין ארוכה טומאת נבלה נמי ליטמו וכדתיבא נמי התם האבר והבשר המדולדלין בזהמה ומעורין בחוט השערה יכול יטמאו טומאת נבלה ת"ל יפול עד שיפול, ומבואר דמסבירא ראי' לומר דמעורה שאינו מעלה ארוכה לאו כלום הוא וכתלוש דמי, ועי"ש בתו' הרא"ש.

ובתו' חולין קכ"ח ז' כתבו דאפשר דמודה ר"י בתאנים שנמקו באידיהם דמטמאין טו"א, ומעורה בקליפה חשיב חיבור טפי, ובמהרש"א שם הקשה דא"כ איך מסייעין קכ"ז ז' לשמואל דנמקו באידיהן החולש מהן בשבת חייב חטאת מהא דאינו מטמא טומאת נבלות כמש"פ תו' שם, הרי י"ל דמעורה דאיברים הוי חיבור טפי מנמקו, והנה בצרייתא שם קתני ומעורין בחוט השערה, וזה ודאי לא עדיף מנמקו, ושפיר מסייעין מזה, אלא דיש להקשות לפ"ו מנ"ל לגמ' קכ"ט ז' דר"י פליג אאבר ובשר המדולדלין וס"ל כיון דמעורה מעורה, מהא דס"ל כן ביחור שנפסח, הרי י"ל דהתם מעורה בקליפה הוי חיבור טפי, ואמנם המהרש"א הקדים לקושייתו הא דמדמינן להו התם, וז"ע, וכן נתקשה בזה מרן זללה"ה.

יש לעי' פירות שנתלשו ונשארו מחוברין בחוט השערה אם לשמואל קכ"ז ז' חייב התולשן בשבת, ואח"ל דאינו חייב א"כ מאי מסייעין ל' התם מאבר ובשר המדולדלין בזהמה ומחוברין בחוט השערה דאין מטמאין טומאת נבלה, דה"נ חייב התולשן בשבת תאנים שנמקו באידיהן כמש"פ תו' שם, הרי ע"כ שבת שאני,

דהיזמי והיגי ופיטרא מאונא דחנצא דנמי אינס מקבלים טומאה, דהא עד כאן לא פליגי רבנן עלי' דר"א אלא משום דלא משמע להו דרשא דיערת הדבש למילף מינה דהדבש כמחומר, [וברש"י בפירוש נ"ך משמע דס"ל דרבנן מפרשי יערת הדבש דבש של קנים עי"ש], אבל אם הוי ילפי דהדבש כמחומר ה"י הדבר מועיל לחייב הרודה, ושלל יתטמא הדבש קודם רדיי', וא"כ בעשבים שצנרו וכשותא דהיזמי והיגי ופיטרא מאונא דחנצא דמודו חכמים דדינס כמחומר והתולשם חייב, ראוי לומר שאינס מתטמאים עד שלא חלשן.

ברם יש לשאול אם איתא דחיוצא דרודה לר"א הוא מעין חיוצא דפיטרא מאונא דחנצא, א"כ מנ"ל דדינה כקרקע להיות נקנה בכסף ושטר וחזקה ולקנות אגבה מטלטלין ולכתוב עלי' פרוצבול, הרי בפיטרא מאונא דחנצא וכשותא דהיזמי והיגי וזרור שעלו זו עשבים, לא נימא דקונין אגבן מטלטלין וכותבין עליהם פרוצבול, וע"כ ז"ל דס"ל לר"א דאין לחשוב את הדבש כמחומר אלא"כ נידון את הכוורת כקרקע, דלא דמי לפיטרא ואינך שהחנצא וההיזמי והזרור מצמיחין את הגידולין, וכיון שכן מו לית לן מהיכן לומר דפיטרא וכשותא ועשבים לא יתטמאו, דשאני דבש שצנורה שהכוורת כקרקע.

שם ואינה מקבלת טומאה במקומה, ברש"י ז"ל ס"ו א' פירש דה"ה דשלל במקומה אינה כקרקע ואין כותבין עלי' פרוצבול וגם אין הרודה ממנה חייב, וגראה הטעם דאין לך זו אלא חידוש, וקרא איירי שהי' הדבש על פני השדה, ודכוותה כוורת במקומה חשיבא כמחומר, אבל כשנטלה ממקומה ושוב לא יגיעו אליה הדבורים הרי היא ככל הכלים, אבל בתו' שם כתבו דרק לענין טומאה החמירו חכמים שתקבל טומאה שלא במקומה דמיחלפא בשאר כלים, אבל לשאר מילי במילתא קיימא.

להתאחות, ויש לפרש אם יקשרוהו כההיא דשביעית פ"ד מ"ו לא שיעלה אלא שלא יוסיף, ויחי' מחמת מה שנשאר מעורה, וכ"ה בלשון הרמב"ם פ"ב מטו"א ה"ב יחור של תאנה שנפשה ומעורה בקליפה שאינו יכול לחיות ממנה כו', [ועי' חו"ב ערלה ס"א סק"ז כמה זמן בעינן שיוכל לחיות].

שם תבואה שנעקרה ומעורה אפי' בשרש קטן טהורה, ברמב"ם פ"ב מטו"א ה"א הוסיף שיכולין לחיות ממנו, ולכאורה לר"י דלא צעי צאילן שיוכל לחיות ממנו אלא כיון דמעורה מעורה, ראוי לומר דגם בכאן לא צעי שיוכל לחיות ממנו, וא"כ מדסתים לה תנא לכתר פלוגתתם משמע דבזה לא פליגי, ואם לר"י טהורה אף צאינה יכולה לחיות ממנו ה"נ לרבנן, ובצבא י"ש לזה מקום, דשורש דבר חשוב הוא אף כשאינו מספיק להחיותו לבדו, ולא דמי לחיצור חוט השערה וכיו"ב, ועי' שבת ז"ה דכשורש קטן מהני לעשות את העץ כנקוב, ומשמע דסגי צי' לקיימו, וצ"ע.

ט **שם** מ"י כוורת דבורים רא"א הרי היא כקרקע כו', קרא דיערת הדבש דמיני' יליף ר"א לדיני' כדאמר ב"ב פ' ב' ס"ו א' שבת ז"ה א', לכאורה מוכח מיני' רק דהרודה את הדבש חייב משום עוקר דבר מגידולו, דהא אף דקרא הוא, מ"מ ע"כ למצא מקורו בהלכות שבת, דאין להוסיף על ל"ט מלאכות, ויש לפרש דהוא תולדה דקוצר דחשיב כעוקר דבר מגידולו, וכ"ה ברמב"ן בשבת שם, ואשכחן עוקר דבר מגידולו שלא כמחומר לקרקע צנרו שעלו זו עשבים שבת פ"א ב', ובכשותא מהיזמי והיגי שם ק"ז ב', ובפיטרא מאונא דחנצא שם ק"ח א', וה"נ הרודה חלות דבש מן הכוורת, ולפ"ז מדיליף מזה נמי דאינה מקבלת טומאה במקומה, דהיינו שהדבש אינו מקבל טומאה, לכאורה יש ללמוד מזה לדידן דעשבים שצנרו וכשותא

ברוך רחמנא דסייען